

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Pars IV. De peccato omissionis. Deque causis à peccato actuali
excusantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

populum specialiter instruendum de peccato originali, eò quòd non sufficiat generaliter ipsum instrui, quòd Christus mortuus sit, ut nos liberaret à servitute diaboli, in quam nos primi parentes conjecerunt, per esum fructus vetiti. Nam quia *in causa duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in se perdidit, faciendo voluntatem suam, non ejus à quo factus est; iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus à quo misus est: in horum (inquam) duorum hominum causa propriè fides Christiana consistit*, inquit Augustinus l. 2. de peccato originali c. 24. Unum proinde ex præcipuis, de quibus populus Christianus specialiter instruendus est, peccatum est originale, ob rationes sequentes.

- 218 Prima est, quia, sine noticia peccati originalis, non satis percipitur mysterium redemptionis nostræ: utpote quæ præsupponit captivitatem, maximè vastam illam, quæ universum genus humanum à momento suæ conceptionis detinetur sub captivitate peccati & diaboli.
- 219 Secunda, quia per notitiam illam fideles discunt soli divinæ misericordiæ adscribendum esse, quòd cum infinitis aliis in peccato originali extinctis, in infernum præcipitati non sint, antequam baptizati.
- 220 Tertia, per notitiam peccati originalis, pœnarumque illius in altera vita, cohiberi nata

est parentum negligentia, in sollicitè cavendo, ne proles extinguatur in utero; ne abortus procuretur; ne fortis matrum passionibus præmaturè effundatur, &c.

Quarta, per eandem notitiam fideles facile intelligunt, tot parvulorum miseras quoad corpus & animam, Deo adscribendas non esse, sed originali peccato.

Quinta, facile etiam per eam intelligunt, tot ignorantias nostras, tot concupiscentias, tantæque ad malum propensiones, & inordinatas passiones, atque ad resistendum imbecillitates, ex eodem provenire.

Sexta, per notitiam etiam peccati originalis, memoratorumque effectuum ipsius, facile convincuntur de obligatione, quæ adstringuntur ad tam bonam puerorum suorum educationem, ut suis ipsos instructionibus adversus effectus istos vigilanter præmuniant.

Septima, per eandem facile demonstratur justitia divini judicii, quo tot olim Gentes permisit, atque etiamnum permittit ingredi vias suas, sine noticia rerum ad salutem pertinentium.

Octava, per eam facile tandem cognoscitur, nemini justam esse causam conquerendi de defectu gratiæ ad ista vel illa peccata vitanda, vel præcepta implenda: cuicumque enim gratia necessaria conceditur, ex pura Dei misericordia conceditur, cuicumque denegatur, ex justitia negatur, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, prout S. Thomam cum Augustino docentem vidimus capite præcedenti.

P A R S I V.

De peccato omissionis. Deque causis à peccato actuali excusantibus.

C A P U T P R I M U M.

Peccatum omissionis externum tunc demùm committitur, dum tempus est ponendi actum præceptum; internum verò, dum expressè quis, vel interpretativè vult omittere.

Prima pars assertionis constat ex doctrina S. Thomæ p. 1. num. 238. relata. Secunda pars clara est, quia eo ipso quo homo vult omittere actum præceptum, peccare vult peccato omissionis. Unde peccatum internum omissionis, Sacri v. g., die sabbathi incurrit, qui tunc statuit omittere Sacrum die Dominico. Per consequens ille qui die sabbathi ire statuit venatum in locum remotum, de factoque ad venationem discedit, prævidens securam inde Sacri omissionem die Dominico, non solùm peccat volendo illam omissionem, sed & cum ea voluntate discedendo.

Quia discessus est causa effectivæ omissionis Sacri præcepti, ideòque participat malitiam ipsius. Sicut & omnis actus taliter impossibilis cum actu præcepto, ut reddat hominem impotentem adimplere præceptum, etiam pro casu quo ipsum pœniteret voluntatis omittendi actum præceptum. Quia ad hoc se impotentem reddendo, voluntatem obfirmat in malo; novum proinde peccatum incurrit voluntatis resipiscere nolentis. Exemplum est in eo qui factâ resolutione omittendi horas, toto navigationis tempore, consensâ navi, Breviarium in mare projicit.

2 Neque tunc impotentia à peccato excusat : quia non est antecedens, sed consequens ; nec involuntaria, sed omninò voluntaria : utpote ex perversa ipsius voluntate proveniens. Si tamen de ista perversitate, ademptaque sibi potestate doleret, intra tempus quò horà adhuc recitari possent ; subsequens ommissio externa tunc in se peccatum non esset : utpote per dolorem illum seu resipiscentiam facta in se involuntaria ; tamen ante resipiscentiam contracta fuisset interna ommissionis malitia.

3 Hinc sequitur, quòd iste in foro interno, seu conscientia, non incurreret censuram, si qua foret externa ommissioni annexa. Eam tamen probabilius incurreret in foro externo, id exigente disciplina Ecclesiae ; eò quòd ommissio illa originem haberet ex mala voluntate ; sicut in casu quo voluntariam quis posuisset causam pollutionis, vel occisionis proximi, in ipsum explodendo, vel feminam aut seipsum libidinosè tangendo, licet ante mortem vel pollutionem de eo doleret, nec mortem jam, vel pollutionem impedire valeret, censuram homicidio annexam in foro externo incurreret. Ita Wigers 1. 2. q. 72. a. 6. n. 18. tamen non incurrere putet Escobar 1. 4. n. 242. & 243. referens Sorum, Sanchez, Salas, &c.

4 An etiam pollutio tunc reservata foret, in Religionibus ubi reservatur pollutio voluntaria? Videtur aliquibus quòd non. Tum quia reservatio forum internum respicit. Tum quia non reservatur nisi actus consummatus, qui, in illo casu, non est voluntarius in se, nec in causa : utpote per poenitentiam retractata, anrequam haberet effectum. Aliis ad casum reservatum sufficere videtur actus consummatus in causa, quæ licet jam non amplius voluntaria sit, voluntariè tamen posita fuit. Quidquid de eo sit, foret haud dubiè casus reservatus, si sequeretur ex causa voluntaria non retractata, tamen impediri non posset eà posita. Quia tunc foret in se peccatum, secundum se confitendum ; licet hoc negent Vasquez, Layman, Amicus, &c. hoc in puncto nimis laxè sentientes. Videnda quæ dixi p. 1. cap. 24. & 25.

CAPUT II.

Non omnis actus conjunctus cum ommissione culpabili, etiam impossibilis cum eo qui omittitur, participat malitiam ommissionis, sed ille dumtaxat, qui causa est ommissionis.

5 Ratio est quia sunt plerique actus, qui nullo modo se habent antecederet ad ommissionem, sed merè concomitanter ; nec ad eam se habent per se, sed per accidens, ut sunt illi quos homo vult propter seipfos, non propter ommissionem ; eò quòd homo ita sit comparatus, ut etiam actus illos non poneret, actum præceptum nihilominus ommitteret. Quo casu cum homo propter illos non omittat facere quod debet, in illis non vult ommissionem. Cur ergo participarent malitiam ommissionis? Tunc so-

lùm eam participarent, dum per eos sibi potestatem adimeret in futurum adimplendi præceptum, casu quo de omittendi voluntate poeniteret. Quia tunc causa foret ommissionis, saltem continuatæ, uti n. 1. declaratum est.

Omnis etiam actus (quàmlibet aliàs bonus) ommissionis malitiam eo ipso participare incipit, quo incipit per se esse causa moralis ipsius. Partim quia fit, quando non debet ; partim quia malum est omne quod per se mali causa est, juxta illud : *Non potest arbor bona fructus malos facere.*

CAPUT III.

Plurima sunt ommissiones culpabiles, ad quas major fidelium pars vix reflexit, licet non solum peccata sint, sed & proxima plurimum aliorum peccatorum occasiones.

Tales sunt ommissiones actuum virtutum, 7 qui necessarii sunt ad actus præceptos aliarum virtutum. Nam ommissio, seu neglectus, v. g. orationis, occasio est lapsus in mortale peccatum, per defectum fortitudinis contra tentationem, juxta illud : *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Rara etiam de Deo cogitatio, frequenter causa est jacturæ divini amoris, qui animæ vita est, quæ sine amore non consistit.

Talis quoque est ommissio, seu neglectus 8 pascendi animam devotâ consideratione veritatum Evangelicarum, aliisque exercitiis pietatis, quibus idem amor inchoatur, nutritur, roboratur, perficitur. Talis denique ommissio & neglectus discendi ea quæ ad proprium cuiusque statum pertinent, sicut & neglectus cavendi à vita dissipata, irregulari, laxiore, sine poenitentia, sine vigili sui custodia, sine cura corrigendi venialia. Cum tali namque vita divinus amor vix aut ne vix quidem subsistere potest. Peccator proinde censendus non est ex toto corde ad Deum conversus, nisi in eo se emendet, correctisque negligentis istis, vitæ christianæ exercitia, iis contraria, sedulo amplexus fuerit.

Et quid hinc confectarium est, nisi quòd 9 seipfos decipiunt Christiani multi, quibus cura non est, nisi cavere à criminibus grossioribus & corporalibus, non autem à spiritualibus, à superbia utique & sæculi deliciis ac vanitatibus? Fateor nihilominus inter occasiones grossiorum criminum, ommissionesque actuum supradictorum, istud esse discriminis, quòd priores ut plurimum conjunctæ sint cum mortali peccato ; ommissio verò exercitii præfatarum virtutum, tamen non parvi ad salutem sint momenti, sic consideranda non sit, quasi unaquæque ommissio in particulari censenda sit proxima peccati mortalis occasio ; & ideò poenitens ob eam absolutione censendus non est indignus, nisi negligentia tanta fuerit, ut argumento sit, animam notabiliter deficere in studio salutis, curaque divini amoris, atque

arque christianæ perfectionis, conformiter ad ea quæ dixi p. 1. cap. 20.

CAPUT IV.

Non datur pura omisso voluntaria absque omni voluntatis actu; si tamen sine eo daretur omisso voluntaria actus præcepti, culpabilis esset.

10 **R**atio prioris partis est, quia voluntas hominis vigilantis semper aliquid amat. *Rationalis namque animus sine dilectione esse non potest*, ait Leo Papa serm. 5. de jejun. 7. mens. Et, ut Augustinus dicit in Psal. 31. *amor vacare non potest in anima amantis*. Ergo voluntas hominis vigilantis numquam esse potest sine omni actu.

11 Ratio posterioris partis est, quia omisso actus præcepti esse nequit voluntaria, nisi voluntas sit causa moralis ipsius. Eo ipso verò quo causa est moralis ipsius, omisso ipsi imputatur.

CAPUT V.

Exponuntur tres cause, à peccato subinde excusantes.

12 **C**ausæ illæ sunt metus, impotentia, ignorantia, quæ quando excusent vel non excusent, operosè exponendum est. Sed antè

Observandum 1°. metum alium esse levem, alium gravem, seu cadentem in virum constantem. Porro vir constans ab inconstante in duobus distinguitur, ait S. Thomas in 4. dist. 29. q. 1. a. 2. *Primo quantum ad qualitatem periculi quod timeatur: quia constans vir sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo sit dimittendum, vel faciendum. Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum est. Et idè constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, propter metum minoris mali. Sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum, propter metum corporalis pena...* Secundo, distinguitur constans quoad estimationem periculi imminenti: quia constans non nisi ex forti estimatione & probabili cogitur; sed inconstans ex levi. Unde Prov. 28. *„fugit impius nemine persequente. „Mala autem gravia, quibus vir constans flecti potest, sunt mors, verbera, debonestatio per stuprum, & servitus.*

13 Metus itaque gravis, sive cadens in virum constantem, duo requirit, scilicet periculi seu mali apprehensi magnitudinem, & evadendi magnam difficultatem, vel impossibilitatem. Si enim magnum malum facile vitari queat, à viro forti metuendum non est. Attendenda nihilominus est personarum conditio: quia eadem ab omnibus exigenda non est constantia, v. g. non eadem à femina, quæ à viro.

14 Attendendum etiam, metum esse posse vel ab intrinseco, propter apprehensionem alicujus mali; vel ab alia persona justè vel injustè incussum.

Tom. I.

Observandum 2°. impotentiam aliam esse absolutam & omnimodam, aliam secundum quid. Aliam antecedentem & involuntariam, aliam consequentem & voluntariam, seu à libera voluntate profluentem. Impotentia absoluta & omnimoda ad servanda Dei præcepta in nullo homine rationis ulum habente saltem viatore reperitur. Quia nihil absolute impossibile Deus jubet, sive justis, sive peccatoribus; sed si qua in peccatoribus est impotentia ad ea servanda, ea est secundum quid, eaque voluntaria, non involuntaria. Ad cujus evidentiam

Observandum 3°. quòd cum impotentia nihil aliud sit nisi defectus potentia, totplex impotentia est, quoruplex potentia defectus. Potentia verò hominis, ratione utentis, ad præcepta implenda, quadruplex est. Una remota, quæ libero arbitrio naturalis est, & intrinseca. Altera propinqua & supernaturalis, quæ habetur per gratiam actualem illustrantem intellectum, & excitantem voluntatem ad bonum, quæ sufficiens dici potest, non Molinisticè, sed Thomisticè. Tertia propinquior, quæ habetur per gratiam & charitatem habituales, quam frequenter gratia actualis excitans comitatur. Quarta proxima & completa (sine qua priores non complectuntur omnia ad agendum necessaria) & ista pro hoc statu habetur per solam gratiam per se efficacem. Omnes istæ potentia excludunt impotentiam absolutam & omnimodam, uti per se patet.

Observandum 4°. ignorantiam esse carentiam scientia, seu cognitionis, in subiecto capaci. Divisionem ipsius 1°. in antecedentem, concomitantem, consequentem. 2°. in ignorantiam juris, facti, & pœnæ. 3°. in voluntariam & involuntariam. 4°. in affectatam, crassam & levem, vide supra lib. 1. cap. 14.

Solum hinc exponenda est quinta divisio in ignorantiam puræ negationis, privationis, & prava dispositionis. Ignorantia puræ negationis, est quæ ignoratur id quod sciri non debet, v. g. jura maritalia à Moniali, jus Canonicum à rustico, &c. Ignorantia privationis est quæ ignoratur id quod sciri debet, v. g. Symbolum fidei ab adulto Christiano. Ignorantia prava dispositionis est judicium erroneum, quo, absque probabili fundamento cum crassa imprudentia approbamus falsa pro veris. Est proinde error theologicus, in eo differens à philosophico, quòd philosophicus accipitur pro quocumque judicio falso.

Ignorantiam voluntariam cum vincibili plerique confundunt, involuntariam cum invincibili. Sed de ea aliter philosophantur, qui ignorantiam vincibilem eam solam vocant quæ vel solo studio & inquisitione intellectus superari potest, vel saltem per gratiam ordinariam; invincibilem verò, quæ nec solo studio & inquisitione intellectus vinci potest, nec per gratiam ordinariam. Quòd si hoc pacto vinci nequeat speculativè, benè tamen practicè, hoc sensu quòd adhibita debita diligenti

tiâ, cæterisque requisitis, Deus per gratiam providebit, ne homo per ignorantiam peccet contra legem, ignorantia non erit invincibilis practicè, sed vincibilis. Et hoc sensu Deputati Lovanienses, inter alios Scholæ suæ articulos anno 1677. Innocentio XI. oblatos, hunc exhibuerunt: *Uri nulla concupiscentia est insuperabilis; ita nulla legis naturalis ignorantia est invincibilis. Quippe sicut omnis illa per divinæ gratiæ auxilium; ita omnis hæc per ejusdem gratiæ lumen superari potest.*

CAPUT VI.

Nullus metus, quàmlibet gravis, à tota culpa excusat in iis quæ sunt intrinsecè mala; bene aliquando in iis, quæ solum prohibita sunt lege positivâ.

- 19 **P**robatur 1ª pars, quia quæcumque sunt ejusmodi, nullo unquam casu licita sunt, sed semper peccata. Peccatum verò majus malum est quàm aliud quodcumque malum. Per consequens amoris ordo non permittit peccatum eligi ad vitandum minus malum, sicut nec ad consequendum quodcumque bonum. *Non enim sunt faciendæ mala, ut eveniant bona.* Unde mors potius eligenda est quàm quodcumque peccatum, ut suo nos exemplo sancti Martyres docuerunt.
- 20 Fatendum nihilominus quòd metus gravis injustè incussus, diminuat culpam. Quia diminuit voluntarium; licet non causet involuntarium simpliciter. Unde cap. *sacris*, de his quæ vi, dicitur, quòd metus attenuat culpam, *est eam non prorsus excludat.* Non sic tamen attenuat, ut eam faciat de mortali venialem, in materia gravi, uti patet in Petro, qui timore mortis Christum negavit, & in iis qui eodem metu idolis sacrificarunt.
- 21 Probatur 2ª pars, quia leges positivæ sæpè non obligant cum periculo grandis mali, v. g. mortis, vel gravis infirmitatis. Neque enim cum tanto periculo tenetur Christianus Sacram v. g. audire die Dominico.
- 22 Aliquando tamen leges positivæ, etiam humanæ, obligant cum periculo vitæ, quando scilicet commune id exigit bonum, v. g. ut miles pugnet, vel stationem suam non deserat. Lex etiam divina positivâ Pastorem obligat ad Sacramenta necessaria peste laborantibus ministranda cum periculo vitæ, dum alius non est qui officium ipsius suppleat. Quia *bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Accedit etiam aliquando legibus humanis divina lex, vel naturalis, ob cujus accessum servandæ sunt cum periculo mortis, v. g. si Catholicus ab hæreticis, ad carnes in Quadragesima manducandas metu mortis compelleretur in odium fidei, vel hæresis professionem. Quia tunc manducare, esset fidem negare.
- 23 Denique à peccato nunquam excusatur, qui metu levi legem positivam, etiam humanam, transgreditur. Cum enim talis metus facilè re-

pellit queat, non excusat. Nec Legislator unquam præsumitur, levem ob causam, suæ legis obligationem relaxare.

CAPUT VII.

Sacramentorum administrationem, indignis faciendam, excusare non potest metus mortis, nec damni, aut infamiæ gravissima.

Oppositum docuit Ludovicus de Scildere²⁴ in Epithome Theologiæ anno 1646. publicæ disputationi propositâ, Serenissimoque Archiduci Leopoldo dicatâ §. 12. Verùm improbabiler. Quia Sacramentorum Minister mortem potius sustinere debet, quàm Sanctum dare canibus, SS. Martyrum exemplo, qui vitam & sanguinem profuderunt, ne liberos sacros impiis traderent, ad quod sub pena mortis compellebantur; eos verò qui eodem tradiderunt, Ecclesia è sinu suo ejecit.

Et nunquid metu mortis compulsus venerabile Sacramentum in cloacam projicere, vel cani porrigere potest? Mori debet potius quàm id facere. Similiter ergo mori debet potius quàm idem venerabile Sacramentum, vel sacram absolutionem dare indigno. Siquis ergo districto ense minetur tibi mortem, nisi concubinæ ipsius absolutionem des, vel sacram Communionem, mori debes potius quàm Sanctum dare cani, vel margaritam porco. Hoc enim vetat Salvator, & scriptum est: *Noli velle fieri Judex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates.*

Nec oppositum sequitur ex eo quòd Sacramenta ministranda sint peccatori occulto publicè petenti. Hoc namque est secundum voluntatem Dei nobis notificatam per exemplum Christi. Est autem contra voluntatem Dei, quòd humano timore Sacramentum ministratur peccatori occulto occultè petenti, vel publicè petenti publicè. Cum hoc Salvator in-hibeat, cum dicit: *Nolue Sanctum dare canibus, &c.*

CAPUT VIII.

Nec licitum est, ex metu mortis, absque intentione, absolvendæ formam pronuntiare super penitente indisposito.

Contrarium docuit idem Author ibidem,²⁷ post Sancium in select. disp. 35. num. 6. Ast etiam improbabiler. Quia propositionem hanc vigesimam-nonam inter 65. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*, Innocentius XI. velut ad minus scandalosam, & in praxi perniciosam proscripsit. Unde arguitur sic: metus gravis mali non est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. Atqui metus mortis est metus gravis mali. Ergo metus mortis non est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. Est syllogismus in forma, similis huic: anima ra-

tionalis, secundum Ecclesiae fidem, non est mortalis. Anima Christi est anima rationalis. Ergo anima Christi, secundum Ecclesiae fidem, non est mortalis. Quemadmodum ergo Ecclesia, damnans hanc propositionem; *Anima rationalis est mortalis*, damnat & istam: *Anima Christi est mortalis*: sic Innocentius XI. damnando propositionem illam: *Metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi*, damnavit & istam: *Metus mortis est causa iusta*, &c. Ratio utriusque est quia particulare in universalis comprehenditur, nisi excipiat. Et ideo certum est quod si Ecclesia damnasset hanc propositionem universalem: *Licet occidere injustum aggressorem, pro defensione rei gravis*; damnante coneretur & hanc: *Licet occidere injustum aggressorem pro defensione vite*. Quia particulare istud, *pro defensione vite*, comprehenditur in universalis illo, *pro defensione rei gravis*.

28 Ubi ergo eorum ad S. Sedem obedientia, qui propositionem Ludovici de Scildere, post damnationem illam Innocentii XI. adhuc sustinent, maxime cum Sancius, quem secutus est Ludovicus, cuius etiam est propositio 29. ab Innocentio XI. damnata, eam intellexerit etiam de metu mortis, uti videre est apud Dianam p. 3. tr. 2. resol. 83. ratioque propter quam Innocentius eam damnavit, satis ostendat damnatam esse, etiam secundum istum intellectum: quia scilicet exterior illa dissimulatio graviter adversatur reverentiae Sacramentis debita, ut bene observavit Castro-Palao to. 1. tr. 2. disp. 2. puncto 13. Sacramenta vero gravi cum irreverentia tractare, ne metus quidem mortis licitum facit.

29 Et confirmatur: quia Sacerdos in administratione Sacramentorum gerit personam Christi. In persona vero Christi fictitè se gerere, est valde injuriosum Christo, estque irreverentia magna illata Sacramento.

30 Dices 1°. Ibi nullum est Sacramentum. Nulla ergo fit irreverentia Sacramento.

Nego consequentiam: quia irreverentia non solum fit Sacramento quando est; sed & quando impeditur esse, ponendo partes essentielles ipsius, & faciendo ne sit, debitam intentionem subtrahendo, vel partes illas simulatè ponendo. Quemadmodum iniqua humani seminis effusio damnosa est proli, non quæ est, sed quæ esset, si esse non prohiberetur, semen iniquè fundendo.

31 Dices 2°. Licet matrimonium ex gravi metu injustè incusso initum, tamen Sacramentum nullum efficiatur.

Respondeo, aliud esse de matrimonio, aliud de aliis Sacramentis. Quia ex metu gravi contrahens matrimonium, non ponit materiam, neque formam pro Sacramento matrimonii à Christo institutam, legitimum utique contractum (qui tunc non fit) in aliis vero Sacramentis ponitur materia & forma à Christo instituta. Unde sententiam illam Sancti Palao

Tom. I.

jure dicit *audaciam & temeritatem redolere*. Eam proinde temerè & nimis audacter, post Innocentii XI. condemnationem, tuetur Didacus de Oropega, seu P. de la Fontaine in Confutatione Libelli, &c. pag. 39.

CAPUT IX.

Impotentia absoluta & omnimoda, sicut & omnimò involuntaria, ab omni excusat peccato: secus impotentia secundum quid, si voluntaria sit.

PRIMA pars est extra controversiam: quia 32 ad impossibile nemo tenetur, nec impossibilia jubet Deus, nec jubere sua sibi bonitas, æquitas & sapientia permittit. Unde Augustinus l. 3. de lib. arb. c. 18. *Quis peccat in eo quod cavere nullo modo potest?*

Ratio secundæ partis est quia tamen peccatum tunc non fit voluntarium & liberum in se, est tamen voluntarium & liberum in causa, scilicet in voluntaria gratiæ per præcedens peccatum abjectione. Cujusmodi libertas sufficit ad peccatum, quod simul peccatum est, & pœna peccati; licet non sufficiat ad peccatum, quod non est pœna peccati. Ad quod proinde vitandum si gratia actualis primo homini & Angelo defuisset, antequam peccarent, suâ culpâ non cecidissent, prout Augustinus dicit in l. de corrept. & grat. c. 11. his verbis: *Si Angelis & primo homini hoc adjutorium defuisset... non utique suâ culpâ cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent*. Aliud est modò; sequitur enim: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium, pœna peccati est*. Ista fufius deducta, efficaciterque probata habes suprâ l. 9.

CAPUT X.

Ignorantia juris, etiam naturalis, verè invincibilis & involuntaria excusat in totum à peccato.

ASERTIO est indubitata. Tum quia peccatum tunc nec in se, nec in causa sua voluntarium est. Tum quia Alexander VIII. in Decreto suo anni 1690. damnavit hanc propositionem: *Tamen detur ignorantia invincibilis juris natura, hac in statu natura lapsa operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*. Et metidò damnavit. Quemadmodum enim impotentia profus invincibilis & involuntaria à peccato excusat; ita & ignorantia, &c. Hoc enim brevissimum tene (ait Augustinus ubi suprâ c. 18.) *quacumque est ista causa voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur. An tanta fallacia est, ut cavere omninò non possit? Si ita est, nulla peccata sunt*. Et S. Thomas 1. 2. q. 74. a. 1. ad 2. *Si defectus apprehensiva virtutis nullo modo subjacet voluntati, non est peccatum, nec in voluntate, nec in apprehensiva virtute, sicut patet in iis quæ habent invincibilem ignorantiam*.

O o o o 2

35 Et confirmatur: quia si ignorantia invincibilis non excusaret, homo aliquando ex necessitate involuntaria peccaret, v. g. perplexus, qui per errorem invincibilem existimaret sibi mentendum pro salvanda vita patris sui, necessariò peccaret, quidquid demùm faceret. Peccaret proinde sine libertate & potentia cavendi peccatum. Quod sine errore dici non potest.

CAPUT XI.

Si ignorantia juris natura hic & nunc vincibilis sit per gratia lumen (licet aliter non possit) istud verò gratia lumen alicui desit in penam precedentis peccati ipsius, censenda non est invincibilis, sed vincibilis, ideoque non excusat in totum à peccato.

36 Quia peccatum tunc voluntarium ac liberum est in causa, ob quam subtractum ipsi fuit gratia lumen. Peccator proinde conqueri non potest se ignoranter peccasse, sive fecisse id cuius malitiam cognoscere non potuit. Reverà enim cognoscere eam potuit per gratia lumen, quod cum ipsi subtractum non fuerit, nisi culpa ipsius, ignorantia ipsius non est antecedens & involuntaria, sed consequens ac voluntaria. Quae non excusat in totum à peccato, sed solum à tanto. Eò quòd ignorantia vincibilis, si non sit affectata, uti diminuit voluntarium, ita & peccatum, uti docet S. Augustinus l. 4. de Bapt. c. 5. Hoc verissimum est, longè gravius esse peccatum ejus qui sciens, quam ejus qui nesciens peccaverit. Quod & Veritas docet Luc. 12. Servus... qui non cognoverit voluntatem Domini, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.

CAPUT XII.

Ignorantia juris naturae Molinistè invincibilis, cum verè sit vincibilis, non excusat in totum à peccato.

37 Probatur, quia eam ignorantiam invincibilem Molinistæ in Scholis suis vocant, quam ceteri vincibilem censent, esseque reverà vincibilem (à peccato proinde in totum non excusantem) ex dicendis apparebit. Isto proinde termino, *invincibilis*, Molinistæ abutuntur. Et abusus iste causa est variarum laxitatum, non sine periculo ingentis animarum stragis, nec sine præjudicio veritatis. Quid est enim ignorantia invincibilis apud Molinistas? Carentia (inquiunt) omnis notitiae actualis, etiam à principio voluntaria, peccatoque inducta, imò etiamsi probabilior habeatur notitia legis prohibentis, dummodò non desit probabilitas, etiam minor in contrarium. Audiantur ipsi. *Ignorantia invincibilis* (ait Prestonus Anglo-Leodiensis Jesuita in Thesi anni 1680. conclus. 17.) *qua sit carentia omnis notitiae, tam juris naturalis, quam positivi, ex-*

cusat à peccato. Quia, ut ait in Thesi anni 1682. conclus. 26. *peccatur non voluntate facti (licet intrinsecè mali, ut est v. g. fornicatio) sed voluntate peccati: nam aliquis nesciens v. g. fornicationem esse peccatum, non voluntariè facit peccatum. Quale tantùm est... quod est contra conscientiam, ut scilicet credamus esse malum.* Qui ergo credit non esse malum quod agit, v. g. non esse malam fornicationem, pollutionem, &c. voluntariè non facit peccatum, tamen si voluntariè faciat fornicationem, pollutionem, &c. Nec dubium, quin Prestonus loquatur de carentia notitiae actualis, dum requirit, ut credamus esse malum quod agimus.

Et reverà eam requirunt omnes penè Societatis Scriptores, aientes, quòd ad peccandum formaliter necessaria est actualis reflexio, seu advertentia & cogitatio, vel saltem actuale dubium, vel scrupulus, de malitia actionis. Ita Valquez l. 2. disp. 123. c. 2. Suarez, Lessius, Sanchez, Salas, Granadus, Filiutius, Tannerus, Amicus, Castro-Palao, de Lugo, Arriaga, Oviedo, Baunius, Hurtadus, Comptonus, Terillus, &c.

Quidam (ait Sanchez l. 1. in Decal. c. 16.) 39 *sentium sufficere advertentiam virtuales, seu interpretativam, ut ignorantia, & inadvertentia, seu oblivio censetur vincibilis, non apposità diligentia ad eam vincendam, nec excuset à præcepti transgressione. Appellam autem considerationem virtuales, quales, etsi ratio actus non consideravit malitiam objecti, potuit tamen morali potentia, & debuit malitiam objecti considerare. At probabilis existimo, ad ignorantiam, inadvertentiam, seu oblivionem, sive juris, sive facti, censenda invincibilia, sufficere ut nulla notitia, nec specialis, nec confusa, nec aliqua dubitandi ratio in universum, aut particulariter occurrat.*

Quare nullum peccatum mortale in voluntatis consensu censeo, nisi cogitatio aliqua præcesserit, & consideratio expressa (quam actualem vocant) malitia moralis, vel periculi, vel saltem expressa aliqua dubitatio, vel scrupulus. Itaque ut quis peccet mortaliter, debet considerare, vel opus illud esse malum, vel ibi esse malitia periculum, vel dubium, vel scrupulum saltem aliquem habere. Quòd si nihil horum præcesserit, ignorantia, inadvertentia, seu oblivio censetur omninò naturalia & invincibilia. Et sic juxta hanc sententiam non satis est cognitio illa virtualis, seu interpretativa. Hactenus Sanchez, referens Suarez & Valquez. Quibus succinunt Layman l. 1. tr. 2. c. 4. n. 6. Filiutius tr. 21. c. 2. n. 371. & 376. Martinon tr. 2. disp. 21. sect. 2. n. 14. Escobar in princip. Th. Mor. exam. 2. De Rhodes disp. 2. de peccat. q. 1. sect. 1. §. 2.

Ignorantia itaque censetur invincibilis, atque ita excusans à peccato ex ea commissio, quando ignoranti nulla subit actualis advertentia vel consideratio ejus auferenda. Valquez loco citato. Idque etiamsi initio causam culpabilem igno-

rantia dederim, ſi periculum non adverti illius incurrenda. Ibidem n. 30. & 31.

42 *Ultima difficultas* (ait Sanchez l. 1. in Decal. c. 16. n. 41.) *eſt, an ignorantia, qua vinci nequit, dum in actum prodit, at potuit antea vinci, excuſet à culpa?* v. g. qui ſua negligentia mortali non didicit quod ratione officii, vel communi Chriſtianorum lege diſcere tenebatur; deinde quando non eſt à quo inſtrui poſſit, per ignorantiam tranſgreditur præceptum? Reſpondet cum Vaſquez quòd ſi ſecutura tranſgreſſio actu præviſa fuerit, dum poſita eſt ignorantia cauſa, excuſatur à culpa; ſi verò fuerit præviſa, homo propter eam culpabilis fuit tunc, cum eam prævidit; at ipſa poſtea tranſgreſſio non fit culpabilis in ſe propriè loquendo, ſed denominativè dumtaxat ex voluntate præcedenti; imò ſolum eſſe quemdam voluntatis præcedentis effectum.

43 *Uno verbo de præcepti tranſgreſſione ſecuta ex ignorantia ab initio vincibili, eo modo philoſophatur, ſicut de peccatis ſecutis ex ebrietate ab initio culpabili. De quibus n. 42. ſic loquitur: Quæſtionem hanc optimè enodat Vaſquez. . . Dicendum ergo eſt, etiamſi eventus ſoleant eſſe frequentes, et qui inebriatur, ſi tamen tempore quo inebriari voluit, non habuit prorsus ullam dubitationem, aut cognitionem de illis, nec in ſpecie, nec in genere, minime imputari culpa. Quia procedunt ex quadam inadvertentia naturali; ac proinde nec in ſe, nec in ſua cauſa liberi ſunt.*

44 *Similiter Georgius de Rhodes loco citato §. 1. Siquis cauſam poſuerit voluntariè ac liberè alicujus peccati, cujus non advertit malitiam quando illud committit; is peccavit quidem, quando liberè poſuit cauſam illam, cujus effectum prævidebat; non peccat autem quando ſine advertentia morali ponit actum illum.*

45 *Terillus etiam in Reg. mor. q. 63. n. 11. Si præſens inconsideratio ſit effectus negligentia prioris, tunc quidem non negamus, tam ipſam inconsiderationem, quam opus ex ipſa cauſatum, eſſe effectus peccati, & ſi velis, eſſe & denominativè peccata; ſed nullam propriam imputabilitatem habent. Et q. 62. n. 17. necnon q. 65. n. 13. Ignorantia à peccato inducitur non eſt voluntaria indirectè, niſi aliqua cogitatio de ignorantia incurrenda, deque obligatione eam depellendi præceſſerit. Et ruruſum: Fatemur ignorantiam ſæpè eſſe voluntariam, adeoque imputabilem; ſed eam non aliter voluntariam eſſe admittimus, quam ſi antecedenter aliqua de illius violatione obligatio menti occurrerit. Et n. 47. Mala, quæ ex ignorantia per peccatum inducuntur, abſque actuali malitia advertentia proveniunt, non ſolum non ſunt ratione ſui mala, & imputabilia, ſed nec ratione illius ignorantia. Quia nec ignorantia illa, nec mala ab illa provenientia ullatenùs fuerunt voluntaria.*

46 *Hinc q. 67. n. 14. Si Clericus beneficiatus, ludo aut amoribus impudicus implicatus, horarum recitationem omittat ex oblivione proveniente ex nimia illa implicatione, eoque in ſta-*

tu nullo modo refleſcat ad obligationem recitandi horas, nec de illa cogitet, nec prævideat periculum incogitantiam illam incurrendi, dicendum eſt eam incogitantiam hic & nunc naturalens eſſe, ac neceſſariam, non liberam & humanam, ideoque verè eſſe invincibilem ac inimpugnabilem. Similiter q. 65. n. 13. ignorantiam malitiæ pollutionis invincibilem dicit, ſi nullus ſcrupulus animum pulſaverit de malitia ipſius. Quia, quamvis fortè potuit, non debuit vinci. At quomodò invincibilis, ſi vinci potuit? Si enim potuit, debuit: quia unusquiſque ſcire debet ea quæ à ſe agenda ſunt, vel omittenda. Si potuit & debuit vinci, invincibilis dicenda non eſt, ſed vincibilis; nec involuntaria, ſed voluntaria in cauſa, in qua potuit & debuit prævideri. Sic philoſophati ſunt omnes paſſim Veteres. Audiendi proinde non ſunt Novatores, nimis laxè hac in re philoſophantes.

Nam Petrus Oxea tr. morali de fide diſp. 1. 47. ſect. 1. uſque adeò progreditur, ut dicat, quòd qui in die Dominica, quando Parochus admonet de feſtis & jejunii hebdomada, omittit ire ad audiendum Sacrum culpabiliter, ut ſcilicet ludo vel ſomno indulgeat, & quia ad Eccleſiam non ivit, non habet notiitiam jejunii in ea hebdomada occurrentis, & propter hanc ignorantiam veſcitur carnibus eo die, quibus cum ſcientia jejunii non veſceretur, habet ignorantiam jejunii peccato inductam, & tamen veſcendo carnibus eo die non peccat.

Et ſect. 2. Chriſtianus adeò ſua ſalutis negligens, ut ad audienda myſteria fidei ad Eccleſiam nunquam accedat; & ideò ſolum novit ſe eſſe Chriſtianum, & ſolum credit in genere omnia quæ credit Eccleſia, & præterea nullam aliam rem fidei explicite cognoscit; invincibilem habet ignorantiam rerum credendarum.

Adhuc ultrà progreſſus Terillus q. 2. num. 138. & 140. Ignorantia (inquit) eſt invincibilis, quandocumque, adhibita diligentia, malitia actionis certò non innotescit; quandocumque proinde probabile eſt, probabilitate certà (licet minore) actionem non eſſe malam, nec prohibitam; licet prohibitam eſſe probabilius appareat. Idem dicit Vaſquez 1. 2. diſp. 117. n. 2. & paſſim Probabilitatè, utpote aliter ſuum tueri non valentes probabiliffimum, præſertim in materia juris naturalis. Quiſquis enim deliberatè facit aliquid intrinſecè malum, peccat, niſi ipſum excuſet ignorantia invincibilis; quæ ſola excuſare poteſt à culpa facientem contra legem æternam. Sed quam ob cauſam putant ipſi ignorantiam invincibilem reperiri quandocumque probabile eſt actionem non eſſe prohibitam, licet prohibitam eſſe probabilius appareat? Quia (proſequitur Terillus) non ſuperatur ignorantia legis per apprehenſiones, aut per motiva probabilia, aut etiam per judicium incertum de illius exiſtentia; ſed ſolum per hoc quòd certò moraliter innotescat. Confirmat hoc in fundamento Th. Mor. q. 16. n. 3. & 4. quia quando poſt diligentem inquisitionem veritas adhuc ignoratur. . . ignorantia. . .

est invincibilis, modo nulla detur obligatio veritatem ulterius inquirendi, aut iudicium suspendendi... Quia licet huiusmodi ignorantia... sit aliquo modo voluntaria, quatenus per majorem diligentiam superari potuisset; nihilominus est & dicitur invincibilis, quia ad diligentiam illam majorem adhibendam nulla datur obligatio... Porro qui, post seriam diligentiam, tandem pervenit ad rationem probabilem, cui inhaeret, non tenetur ad ulteriorem inquisitionem. Ita observavit Vasquez, &c.

50 Vidisti (Christiane Lector) quam notionem ignorantiae invincibilis, & à peccato excusantis, invehere conentur Molinista, ad eam utique novam, ad eam peregrinam, ad eam Christianis institutis rectaeque rationi adversantem, ad eam communi Sanctorum sensui dissentaneam, ad eam perniciosis consequentiis obnoxiam, ad eam (si modestia permitteret) ad eam fatuam (ob dicenda, partim cap. seq. partim p. 5. c. 2. & seqq. partim l. 11. dum de probabilitate) ut indigere videatur fulminante beatissimi Romani Pontificis dextera, ne latius serpat. Nam, ut obiter hinc dicam, qui volunt ignorantiam censeri invincibilem, quoties adhibito labore & industria veritas certa & manifeste non apparet, etiam si argumenta valde probabilia eam suadeant; non satis expendant consecraria à communi fidelium sensu aliena, quae exinde deducuntur. Nam, ut sapienter Charlasius de opin. delectu cap. 25. specie ignorantiae invincibilis excusanda foret idololatria, blasphemia, parricidium, adulterium, & quodvis aliud crimen, admissum ab homine argumentis quidem probabilissimis, gravissimisque, sed non omnino certis & manifestis, cognoscente id quod facit esse idololatriam, blasphemiam, &c. Quod ad eum absurdum est, rationique naturali contrarium, ut qui hoc defenderet, à Magistratibus etiam politicis punitionem non evaderet.

CAPUT XIII.

Requisita ad vincendam juris naturalis ignorantiam, quorum aliquo deficiente, vincibilis censenda est, non invincibilis.

51 **J**uris naturalis ignorantiam peccati originalis esse poenam, nullus Catholicus diffidet. Ad quam miseriam iusta damnationis (inquit Augustinus l. 1. Retract. c. 9.) pertinent ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo, ab exordio nativitatis suae, nec ab isto malo nisi Dei gratia quisquam liberatur. Ex his malorum fontibus (addit Enchir. c. 24.) omnis miseria naturae rationalis emanat, omnia utique peccata actualia. Quia (ut ait l. 1. ad Bonif. c. 3.) non agit in hominibus, etiam qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo, & cecitatis, & iniquitatis. Quasi dicat, omnia peccata actualia, vel solà ignorantiam commit-

ti, vel solà concupiscentiâ, vel ignorantiam simul & concupiscentiâ.

Magna proinde hominis miseria est, qui scit quemadmodum debeat domare leones, & nescit quemadmodum vivere. Estque miseria ista tam generalis, ut plena legis naturalis notitia à paucis obtineatur. Nam tamen eam assecuti credantur Apostoli, in die Pentecostes, quando Spiritus sanctus docuit ipsos omnia, & in omnem deduxit veritatem; ipsis tamen exceptis, plenum istud scientiae & sapientiae donum pauci consecuti sunt: cum ne Pater quidem Patrum, Doctorque Doctorum Augustinus, plures se circa jus naturale difficultates enotare potuisse, epistolâ 250. ad Paulinum deploret.

Quid igitur de nobis dicendum, qui sumus homines corde immundi, ideoque tenebras longè plures patimur, & majores? Vel ipse Rex Propheta sibi supplicat ignoscere, non solum juvenutis delicta, sed & ignorantias suas, non utique Mosâicae legis, quam plenè didicerat, sed legis naturalis. Et, ut Gregorius Magnus ait l. 6. Mor. c. 6. nonnunquam ea ipsa, quae rectè nos agere credimus, an in districti Judicis examine recta sint ignoramus. Sape enim opus nostrum causa damnationis est, quod est profectus putatur esse virtutis. Sape unde placari Judex creditur, inde ad irascendum placidus instigatur; juxta illud: "Est via quae videtur homini recta, novissima autem ejus ducunt ad mortem."

Quam veritatibus istis parum consonant Molinista, de quibus praecedenti capite: Quam parum etiam consonant sequenti veritati, quod cum lex aeterna, & naturalis, vel unica vel primaria sit omnium actionum humanarum regula, omnino sequenda sit, dum patet; omni diligentia quaerenda, dum laetè non minori utique, quam si quaeretur ingens thesaurus absconditus: cum aeternae legis ignorantia eo ipso culpabilis sit, quo veritatis ipsius notitia minus diligenter quaeritur, quam pecunia & thesaurus. Notitia namque ista infinitus est thesaurus hominibus, quo qui nisi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei. Sap. 7. Et ideo Dei legem diligere jubemur super aurum & topazion. Psal. 118. Quomodo verò Dei legem super aurum & topazion diligit, qui eam intelligere negligit, vel minorem adhibet diligentiam ad eam intelligendam, quam ad inveniendum absconditum thesaurum? Nunquid ad eum inveniendum contentus esset medio probabili, dum probabilis suppetere? Siquis ludo vel impudicis amoribus implicatus, quo tempore cogitandum esset de quaerendo thesauro, ob nimiam illam implicationem de eo quaerendo non cogitaret, ideoque ab alio praeventus, illius inveniendi spem amitteret, an non stultitiae suae incogitantiam suam imputaret? An non sapientes omnes eadem illi stultitiae similiter imputarent? An non omnes dicerent ipsum parum curasse thesauri illius inventionem?

Simi-

55 Similiter ergo qui vanis ac stultis rebus se implicans, quo tempore cogitandum est de lege Domini, ob illam stultam implicationem de ea sollicitè servanda non cogitat (cùm tamen sollicitè cogitare deberet, juxta illud: *In lege Domini meditabitur die ac nocte*; ad hoc namque factus est homo, ut Dei mandata sollicitè servet, juxta illud Eccle. 12. *Deum time, & mandata ejus observa*; hoc est enim omnis homo) dicendus est de ea servanda parum sollicitus, imò parum curare violationem illius; cùm tamen scriptum sit: *Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis*, id est maxima cum sollicitudine.

56 Non dicat ergo talis homo: non cogitavi, non adverti, non reflexi me agere contra legem Dei. Quòd enim non adverterit, quòd non cogitaverit, quòd non reflexerit, culpa ipsius est; cogitasset enim, advertisset, reflexisset, si dimissis implicationibus stultis & vanis, in lege Domini meditatatus fuisset, uti debebat, eamque adhibuisset sollicitudinem pro ea inquirenda, cogitanda, servanda, quam prudentes sæculi adhibere solent pro inquirendo & inveniando thesauro.

57 Confirmatur & illustratur hæc ratio, quia naturali lumine notum est, hominem qui deliberatè aliquid agit, scire debere quid agat, an scilicet conforme sit fini propter quem factus est, per consequens an conforme divinæ legi, à qua deviare peccatum est. Quia est à fine suo deviare. Scire verò non potest, an id quod agit conforme sit divinæ legi, nisi faciat, quod facere debet, ad notitiam legis comparandam, amoveatque proinde impedimenta istius notitiæ. Atqui nec facit, quod facere debet, ad notitiam divinæ legis comparandam, nec ad amovenda istius notitiæ impedimenta, dum totus vagatur extra se, dum non consulit sibi, sed vivit nihil de fine suo deliberans, viamque illi adversam tenens, eò quòd tota occupatio ipsius sit vel concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ, perindeque vivat ac si alia post præsentem non superesset vita: similis stulto, qui longum iter capefferet, nihil de fine itineris præstituens, idèdque quò vadat ignorans; cujusmodi certè ignorantia nequit non esse stultitia potius quàm ignorantia, & stultitia quidem (in negotio salutis) absurdissima, gravissimèque culpabilis. Similis quoque homini Religioso, Religionem ingredientis, & voventi, nec tamen quidquam sollicito de explorando fine & obligationibus statûs Religiosi, sed danti se totum *Æsopi* fabulis, vel rebus sæcularibus; cui licet Religionis leges nunquam in mentem veniant, culpabilis ignorantia, imò stultitia maximæ, legumque violatarum reus est. Quemadmodum & Rex, vel Princeps, qui regni vel Provinciæ regimen capefferet, nihil de fine & directione illius deliberans, sed totus genio indulgens: qui licet non attendat seu non advertat ad mala inde oriunda, nullus est qui negare possit,

culpabilem esse incogitantiam ipsius, nec ipsum excusare à reatu malorum illorum.

Itaque quicumque voluntariè se distrahit à debita reflexione ad finem suum, sicut & ad prima syndereseos dictamina, scintillasque divini luminis, omnibus ab Authore naturæ inditas, de lege Dei custodienda, de vita rectè instituenda, de habenda potiori cura animæ quàm corporis, de futura vita inquirenda, de probitate concupiscentiis & vanitatibus præferenda, vel etiam alia omittunt necessaria ad notitiam divinæ legis comparandam, invincibili non laborant ignorantia saltem practica illius, uti postea videbitur. Quòd ergo vices mutant homines, quòd extravagantes, vel etiam adversas vias teneant, quòd tota eorum cura sit satisfacere concupiscentiis suis, totum istud ipsis voluntarium est; & ex ista universalissima causa mala multa, inconvenientia magna, ignorantia & incogitantia plurimæ nata sunt sequi. Ergo saltem in hac universalissima causa cunctis perinde voluntaria culpabilis est incogitantia de lege Dei, quàm de Deo ipso. An etiam mala quæ isti peccant cum tali de Deo incogitantia, excusare audebunt Molinistæ? Certè non excusar Apostolus Rom. 1. Idèd enim tales de Deo, Deique lege non cogitant, quia in summa rerum, corrumpendo viam suam voluntariè facti sunt insipientes, sicut ille de quo Pl. 52. *Dixi insipiens in corde suo, non est Deus*; cujus insipientia causa immediatè subjungitur ibidem: *Corrupti sum, & abominabiles facti sum in iniquitatibus, non est qui faciat bonum*, prout Augustinus observat ibidem. Vel hinc ergo illucescere incipiunt perniciosa consecraria quæ ex Molinistica ignorantia invincibilis notione derivantur. Sed ampliùs illucescent per ea quæ dicemus de peccatis ignorantia, deque probabilitate.

Æternæ itaque legis ignorantia eo ipso culpabilis est, quo debita non adhibetur diligentia pro acquirenda tam certa & perfecta, ac fieri potest, ejus notitia. Quæ quidem tanta esse debet, quantam postulant rei ac negotii gravitas, deliberantisque facultas, spectatis circumstantiis. Quæ quidem quanta præcisè esse debeat, facile non est generaliter definire. Quia tamen de summo malo vitando agitur, dum agitur de vitando peccato, plerumque fit, quòd imbecillitatis nostræ prætextu delusi, sufficientem, imò & abundantem diligentiam nos adhibuisse putemus, dum reipsa minorem adhibuimus quàm oportet. Quamvis enim habenda sit ratio capacitatis ejus qui deliberat, sicut & circumstantiarum, ut proximè dixi; maximè tamen magnitudinis mali, de quo vitando consultatur. *Nam ubi periculum majus intenditur, ibi procul dubio est plenius consultandum.* Cap. 3. de elect. in 6. Nullum verò periculum majus periculo peccati, per quod in miseriam miseriarum maximam incidimus. Idèdque hac in parte nimia esse non potest diligentia, tamen nimia esse

possit respectivè ad imbecillitatem deliberantis. Quamobrem cavendus quidem hinc scrupulus, inde tamen cavendum, ne humanæ imbecillitatis specie negligentia occultetur, aut veritatis minùs gratæ intuitus fugiatur.

60 Illud saltem pro indubitato habent SS. Patres, in concernentibus salutem animæ, adhibendam, si non majorem, saltem non minorem diligentiam, quàm in iis quæ concernunt salutem corporis (juxta dicta l. 1. c. 17.) & si in investiganda lege Dei adhibenda non sit diligentia tanta, quantam adhibent avari, vel qui ex sæcularibus habentur prudentissimi (nec enim jubemur esse prudentissimi, sed prudentes) saltem adhibeatur tanta, quantam pro gravitate negotii adhibent qui communiter habentur prudentes; quod dum dico, vereor ne indulgentius dicam: quia sæculi prudentes cæci non sunt in rebus sæculi; nos autem in concernentibus animæ salutem cæci sumus à nativitate, istiusque cæcitatùs tenebras nostræ augent cupiditates.

61 Primum proinde requisitum ad vincendam juris naturalis ignorantiam, est clamare cum cæco Evangelico: *Jesu Fils David miserere mei... Domine ut videam.* Luc. 18. Sedulò ergo invocandus est Spiritus sanctus, ut cæcis ac miseris sapientiam det & intellectum, dicendo cum Regio Pfalte: *Notam fac mihi viam, in qua ambulem. Domine doce me facere voluntatem tuam. Dirige me in veritate tua. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Quia, ut Josaphat Rex aiebat 2. Paralip. 2. cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residuum, ut oculos nostros dirigamus ad te. Propter quod & Jacobus Apostolus monet: *Siquis indiget sapentiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei, juxta Salvatoris promissum: Petite, & dabitur vobis; querite, & invenietis, si utique petamus necessaria ad salutem, & maxime spiritum bonum.* Matth. 7. Homo namque ne in ipso studio cognitionis, propter humanam mentis infirmitatem, in pestem alicujus erroris incurrat, opus habet magisterio divino, cui certus obtemperet, & adjutorio, ut liber obtemperet, inquit Augustinus l. 9. de Civit. Dei c. 14.

62 Potrò ista ad Deum oratio talis esse debet ac tanta, qualem & quantam postulat quæsitæ veritatis magnitudo, juxta illud ejusdem l. de nat. & grat. c. 17. *Admonemur à Domino petere sapientiam, qui dat omnibus affluenter, utique iis qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est.*

63 Per consequens esse debet assidua ob continua errandi pericula, quæ vel ipsi Sancti in seipsis agnoverunt: & idèò Sancti (teste eodem Augustino l. 22. de Civit. Dei c. 23.) vigiliis continuis excubant, ne opinio verisimilis falleret, ne disciperet sermo versutus, ne se tenebra alicujus erroris offunderent, ne quod bonum est malum, aut quod malum est bonum esse crederetur. Et propterea Tobias filium suum

monebat: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in eo permaneant.* Tob. 4. Et Eccli. 37. *In his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.* Alioqui non debet quisquam existimare, debitâ se diligentia functum, nec invincibiliter errare, si errer. Eandem orationis necessitatem ad vincendam juris naturalis ignorantiam pluribus sacris testimoniis roborant epistolæ Augustini, atque Innocentii Papæ 90. 92. 93. 94. 95. ita ut certissimè errent Scriptores illi, qui (apud Chatlasium disp. theol. de opin. delect. c. 2.) docent, hominem, de actionis malitia dubitantem, certis dumtaxat casibus admodum raris, orare debere pro impetrando cælesti lumine ad veritatem cognoscendam.

Nec tamen sufficit orare, nisi exaudiendæ orationis impedimenta tollantur, præsertim infidelitas in adimplendis iis quæ justa esse quispiam certò jam novit, & sollicitè cavendis quæ injusta esse evidenter cognoscit. Optima namque via, ad impetrandum amplius lumen, est fidelitas & sollicitudo magna sequendi lumen jam obtentum.

Tertium requisitum est adhibere adminicula inveniendæ veritatis, dando imprimis operam, ut ab omni cupiditate cor expurgetur. Quia ut soli sæpe nubes offundunt tenebras, sic rationem affectus inordinati obscurant. S. Maximus Martyr to. 2. serm. 59. *Et amor sui rellum labefaciat judicium.* S. Isidorus. Cum enim amor noster sit pondus nostrum, & eo feramur, quocumque ferimur (Augustinus l. 13. Confess. c. 9.) dum creaturæ cujuspiam amore occupati sumus, ad eam nostra trahitur intelligentia, eam considerabit, secundum eam judicabit, à rationibus contrariis sese avertet. *Qualis enim unusquisque est, talis finis videtur ei,* inquit Philosophus. Deus etiam indefaigibili lege spargit penales cecitates super illicitas cupiditates. Augustinus l. 1. Confess. c. 18. Unde Thren. 5. *Quia peccavimus... idèò obtenebrati sumus.* Judicent proinde, quorum interest, an tolerabilis sit propositio Filiutii tr. 21. c. 20. n. 372. *Rarò vel nunquam reneitur homo se preparare ad gratiam, ut ignorantiam tollat.*

Quartum requisitum est ut ex parte nostra non omitantur media necessaria ad acquirendam veritatis notitiam. Neque enim auferenda sunt dumtaxat impedimenta, sed adhibenda quoque adminicula illius acquirenda, studium utique tantum, quantum negotii exigit gravitas. Quòd si ipsi deliberantes minùs capaces sint, peritiores consulere debent, ut illorum studium & eruditio nostram compenset eruditionis inopiam. Videant tamen qui ingenii & eruditionis inopes non sunt, ne sibi nimis confidant. Quia ob nimiam illam confidentiam non rarò, Deo permittente, in errorem labuntur, sicut Deus ipse per Isaiam & Apostolum 1. Cor. 1. testatur: *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium*

repro-

reprobabo. Ut ergo sapientes sint, eruditionis ipsorum comes esse debet humilitas, juxta illud Matth. 11. *Abcondisti haec a sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Et Jacob. 4. *Deus qui superbis resistit, humilibus dat gratiam.*

67 Sapienter proinde Adrianus VI. in 4. de Confess. q. 5. dub. 7. *Ignorantia solum est in homine invincibilis, quando facit quod in se est, apud Deum & homines, ut mereatur veritatem edoceri; volens efficaciter amplecti, in quamcumque partem Dei praeceptum declinaverit.* Ex quo quodlibetica q. 2. in 1. five argum. ad 2. concludit: *Qui ergo in dubiis inquiri veritatem ab homine, etiam docto, non est tutus, nisi simul talem se exhibeat orationibus & lacrymis, qui merito instrui debeat de agendis, ubi defuerit humanum ministerium.*

68 Ideo in peritiorum, qui consuluntur, delectu, summa opus est prudentia. Quia ubi de salute aeterna agitur, ii qui consulunt, sincerum praese ferre debent desiderium cognoscendae sequendaeque veritatis, etiam si futura sit ipsis incommoda (aliis saepe Deus permittit consiliarios errare, in penam consulentium) ii etiam qui consuluntur, sinceri esse debent amatores veritatis, nec quaerere loqui placentia, sed salutaria & vera, non ex dissipatis laicorum opinionum cisternis, sed ex germanis Ethices Christianae fontibus, Scripturam videlicet & traditione deprompta.

69 Saluberrimum hac in re videtur Bellarmini monitum, in epistola ad Nepotem suum, Episcopum Theanensem: *Siquis velit in tuto salutem suam ponere, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino tutorem partem sequi, & nullam ratione, nullius imperio, nullam utilitate temporali proposita ad minus tutam declinare.* Agitur enim de summa rei, cum de salute aeterna tractatur, & facillimum est conscientiam erroneam aliorum exemplo induere, & eo modo, conscientia non remordente, ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

70 Et quis non hoc in hora mortis, judiciumque tremendi die, se fecisse vellet? Atqui quolibet in negotio agendo, si incertus sis, quid potius eligas (verba sunt venerabilis Bartholomaei à Martyribus, Archiepiscopi Bracharensis, miraculis clari, in compendio vitae spiritali. p. 1. c. 7.) *antequam statua quid agendum sit, prius considera quid... acturus esses, si instaret tunc hora mortis. Item cogita, quid mallos egisse, cum steteris in die judicii coram Domino, & illud age. Si dubites adhuc, elige illud quod natura tua & affectionibus molestius est, & magis adversatur, juxta illud: „Esto consentiens adversario tuo... (id est divinae legi, concupiscentiis & inclinationibus tuis adversant) (ut Augustinus exponit ser. 1. de serm. Dom. c. 3. sicut & S. Gregorius homil. 39. in Tom. 1.*

Evang.) *ne forte iradat te adversarius Judici... & in carcerem mittaris.* Matth. 5. Quasi dicat Dominus: in dubiis salutem animae concernentibus, ne sequaris consilia blandientium Casuistarum, sed eorum potius qui stant pro lege contra inclinationes tuas. Tum quia alias salutis periculum vertitur. Tum quia verba blandientium Casuistarum non sunt verba sapientum. Scriptum est enim: *Verba sapientum sicut stimuli, & sicut clavi in altum defixi.* Eccl. 12. Quare? Rationem dat Hieronymus ibidem: *quia in similitudinem stimulorum corrigunt delinquentes, & pigros mortuorum gressus aculeo pungente commovent...* Notandum est quod dicantur verba sapientum *pungere, non palpare, nec molli manu attrahere laciniam, sed errantibus & tardis poenitentiae dolores & vulnus insigere. Si igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus (uti faciunt verba blandientium Casuistarum, molliumque Decalogi Interpretum) iste non est sermo sapientis. Verba quippe sapientum sicut stimuli: quae quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & à Concilio Sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt.* Haec Hieronymus.

Et cui dubium esse potest, quod quemadmodum salutem aeternam omnibus commodis nostris temporalibus oportet nos anteponere; ita & illud omne quod salutem aeternam in tuto ponit, anteponere nos oportet omnibus Casuistarum opinionibus seu commodis responsis, sequacium salutem in tuto non ponentibus?

Propterea Joannes Sarisberienensis, S. Thomae Cantuariensis Discipulus, postea Carnotensis Episcopus, l. 1. epist. 157. inter S. Thomae epistolas à Christiano Lupo editas: *Ecce coram Deo (inquit) quem hujus verbi in extremo examine ictum invoco, tota spiritus libertate... respondeo, quod in omni ardua dubietate cetero faciendum; scilicet ut primo omnium quaramus & sequamur quod super hoc lex divina praescripsit. Quae si nihil certi exprimit, recurramus ad Canones & exempla Sanctorum. Ubi si nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & consilia sapientum in timore Domini; illaque, seu pauciores, seu plures sint, caeteris praesertantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. Nullus enim salubriter incedit, lege Dei, quae omnibus est certissima forma vivendi, neglecta; quam negligit, qui negligit viam secundum quam in tuto posita est custodia illius. Et qui Patrum vestigia detrectat imitari, ad consortium regni, quo illi gaudent, introire non poterit.*

Non ergo tutum est quoruncumque peritorum responsa & opiniones sequi, etiam si pii ac prudentes habeantur. Nam sine dubio à Judaeis periti, pii ac prudentes habebantur Scribae, Pharisei & Legisperiti ipsorum; eorum tamen sequentes doctrinam, legi naturali adversam, securi non erant. Imò Matth. 14. *caci*

vocantur cum cæcis ducibus suis in præcipitium cadentes. Nec securi fuerunt, qui secuti sunt opiniones Bauniorum, Tamburini-
 rum, Escobariorum, aliorumque ejusmodi Casuistarum, à quibus traditæ sunt tot propositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. ob nimiam laxitatem damnatæ, velut ut minimum scandalosæ, & in praxi perniciosæ; tamen earum Authores habiti sunt prudentes, docti & pii. Neque enim omnes qui habentur tales, securi sunt duces, præsertim in rebus commodum nostrum spectantibus, in quibus verba ipsorum censenda non sunt verba Sapientum, dum cupiditibus nostris blandiuntur, nisi certum proferrant ex germanis Ethicis Christianæ fontibus fundamentum, ut supra dixi, conformiter ad salutaria monita Bellarmini, venerabilis Bartholomæi à Martyribus, Joannis Sarisberien-
 sis, S. Hieronymi, atque ipsiusmet Spiritus sancti Eccle. 12. Enimvero si securæ fuissent laudatorum Casuistarum opiniones ante damnationem, eas Ecclesia non declarasset ut minimum scandalosas, & in praxi perniciosas; neque enim suâ declaratione fecit tales, sed monuit esse tales.

CAPUT XIV.

Confectaria momentosa ex dictis cap. præcedenti.

74 **E**X ibi dictis manifestè consequitur 1°. verum esse quod docet insignis Doctor ex Seraphico Ordine S. Francisci, Alphonsus à Castro l. 2. de potest. leg. pœn. c. 14. ad conscientiæ securitatem non sufficere consilium peritorum illorum, de quibus fama est quòd aliis in rebus laxiorem habent conscientiam, seu doctrinam. Et si multi tales concorditer de re aliqua senserint, non est propterea illorum sententia securè suscipienda, si constet alios viros bonos perinde ac doctos contrarium sentire, etiam si hi pauciores sint numero quam alii. Securè proinde hodie nemo sequitur lascivientia ingenia, de quibus Alexander VII. in præfat. Decreti sui de 24. Sept. 1665. conqueritur, *summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad salutem pertinentibus modus opmandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vita christiana corruptela.*

75 2°. consilium ab iis potius Doctoribus sequendum, qui arctam divinæ Scripturæ, & sanctorum Patrum doctrinam sequuntur, quam qui laxam & inclinationibus nostris blandientem, sequitur ex primo confectario, necnon ex hoc quòd arctam esse viam, quæ ducit ad vitam, Veritas definiit Matth. 7. Ad quem locum Hieronymus & Anselmus observant, difficile esse non solum per hanc viam ambulare, sed & eam invenire, ob naturæ

nostræ corruptionem. Quæ difficultas vix ullâ foret, si securæ esset blandientium Casuistarum doctrina. Sed istam securam non esse Salvator ibidem & Luc. 13. satis innuit, dum declarat, paucos ex iis qui quærent intrare (adeoque ex fidelibus) in regnum caelorum intraturos. Non pauci verò ex fidelibus in regnum caelorum intrarent, si per arctam caliviam ambularent, qui vitam dulciter transigunt secundum blandientem ejusmodi Casuistarum doctrinam.

3°. securiorem proinde esse directionem, tutioraque & salubriora consilia strictorum, quam laxorum Doctorum. Tum quia verba ipsorum, utpote pungentia ut stimuli, verba sunt Sapientum, ut vidimus n. 70. Verique Doctores & Apostolici viri à Domino vocantur *sal terra* (quemadmodum enim sal urit & pungit; sic ipsi terrenos homines urunt & pungunt.) Tum quia licet utraque cavenda sit extremitas, & rigoris scilicet & laxitatis; majus tamen hodie periculum est à laxis, quam à rigidis Doctoribus, majorque fidelium multitudo peit ob nimiam Confessariorum & Directorum indulgentiam, falsamque misericordiam, quam ob excessivum rigorem, uti demonstravimus Prolegom. 2. c. 15. n. 146. & seqq. & amplius demonstrabimus to. 3. l. 5. Unde venerabilis Petrus Cantor, celeberrimus Doctor & Cancellarius Parisiensis, Doctores illos qui se benignos vocant, Eunuchos & effeminatos appellat, eunuchizantes quod virile & robustum est in arcu Domini, contra quos invehitur (inquit) Isaias c. 3. dicens: *Dominus auferet a Hierusalem consiliarium, & prudentem eloqui mystici. Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis.* Et ista est ratio, propter quam V. Bartholomæus à Martyribus, cap. præcedenti laudatus, eligendum monet, quòd naturæ nostræ ac affectionibus magis molestum est, & magis advertatur. Et Joannes Sarisberien-
 sis vult cæteris præferri consilia sapientium in timore Domini, qui honorem Dei, sollicitamque proinde observantiam legis ipsius, commodis omnibus anteponunt.

4°. ignorantiam invincibilem excusabilemque non esse in illis, qui cognoscendæ veritatis voluntaria impedimenta habent ex parte intellectus, vel voluntatis: ex parte unius intellectus per studii defectum, vel inconsideratam præcipitatemque electionem opinionum, de seipsis præsumptionem, vel nimiam adhesionem ad opiniones exceptas. Ex parte voluntatis, ex nimio earundem opinionum amore, non tam quia veræ sunt, quam quia commodæ, quia scilicet secundum eas facile practicatur officium Confessarii, Judicis, &c. Ipsos namque voluntariè excæcat cupiditas & amor sui. Ob ea quæ dixi num. 65. Ille etiam defectus frequenter provenit ex inordinato quo impelluntur amore suarum, vel sui Sodaliitii opinionum, quò fit ut iis sic adhærescant, ut ne audire quidem velint eos, à quibus ad ve-

ritatem fortassis revocarentur. Ex qua inordinatione ulterius sit, quòd levissimæ rationes istis opinionibus faventes, ipsis videantur invictissima; rationes verò in contrarium, licet demonstrativæ, ne probabiles quidem ipsis videantur. Quod vitium hodie communissimum est.

78 5°. per ignorantiam nullatenus excusabiles esse Confessarios, Ecclesiasticos, & alios, qui libros illos legere refugiunt, à quibus convinci metuent de obligatione agendi aliter quam ipsis agere placet. Quia ignorantia ipsorum pessima est, utpote affectata, quæ auget potius quam extenuet malitiam eorum, quæ contra suas faciunt obligationes. Et idem est de iis, qui Confessarios, vel Concionatores, Moralem Evangelicam docentes, audire refugiunt, nec audire volunt nisi loquentes placentia. Vel audiunt quidem docentes arctam cali viam, sed unâ tantum aere, magis animo ipsis contradicendi, & enervandi quæ dicuntur, quam veritatem ab ipsis addicendi. Ad enervandum verò & contradicendum hoc unico moventur argumento ridiculo: Si hoc esset verum, vel necessarium, multi damnarentur, pauci Confessarii munus suum obirent, nec ego Confessarii munus obire vellem.

Ridiculum voco argumentum istud. Quòd enim multi, etiam ex fidelibus adultis, damnentur, pauci salventur, Eloquia sacra, Patres, & meliores Theologi docent. Quòd pauci etiam Confessarii munus suum rectè obeant, hoc est quod Sancti & magni viri deplorant. Quid est enim quòd de tanto numero pœnitentium tam exiguam emendationem videamus in iis qui toties, & tam multis ab hinc annis pœnitentiæ Sacramentum frequentarunt, nisi quia Confessarii nimis molliter & negligenter suum munus obeant, ait S. Carolus Borromæus Instruct. Pastor. p. 2. c. 1. Quid est quod Ecclesiam hodie perdit, nisi Confessoriorum & Pastorum blandiens adulatio? ait S. Thomas Villanovanus conc. in fer. 6. post Domin. 1. Quadragesimæ. Idem contestantur S. Franciscus Salecius Constitut. Synodal. tit. 9. c. 5. Eminentissimus Cardinalis le Camus (ob vitæ sanctimoniam ab Innoc. XI. ad Purpuram elevatus) in Decret. suis Synodal. tit. 6. c. 6. sect. 2. Eminentissimus Cardinalis Bellarminus conc. 8. in Dom. 1v. Advent. Eminentissimus Cardinalis Fredericus Borromæus, sancti Caroli Borromæi Patruelis & imitator, ejusdemque in Archiepiscopatu Mediolanensi post aliquot annos successor, volum. 3. all. adunanza de Confessori ragionamento 4. aiens multos Confessarios sequi auram popularem, & famæ celebritatem, & ideo plurimos ex ipsis perire, qui corpus suum jejuniis & flagellis castigant, qui per dies & noctes cantandis Dei laudibus intenti sunt, &c. quia contentibus manum nimis inconsideratè imponentes, peccatis alienis communicant, eorumque se fœtoribus fœdant, multisque causâ sunt damnationis æ-

Tom. I.

ternæ, & ideo cum eis ipsi pereunt.

Cum iis magnus ille vir Antonius Godæus, 79 Venciensis Episcopus, in Historia sua Ecclesiastica, ad annum. dicit majorem Confessoriorum partem ab Evangelico rigore, sacerdotali quoque vigore in nimiam molliem defecere: quia majori ex parte minimè respiciunt ad veram Dei gloriam, nec ad regulas Evangelii, nec ad Sanctorum exempla, nec ad proximi detrimentum, ut meritò dicere possimus cum Psalmista: *Salvum me fac Deus, quoniam defecit sanctus, & diminuta sunt veritates à filiis hominum.* Atque hæc una est ratio propter quam Chrysostomus homil. 3. in Acta dicebat: *Non arbitror inter Sacerdotes multos esse qui salvi fiant, sed multò plures qui pereant.* Et Augustinus epist. 21. Edit. noviss. Paris. *difficile, laboriosumque Sacerdotis officium agnoscebat, eo modo peractum quo Deus jubet. Verba ipsius sunt: Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore, facilius, & latius, & hominibus acceptabilius, Episcopi, aut Presbyteri officio, si persunctorie atque adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. Item, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi, aut Presbyteri, officio; sed apud Deum, nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet.* Propterea à Valerio Episcopo, Ordinatore suo, flagitavit, ut pateretur ipsum in secessu precibus & studio hoc agere, ut se idoneum redderet, qui populo ministraret Sacramentum & verbum Dei.

Hinc arguuntur sui amantes esse, nec tam 80 Dei gloriam, animarumque salutem, quam seiplos querere, qui dicunt: *Confessarii munus obire non vellem, si sic obeundum esset ut Sancti docent, secundum rigorem utique Evangelicam.* Hoc enim non dicunt, nisi ob difficultatem sic illud obeundi. Quæ cum inseparabiliter annexa sit officio fideliter peracto (ars enim artium est regimen, & judicium animarum, nec sine cælesti lumine, magnæque charitate, prudentiâ & animi fortitudine potest quis jura Dei ita tueri, ut hominum infirmitatem non opprimat; nec sic hominum imbecillitati obsequi, ut in jura Dei non peccet; estque periculum non parvum, ne Sacerdotes, dum ignorantes docere volunt, cæcus cæco ducatum præstet; vel dum lapsos conantur erigere, ipsi collabantur; ne denique pernicioso obsequio vulnus benignâ obtrectantes manu, ægritudinem foveant, seque ipsos vulnerent, ait piissimus Contensonus to. 9. dissert. un. c. 2. specul. 3.) officium illud ad Dei gloriam animarumque salutem obire refugiunt ut oportet, ob difficultatem; difficultatem verò istam non refugiunt ex charitate (quæ omnia suffert) igitur ex cupiditate, seu amore sui, & defectu fortitudinis animi; quâ quòd destituantur, inde est (ait Eminentissimus Cardinalis Denhoffius Instruct. Pastor. §. 2. n. 6.) quòd cupiant hominibus

Pppp 2

placere; quæ cupiditas si ex animis Ministrorum Ecclesiæ eradicari posset, mundus protinus (ut B. Joanni Chrylostomo visum est) à vitis esset emundatus. Tolle (ait sanctus ille Doctor homil. 43. op. imperf. in Matth.) *hoc vitium à Clero, ne velint hominibus placere, & omnia vitia refecantur.*

81 Aiunt quidem isti, se non refugere difficultatem, in iis quæ practicabilia sunt: at modum illum, quem Sancti & quidam Theologi docent, videri impracticabilem.

At quibus videtur impracticabilis, nisi iis qui hominibus quærent placere? Videant ergo ipsi, ne mentiatur iniquitas sibi. Non enim impracticabilis esse potest modus, qui (teste Eminentissimo Cardinali Aguirio) inhaeret non modò Conciliis, Canonibus, & Patribus, non solùm gravissimis Cardinalibus, Episcopis, & Theologis horum temporum, sed etiam rationi manifestæ, fundatæ in doctrina fidei, & experimento frequenti; maximoque cum fructu practicatur à millenis millenisque Parochis, Confessariisque, etiam sanctissimis, sapientissimisque, uti testantur Episcopi complures, atque cum ipsis duo celebres è Societate Theologi, Paulus Segneri, nuper Theologus Pontificius (qui majori parte vitæ per totam Italiam Missionarius fuit) in Instructione Confessariorum c. 4. & in Instructione Pœnitentis c. 9. & Emericus de Bonis, qui ab annis plusquam centum in tract. de Sacram. Altaris, posteaquam dixit, quòd illi qui habitum peccati contraxerunt, non nisi magno nisu, magnæque animi contentione excitare in se salutiferum peccatorum dolorem valent, ideòque necesse sit, ut subeant (post exposita expansaque flagitia) pœnarum & laborum genera quibus sentiant, doleant, & detestentur præteritas culpas: quod quia ab illis non exigitur, citò suum vomitum resorbent. Post hæc (inquam) statim subjungit: „ Multi Confessarii pii prudentesque testantur, innumeros homines, qui peccatis prius obstricti erant, quòd eam rationem tenuissent, dilatâque absolutione sapiùs ad tribunal pœnitentiæ, ut animi statum identidem aperirent, illis reddere iussissent, impositâ interim delictorum pœnâ, priusinos mores in melius mutavisse, & magno gaudio, magnoque deinceps in virtute progressu, infandam peccati consuetudinem abiecitse.

82 Et quomodò impracticabilis asseritur doctrina de absolutione consuetudinariis, & quibusdam aliis magnis peccatoribus differenda, donec aliquanto tempore per dignos pœnitentiæ fructus, seu pœnalia pœnitentiæ opera, pro vera conversione impetranda, pulsarint ad fores divinæ misericordiæ, cum opera quæ ad hoc ipsis à zelosis Confessariis injunguntur, nec secundum durationem temporis, nec secundum acerbicatem... æquent ne centesimam quidem partem ejus pœnitentiæ, quam veteres canones ante absolutionem exigebant? uti observat Eminentiss. Card. Aguirius dissert. 8. in can. x1. &

x11. Concilii Tolet. III. excursu r. n. 159. Nulla itaque ea in re vel umbra impracticabilitatis; sed ipsius allegatio argumentum est animi seipsum quærentis, à sacerdotali quoque vigore deficientis. Nec enim eam allegant, nisi qui quæ sua sunt quarunt, non quæ Jesu Christi.

60. inexcusabiles tandem esse, qui sine debita facti informatione id agunt, quod sine competente veritatis notitia agere periculosum est. Quia ipsos temeritas accusat. Sic hisce temporibus graviter culpabiles sunt, qui nimis leviter credendo aliis, viros pios, & innocentes traducunt, ut hypocritas, hæreticos, Novatores, Janenistas, Rigoristas, &c. Vitium istud hodie communissimum est, propter quosdam importunos obtretractores, qui argumentis delituti, quosvis suis mollioribus opinionibus contradicentes, etiam sanctissimos, sapientissimosque, quinque famosas propositiones cum Ecclesiâ sincerè detestantes, abjecto Dei timore, spargunt esse tales. Quasi non scriptum sit: *Maledici regnum Dei non possidebunt.* Sed væ illis, cum venerit Dominus rationem ponere cum servis suis!

CAPUT XV.

Invincibilis ignorantia Dei non datur in adultis ratione utentibus; uti nec juris naturalis quoad universalia principia illius; nec quoad Decalogi præcepta; nec malitia peccatorum carnis, v. g. fornicationis, molliæ, &c. ab ullo ejusmodi adulto censenda est inculpate ignorari.

§. I.

De ignorantia Dei.

Invincibilem Dei ignorantiam à Sanctis non 85 agnosci, perspicuè ostendimus to. 1. de Deo dist. 2. a. 4. n. 84. Et ideò eos merito torqueri qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nisi profanus nemo deliberat, cum Parentem omnium, & omnium Dominum, non minoris sceleris sit ignorare, quam ledere, ait Minucius Felix in octavo.

Hinc divina Scriptura generaliter & indistinctè culpât homines, in quibus Dei cognitio non est. Sap. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.* Quia, ut Apostolus Rom. 1. dicit, *invisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.* Illa quippe ignorantia ipsorum provenit ex natura ipsorum nimium depravata, ut Augustinus docet tr. 16. in Joan. *Exceptis paucis, in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur Auctorem.* Videri etiam potest ferm. 1. de verb. Dom. Deum verum plures quidem ignoraverunt ante adventum Domini, quando singulariter notus erat in Judæa Deus; sed eos veniam indignos Sapiens pronuntiat Prov. 13.

his verbis: *Nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent estimare factum, quomodo sum Dominum non facilius invenerunt?*

- 87 Per consequens nullum juris naturalis transgressorem à peccato excusat ignorantia Dei: utpote semper vincibilis, culpabilisque. Unde nullus in tota Scriptura divina, ab offensa & vindicta Dei excusatus legitur ex hoc quòd Deum ignoraverit; quin potius homines per ignorantiam illam Deo abominabiles facti leguntur, ipsiusque vindicta exterminati, prout inter ceteros Chananæi, Amorrhæi, &c. conformiter ad illud Ps. 78. *Effunde iram tuam in Genes qua te non noverunt, & in regna que nomen tuum non invocaverunt.* Unde & Apostolus 2. Thessal. 1. Christum in die iudicii venturum prædicat in flamma ignis dare vindictam *is qui non noverunt Deum.*
- 88 Nihil ergo miserius, nihil æternæ damnationi propius, quam ignorare Deum, creaturamque rationalem, ad imaginem Dei conditam, non cognoscere Conditorum suum, Patrem suum, Dominum suum, summum bonum suum, & ultimum finem suum. Quem cum cognoscere maxima sit beatitudo, juxta illud: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum, &c.* ignorare ergo maxima est hominis miseria, peccatique originalis pœna gravissima, ut Augustinus agnoscit l. 22. de Civit. Dei c. 22. Et Ecclesia cum Augustino.
- 89 Unde à communi Christianorum sensu, & sanâ doctrinâ, aliena videtur propositio ista Card. Sfondrati in suo prædestinationis Nodo dissoluto pag. 152. *Cum hæc (Dei) ignorantia barbari impeccabiles reâderentur, alioquin certissime peccaturi, si agnoscerent, sequitur hoc ipsum beneficium esse, lin. 36. & gratia partem magnam, ut addit l. 32. Quævisse videtur hic Author singulares, pingues, & inauditos errores, prout observat doctus Anonymus in Responsione pro S. Augustino ad Nodum dissolutum: Quid enim (inquit) potest cogitari enormius, quam Dei ignorantiam hominibus esse magnam gratiæ & beneficii partem, quam Ecclesia cum Augustino credit gravissimam peccati penam, uti dixi num. præcedenti? Quomodo Dei ignorantia esse potest pars magna divinæ gratiæ; cum propius gratiæ effectus sit Dei cognitio & amor; nec Christus dici queat mortuus, ut suo hominibus sanguine Dei ignorantiam promereretur? Quod aliâ sequeretur, nec tamen sine blasphemia dici potest. Quomodo Dei ignorantia Barbaros reddere potest impeccabiles; cum juxta divinam Scripturam & Patres ipsa peccatum sit gravissimum?*
- 90 Hoc dicit quidem Sfondratus, in hypothefi, quòd illa Barbarorum ignorantia sit invincibilis, quam hypothefim possibile esse negat. Et datâ illâ hypothefi censet ipsos peccare non posse: cum enim (ait ibidem l. 33.) peccatum sit essentialiter offensio & injuria Dei, sublatâ Dei cognitione, necessariò se-

quitur, nec injuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam esse. Verùm impeccabiles atque ab æterna pœna immunes asserere, etiam parricidas, hospitem necatores, ac portenta libidinum consecrantes, quos Deus tantâ gratiâ, hoc est cæcitate mentis, summâque sui ignoratione donaverit, hoc est asserere aliquid pejus peccato philosophico; ab Alexandro VIII. damnato. *Hæc nempe ad Sinenses solatiâ deferebant, quibus excæcata gentis, ac de parentum suorum sapientiâ immensum gloriantis, superbiam demulcerent (aiunt quinque Illustrissimi Gallia Præsules in epist. ad Innoc. XII.) Horum ergo gratiâ querebatur, "an infideles, & præcepta naturalia transgredientes, pœnas æternas mereantur? Et negabant aliqui: quia ignorantia Dei, & Legislatoris, à tam gravi pœna excusantur. ... " At sacra Congregationis auctoritate Consultores respondebant; procat dubio damnari eos, idque pœnis æternis, de quibus questio instituta erat; nec illam turpissimam ignorationis Dei excusationem admittebant (uti constat ex consult. & resp. anni 1674. q. 24. in libro Fr. Dominici Ferdinandi Navarrette Dominicani tr. 7. pag. 503.) Alexander verò VIII. recentissimo edito die 24. Augusti 1690. decernebat hoc temerarium, pium aurium offensivum, atque erroneum, si dicatur: "peccatum philosophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, esse grave peccatum, sed non esse offensam Dei, neque peccatum mortale & dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum. " Quo decreto nihil sublevati sumus (pergunt sapientissimi Præsules) si ab ipsa Urbe, à tanta dignitatis Viro, portentosa doctrina, non tantum ad Sinenses, sed etiam ad omnes Republica Christiana provincias diffundatur. Sic enim duo invalescerent. Primum, ut essent omnino impeccabiles, qui summè & invicte, si quidem id fieri posset, ignorarent Deum. Alterum, ut ea ignorantia ad gratiam, non autem ad peccati gravissimam pœnam pertineret. Que duo ab errore defendi non possunt. Hactenus Illustrissimi illi, postea probantes duo ista ab errore defendi non posse. Neque enim fieri potest, ut innocens Deo sit, qui (extinctâ licet cognitione Dei) recte rationis & conscientia lucem, à Deo exorientem spernit. Neque item fieri potest, ut non sit contumeliosus in Deum, qui recte rationi, cujus Deus Auctor & Vindex est, infert injuriam.*

De pœnarum verò per hanc ignorantiam sublatâ æternitate, qui cum Sfondrato sentiunt, non advertunt, pœnarum æternitas à qua radice profluat. Nempe (ut ait S. Gregorius Magnus l. 34. Moral. c. 16.) *vellent mali sine fine vivere, ut possent sine fine peccare; quippe qui felicitatem ac finem ultimum in prava delectatione designant. Neque verò quisquam est, qui non æternum esse velit id, quo se beatum putat. Inest ergo cuicumque mortali peccato quadam concupiscentia æternitas, atque, ut ita dicam, immensitas; cui profecto Deum totâ suâ infini-*

tate, atque aternitate, ac sanctitate adversari
neceffe fit. Ergo mortale quodcumque peccatum,
contra legem etiam naturalem, habet aliquid
quod aternam iram provocet. Unde quocumque
peccato rectam rationem laeseris, exurgit ille ul-
tericis conscientie stimulus, ille vermis interior,
qui (teste Christo) NON MORITUR; cujus adeo
immortale virus, morsus indefessus: quod sup-
plicii genus qui extinguendum putat, Evangelio
contradicat. Vermem autem illum profecto comi-
tatur sempiternus ignis; à quo si impios illos exe-
meris, erit, non modo parvulis, verum etiam
adultis, Deum nescientibus, à sempiterno igne
seclusus assignandus locus. Nec in sinistra erunt
perditi ac scelerati, qui Deum nesciunt, ejus-
que ignoracione multati, nec à prateritis pec-
catis expedire se possunt, & in nova proruunt.
Non ergo impeccabiles, qui legem naturalem,
quam sciunt, non impune contemunt. Nec, si
vel maxime sint impeccabiles, id beneficii loco
consequuntur. Etsi enim gratia est, peccare non
posse in bona voluntate firmatos; non proinde
gratia, sed peccati esset poena gravissima, pec-
care non posse, eo quod ignorarent Deum, quo
nihil est miserius, & aeternae damnacioni propius.
Errat ergo quisquis putat, quod quia lege Dei
& gratia perverli & ingrati abutuntur, subtra-
ctio legis, & gratiae, non poenae (quod sem-
per Ecclesiae visum est) sed gratiae & benefi-
cio imputetur.

92 Sententia itaque illa Sfondrati duos errores
gravissimos involvere videtur, ipso philoso-
phismo pejores. Primò quòd ignorancia illa
Dei beneficium & gratia Dei sit. Secundò
quòd per eam hominem impeccabilem asserat.
Utrumque adeò singulare est, atque inaudi-
tum, ut neutrum aliquis unquam Philosophi-
sta ausus fuerit asserere. Enimverò si utrum-
que istud verum foret, defendenda non essent
tenebrae Atheorum, caterorumque Deum ig-
norantium; sed gratiae potius agenda Deo pro
ignorancia illa, per quam impeccabiles eva-
sissent; & excaecatio ipsorum potius esset im-
peccantiae privilegium, quam poena peccati.
Sed plura de his p. 5.

93 Solum hinc addo id quod sapientissimi Epif-
copi illi insinuant, nimirum quòd eo ipso
quòd homo per conscientiae remorsum cognos-
cit se contra rectam rationem peccare, im-
plicitè & confusè cognoscat se peccare contra
legem aternam (adeòque contra Deum:) co-
gnoscat enim se peccare contra legem, supra
humanam mentem lucentem, cujus luce cog-
noscent, contra rectam rationem esse quod
faciunt. Sentiunt namque, velint nolint, se
istius legis luce accusari, damnari, torqueri,
nec se posse jugum & imperium ipsius excu-
tere. Quòd proinde lux illa sit homine poten-
tior, nec aliud quam aeterna Veritas, supra
humanam mentem lucens. Satis enim sentiunt,
Veritatem illam esse immutabilem, nec esse hu-
manam rationem, vel humanam mentem præci-
sè: utpote quam impii, contra rationem hu-
manam agentes, non usque adeò venerantur,

quin jugum ipsius excutere valeant; quemad-
modum frequenter excutunt jugum cujus-
cumque humanae auctoritatis. Sentiunt ergo
esse aliquid supra humanam rationem & supra
humanam mentem; sentiunt insuper esse ali-
quid immutabile, sive habens vim immutabi-
lem & inexcutibilem obligandi, accusandi,
torquendi, &c. utpote quam nullus unquam,
quamlibet impius, excutere potuerit. Satis
ergo percipiunt esse Veritatem immutabilem,
humanam mente superiorem; quae aliud non est
nisi lex aeterna, sive Deus, ut pulchrè expli-
cat Augustinus l. de ver. relig. c. 39. l. de Mag-
istro c. 11. & seqq. necnon l. 1. de Trinit.
c. 15. ubi ex luce seu lege illà aeternà prove-
nire dicit, quòd ipsi etiam impii cogitant a-
ternitatem, & multa rectè comprehendunt,
rectèque judicant in hominum moribus. Qui-
bus ea tandem regulis judicant, nisi in qui-
bus vident quemadmodum quisque vivere de-
beat, etiamsi nec ipsi eodem modo vivunt? Ubi
eas vident? Neque enim sua in natura, cum
procul dubio mente ipsa videantur, eorumque
mentes constet esse mutabiles; has verò regulas
immutabiles videat, quisquis in eis & hoc vi-
dere potuerit. Nec in habitu sua mentis: cum
illa regula sint justitia; mentes verò eorum con-
stet esse injustas. Ubinam sunt ergo illa regula
scripta, ubi quid sit esse justum & injustum ag-
noscat? Ubi cernit habenarum esse quod non ha-
bet? Ubi ergo scripta sunt, nisi in libro lucis
illius, quae Veritas dicitur, unde omnis lex ju-
sta describitur, & in cor hominis... non mi-
grando, sed tamquam imprimendo transferuntur;
sicut imago ex annulo in ceram transit, & an-
nulum non relinquit, &c.

§. II.

De ignorantia principiorum universalium juris
natura.

Principia universalia juris naturae, ista uti-
94 que, quod tibi non vis fieri, alteri ne fece-
ris, &c. à nullo rationis compote ignorari,
experientia, & SS. Patres docent, Hierony-
mus, Augustinus, &c. Quippe Hieronymus
in epist. ad Algasiam q. 8. Nullus (inquit)
hominum est, qui hanc legem nesciat... quod
tibi fieri nolueris, alteri non feceris. Augusti-
nus in Psal. 67. Scripsit Deus natura legem,
quam non sinitur ignorare, dum id quod facit,
non vult pati. V. Beda in eundem Psal. Pla-
nissimum & aperitissimum est omni homini illud
praeceptum: quod tibi non vis fieri, alteri ne
feceris. S. Thomas 1. 2. q. 94. a. 4. Lex natu-
rae, quantum ad prima principia communia, est
eadem apud omnes, & secundum rectitudinem,
& secundum notitiam.

§. III.

De ignorantia praeceptorum Decalogi.

SI non detur inculcata Dei ignorantia, nec 95
Principiorum universalium juris naturae;
pro-

profecto nec earum conclusionum, quæ proximè & evidenter ex iis consequuntur, facillimoque discursu manifestant sese omni homini, ratione utenti, dummodò tantillum reflectat & attendat, quando in materia istarum conclusionum hîc & nunc operandum est. Atqui talia sunt Decalogi præcepta. Quilibet enim, antequam operetur, tenetur reflectere & attendere, an id quod operari vult, conforme sit communibus seu universalibus regulis, quibus dirigi debet in omni operatione sua. Cùm hoc ipso, quo tenetur rationabiliter operari, teneatur inspicere, nùm operatio sua conformis sit rectæ rationi, ac per consequens primis & communibus regulis illius.

96 Vel igitur operaturus ad eas reflectit, & attendit, vel non? Si non, ignorantia seu inadvertentia ipsius, procul dubio culpabilis est: quia agit sine debita reflexione ad id quod agit. Si sic, statim sentit & cognoscit, quòd v.g. occidere, mœchari, &c. sit contra primas illas communisque rectæ rationis regulas. Quemadmodum enim omnis, qui scit omnem hominem esse animal rationale, & omne animal rationale esse risibile, si tantillum reflectat, attendatque ad vim propositionum istarum, statim sentit evidenter inde consequi, quòd omnis homo sit risibilis: sic omnis qui scit commune istud principium, *quod tibi non vis fieri, ne feceris alteri*, seque nolle ab alio occidi, nec suam uxorem ab altero corrumpi, tantillum reflectat & attendat ad ista duo, statim evidenter sentit inde consequi, quòd nec ipse debeat alterum occidere, uxorem alterius corrumpere, &c. Statim (inquam) id sentit, dicitque cum Augustino in l. de decem chordis c. 10. *Furtum si faciam, id facio quod pati nolo. Si parentibus meis honorem non deferam, quando volo ut mihi deferatur à filiis meis, id facio quod pati nolo. Si occidam, se accedam ad uxorem alterius, & nolo ut uxor mea tale quid faciat; si concupisco uxorem proximi mei, nolens ut concupiscatur mea, id facio quod pati nolo.* Omnia itaque secundæ tabulæ præcepta facillimè, & quasi sponte suâ fluunt ex primo illo communique principio, *quod tibi non vis fieri*, &c.

97 Quoad præcepta primæ tabulæ, quæ sunt de amando & colendo Deo, quisquis cognoscit Deum esse (quod à nullo rationis usum habente absque culpa ignoratur) eo ipso cognoscit amandum, colendumque esse; sicut omnis qui parentes suos cognoscit, amandos honorandosque cognoscit. Et ideò Rom. 1. *Inexcusabiles declarantur, qui, cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Et quomodo excusabiles essent? Cælum, terra, & omnia quæ in eis sunt, undique mihi discunt, ut te amem* (inquit Augustinus l. 10. Confess. c. 6.) *nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles.* Cui conformiter Bernardus l. de diligendo Deo: *Inexcusabilis est omnis, etiam infidelis, si non diligit*

Deum Deum suum toto corde, &c. Clamat nempe intus ei innata ratio, & non ignorantia rationi iustitia, quod ex toto se diligere Deum debeat, cui se totum debere non ignorat.

§. III.

Peccata carnis, fornicatio, mollietates, &c. nunquam censeri debent ab homine ratione utente prorsus ignoranter commissa, saltem ignorantia invincibili & inculpata.

Multa principia juris naturæ à multis invincibiliter ignorari posse visum est P. Georgio de Rhodes disput. 2. de peccatis. Decalogi præcepta majori ex parte posse diù invincibiliter ignorari censet Sanchez l. 1. in Decalogum c. 16. n. 33. & Vasquez apud ipsum. Fornicationem quidem esse peccatum, sed dari posse de eo invincibilem ignorantiam, dicit Escobar tr. 1. exam. 8. c. 3. n. 49. referens Tannerum.

Sed in contrarium est Scriptura & traditio. Quia licet contingere fortè possit, quòd fornicatio, mollietates, &c. ab aliquibus ignorentur esse peccata, sicut & alia contra Decalogum perpetrata; nulla tamen ejusmodi à divina Scriptura & Patribus excusantur, ob ignorantiam, sed absque ulla exceptione damnantur. Quod argumento est ignorantiam illam nunquam inculpabilem & involuntariam, sed semper voluntariam culpabilemque esse. Constat hoc ex ignorantia Gentilium, earum quoque nationum, quæ vel ipsa adultèria, furta, aliaque ejusmodi, præceptis Decalogicis expressè contraria, licita putaverunt, per consequens peccata esse ignorarunt. Siquidem Germani (teste S. Thoma 1. 2. q. 44. a. 6. id censuerunt de furtis; sicut & Lacedæmonii (teste Plutarco in vita Licurgi) de adultèriis. *Quid loquar de cæteris Gentibus?* (ait D. Hieronymus l. 2. adversus Jovinianum sub initium) *cùm ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos, Gentem Britannicam, humanis vesci carnis, & cùm per silvas porcorum greges, & armentorum, pecorumque reperiant, pastorum nates, & feminarum papillas solere abscindere, & has solum ciborum delicias arbitrari Scotorum natio uxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Caronis sectetur exemplum, nulla apud eos conjux propria est, sed, ut cuique libitum fuerit, pecorum more lasciviant. Persæ, Medi, Indi & Ethiopes... cum matribus & aviis, cum filiabus & neptribus copulantur. Massagetae & Derbices miserimos putant, qui agrotatione moriuntur, & parentes, cognatos, propinquos, cùm ad senectutem venerint, jugulatos devorant, rectius esse ducentes, ut à se potius, quam à vermibus comedantur. Puerorum amores liberis, non servis, Solon permisit, uti refert Chrysofostomus homil. 4. in c. 1. epist. ad Rom. cùm tamen ne turpitudinem quidem factum hujusmodi esse crederem (inquit) sed veluti venerandum, honestum, ac majus, quam quod ser-*

eorum personis conveniret. Inexcusabiles nihilominus omnes illi fuerunt, quia ignorantia ipsorum inculcata non fuit, utpote proveniens ex hoc quod habuerunt depravatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, ait S. Thomas loco citato. In poenam proinde scelerum suorum, in tantum excæcavit eos malitia ipsorum, quod supercecidit ignis, & non viderunt solem. Ex sua itaque culpa in horribiles illas tenebras inciderunt. At verò si ignorantia causentur ex culpa, non potest subsequentem culpam ignorantia excusare. S. Thomas lect. 7. in cap. 1. epist. ad Rom.

100 Et ideo antiquos habitatores terræ Chanaan, ob similia peccata, velut peccatores, impios, & sceleribus pollutos, Deus ejecit de terra, juxta cap. 18. Levit. ubi Dominus populo suo Israël dicit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt universa Gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.* Et ut ostenderet Dominus illos non ejiciendos ob sola scelera scienter, sed & ignoranter commissa, cap. 20. addidit eos à se bominandos & expellendos, propter scelera quæ ipsi crediderunt non esse scelera, sed facta legitima, id est legitima Republicæ statuta, sibi à Regibus & Magistratibus suis præscripta: *Nolite ambulare in legumis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.* Sic enim ipse quoque idololatriæ error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio stabilitus, ut dicitur Sap. 14. ita ut error iste paulatim introductus, invalescente diuturni temporis consuetudine, idolorum cultus usque adeo habitus fuit pro legitimo cultu, ut eum nationes tamquam legem justam custodirent, & quamvis unaquæque earum, hoc naturæ legem putaverit quod didicit, ut supra Hieronymus; nihilominus justo Dei judicio, tamquam abominabiles, puniæ sunt, secundum suas nequitias, prout dicitur ibidem c. 19. Similiter Rom. 1. inexcusabiles declarantur Gentium Philosophi, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt... sed evanerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua.

101 Cum igitur à peccato non excusent cæcitas & ignorantia, per peccatum præcedens inducta, à peccato excusandæ non sunt delectationes & actiones impudicæ, v. g. mollietatis & aliæ impudiciæ puerorum, si voluntariæ sint, licet ignorentur esse peccata: si quis enim ignorat eas esse peccata, hoc provenit ex cæcitate cordis, aut tenebris per aliud quod peccatum ipsorum causatis. Nam si tot

ipsorum dispositum esset, ut oportet, erga Deum, nec ex peccatis præcedentibus tenebræ superessent, inordinationem in illis agnoscerent: utpote quam agnoscent qui in timore Domini justè & piè vivunt. Enimverò certum est peccata illa non comitti ex sola ignorantia, sed etiam ex concupiscentia, quæ in intellectu tenebras, & in affectu inordinationem causat; innumerisque homines hoc pacto decipit humani generis hostis, & ad innumera peccata inducit, ad simonias utique in beneficiis, ad usuras in contractibus, ad excessus in sæculi vanitatibus, &c. Unde enim circa simoniam v. g. provenit ignorantia, nisi ex eo quod homo nec affectum illum, nec æstimationem Dei, & eorum quæ Dei sunt, habeat, quem habere debet? Et unde provenit istius affectus & æstimationis defectus, nisi ex eo quod nimis afficiatur erga divitias & honores, quos sperat mediante contractu simoniaco? Unde etiam in uteris, & sæculi vanitatibus, ignorantia provenit, nisi ex eo quod placeant, & cor ad illa conversum, à Deo avertatur, & ideo lumen à lumine non recipiat. Similiter ergo ignorantia in peccatis carnis ex eo provenit, quod cor hominis ad carnis voluptates conversum, à Deo avertatur, & ideo non illuminetur. Si quidem non agit in hominibus diabolus, qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque modo, cæcitate scilicet & infirmitatis, seu concupiscentiæ.

Et inde fit, quod pueri ad ista perpetranda latebras quærunt, erubescuntque dicere patri vel matri, tale quid se fecisse, licet dicere non pudeat, fecisse se necessaria naturæ, vel similia, non moralem, sed physicam dumtaxat coram hominibus indecentiam præ se ferentia; pro quibus nec latebras quærunt, nec viri gravis præsentiam fugiunt, sicut pro impudiciis illis. Signum est ergo quod quasi naturaliter videant iis inesse turpitudinem erubescentiæ dignam, licet distinctè non videant iis Deum offendi. Non magis proinde excusandi sunt, quam infelix Eremicola, de quo S. Petrus Damianus, Cardinalis (tantæ eruditionis & sanctitatis, ut consiliis ipsius Summi Pontifices in summis Ecclesiæ negotiis uterentur, prout nominatum usus est S. Gregorius VII.) opusc. 7. c. 21. narrat, quod cum multis virtutibus cum suo collega, Deo servivisset, hac illi per diabolum injecta cogitatio est, ut quodcumque libidine vitillaretur, sic semen detrium genitalis membri egerere deberet, tamquam phlegma de naribus projiceret. Quis ob id demonibus, moriens, vidente socio traditus est; tamen si (prout idem sanctus Cardinalis c. 22. profequitur) nesciendo peccavit, sibi hoc licere, velut naturalis officii debitum, æstimavit per simpliciatem. Tunc idem focus... penè desperavit dicens: O quis poterit salvus esse! Quomodo iste perit? Cui mox Angelus.

Angelus adstantis dixit: Ne turberis; isto enim, licet multa bona fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit.

103 Nec magis, imò minùs excusandi sunt quàm puer, qui natus & educatus inter Paganos, majorum auctoritate & consuetudine deceptus, sine mali suspitione colit idola. Quem S. Augustinus in Plal. 64. à peccato non excusat, cum dicit: *Quid faceret puer natus inter Paganos, ut non culbret lapidem, quando illum cultum insinuaverunt parentes ejus? Inde prima verba audivit; illum errorem cum lacte suxit. Et quia illi qui loquebantur majores erant, & puer, qui loqui discebat, infans erat; unde poterat parvulus nisi majorum auctoritatem sequi, & id sibi bonum ducere, quod illi laudarent? Vult nihilominùs Augustinus, tales, ad Christum conversos, de eo veniam à Domino deprecari, cum Psalmista dicendo: *Sermoines iniquorum prevaluerunt super nos, & impietatis nostris in propitiabere.**

104 Nec magis excusandi sunt, quàm Tutus Lymeni, civis Hipponensis, vir fidelis & gravis, de quo S. Augustinus serm. 111. (per Doctores Parisienses olim adjecto) narrat, quòd cum nescio cui depositum neganti juramentum detulisset (delationem istam licitam existimans, sicut & hodie Casuistæ aliqui licitam censent) & hic pejerasset; *Tutus Lymeni ipsa nocte fuit exhibitus ad Judicem, & cum magno impetu atque terrore pervenit ad Presidentem Excelsam quendam, & admirabilem Virum, cui parebat Officium similiter Excelsorum. Fuit perturbatus retrò vocari, & interrogatus his verbis: Quare provocasti hominem ad juramentum, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille: Negavit mihi rem meam. Et responsum est illi: & nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas, perderes, quàm animam istius hominis falsâ juratione perimeres? Prostratus jussus est cadi. Cesus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparent. Sed dictum est illi, postquam emendatus est: parvum decepta innocentia tua. De cetero cave ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum (ergo non taliter innocens fuit, quin mortaliter deliquerit, sed hoc sensu innocenter, & quia ignorantè) & emendatus est, id est graviter punitus. Sed multò gravius peccatum faciet qui, post illum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem, tale quid fecerit. Ubi eximius P. Christianus Lupus in dissert. de opin. probab. c. 10. sapienter advertit, quòd verba ista, parvum innocentia tua, edicunt Tutum Lymeni peccasse ex ignorantia. Hæc verba, multò gravius peccatum faciet, &c. edicunt Hipponensis populi plures fuisse in eodem errore. Denique verba, fecit ille magnum peccatum, evincunt ipsum peccasse mortaliter. Quo ergo colore puorum illorum impudicitia magis excusari potest per ignorantiam, quàm delatio illa juramenti in Tuto Lymeni?*

Tom. I.

Denique quòd similes impudicitia per ignorantiam excusanda non sint, Augustinus docet in inchoata expositione super epistolam ad Romanos: *Quid agimus de iis, qui cum baptismi Sacramenta pueri vel infantes perceperunt, postea negligenter educati, per ignorantia tenebras vitam turpissimam ducunt, nescientes omnino quid Christiana disciplina jubeat, aut vetet, quid polliceatur, & quid minetur, &c. An audebimus peccata eorum propterea non ignorantia peccato deputare, quia baptizati peccaverunt, cum omnino ignorantes, & omnino, quemadmodum dicitur, ubi caput haberent nescientes, in magno errore peccaverint. Ubi, ut etiam Christianus Lupus benè advertit, "agit in quosdam asserentes nulla esse posse peccata ignorantia" (peccata utique verè imputabilia) " & ipsos revincit per ignorantem impudicitiam quorundam indiscipline educatorum juvenulorum. Affirmat ipsam omnino procedere ex ignorantia, & tamen per pœnitentia Sacramentum debere deleri; ideòque esse peccata mortalia. Et certè isti nebulonculi suis immunditiis quærunt latebras, erubescunt de ipsis; ideòque naturaliter vident esse turpia monstra. " Certè quòd per pœnitentia medicinam ejusmodi peccata curanda sint, Augustinus adeò frequenter evidenterque repetit in contextu, ut omnino fallantur, qui putant solùm esse peccata materialia. Nullam certè impudicitiam à mortali excusat Apostolus Ephes. 5. v. 5. cum dicit: *Hoc autem scitote, intelligentes quòd omnis fornicator, aut immundus... non habet hereditatem in regno Dei.* Nec unquam in epistolis suis aliquam impudicitiam excusat, sed in omnibus universaliter damnat, nullâ uspiam additâ exceptione, vel exceptionis indicio. Nec certè est quòd sibi quisquam de ignorantia blandiatur, quia quidquid sit in speculatione, deturbe, an non detur inculcata similibus ignorantia; nullus in praxi securus esse potest, ignorantiam suam inculpatam fuisse: cum nullus securus esse queat de non data ulla culpabili causa istius ignorantia, vel per inordinatam voluntatis ad creaturas adhesionem, vel per neglectam legis æternæ sufficientem considerationem, vel per neglectum aliquid eorum quæ cap. 13. necessaria diximus, ad hoc ut ignorantia censeatur invincibilis & inculcata.*

CAPUT XVI.

Aliquid ad jus naturale pertinens inculpatè ignorari potest ignorantia speculativa, præsertim in abstrusioribus; sed vix aut ne vix quidem unquam aliquid ejusmodi censendum est inculpatè ignorari ignorantia practicâ. Omne proinde quòd deliberatè sit contra jus naturale, peccatum est.

Sensus est, quòd aliqua jus naturale con-
107
Sernentia ignorari possint absque culpa, quando scientia ignorantia opposita, hic & nunc necessaria non est ad propriam directio-

nem in agendis, vel omittendis (sic enim Moralialis v. g. absque ulla culpa ignorat jura maritalia; casus etiam difficiles & controversos de contractibus v. g. licet ignorat, qui non vult eos celebrare) sed quando scientia ignorantiae opposita, hic & nunc necessaria est ad praxim, vix unquam, imò nunquam aliquis ab omni culpa excusandus est, si id quod voluntarie facit, sit contra jus naturale, licet solum sit contra conclusiones remotas ex communibus principiis illius deductas. Tametsi enim fieri queat quòd peccatum, quod alioqui forsitan mortale esset attentam materiã, hic & nunc mortale non sit, ob tantam diligentiam adhibitam ad superanda cognoscendae veritatis impedimenta, ut ea quae superest negligentia nonnisi levis sit, leviter proinde culpabilis: tamen id quod fit ex tali ignorantia, vix, aut ne vix quidem unquam est absque omni peccato formali. Ita post multam diuturnamque considerationem sentio cum concordia Veterum plurimumque gravissimorum Modernorum sententia, communique Sanctorum Theologia.

§. I.

Afferio probatur ex Scriptura.

108 **I**mprimis ex eo quòd Scriptura nunquam excuset ea quae voluntarie fiunt contra legem naturalem (liquidem nullibi invenitur aliquod istius excusationis indicium, sive in veteri, sive in novo Testamento) imò (uti doctissimi vir Antonius Charlasius, Romae anno 1695. cum approbatione Magistri S. Palatii Apostolici, magnisque Romanorum Theologorum elogio impressus, in disput. Theolog. de opinionum defectu c. 25. advertit) videmus in Scripturis sacris à Deo multa puniri, in quibus nullam fuisse culpam crederemus, nisi poena ipsa culpam indicaret, aut nisi Spiritus sanctus doceret culpam fuisse. Nam, ut exempla alia praetermittam, quis in celebri Eliphazii Themanitis cum Jobo congressu, in quo adeò obscura erat Jobi innocentia, ut (teste Augustino in Plal. 103.) nemo Jobum non arguisset gravis criminis, dum tam altè de Deo conqueri (quod profectò est contra jus naturale) murmurare, innocentiamque suam tueri videbatur, nisi inerrabilis Judex, seu Veritas ipsa suã ipsam sententiã absolvisset? Quis econtra Eliphazium divini juris causam adversus Jobum laudabiliter egisse, seu Dei justitiam vero zelo, mercedeque digno propugnasse, non sibi persuasisset, nisi ejusdem Judicis sententiã damnatus fuisset? Ita tamen factum divina testatur Scriptura. Quam expendens S. Gregorius Papa l. 35. Moral. c. 5. & 6. *Auditis* (inquit) *cunctis sermonibus Job, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni Judicis sententiam speculationem mentis nostrae convertere, eique dicere: Ecce Domine utraque in conspectu tuo differentiam partes audimus, & Job quidem in hoc certamine virtutis*

sua facta revolvere, & amicos ejus contra eum cognovimus tua justitia gloriam defensare. Inter hac autem quid nostra mens sentiat agnoscat. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensionis tuae cognovimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam. Profer ergo Domine ex invisibili regula subtilissimum tuae discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectius locutus, ostende. Sequitur: "Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos. Quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. O Domine! judicii tui sententia indicat, quantum à luce tua rectitudinis caecitas nostra discor-dat. Ecce, te Judice, beatum Job victorem esse cognovimus, quem in te peccasse loquendo credebamus.... Et quidem quantum ad humanae judicis in verbis suis amici ejus multo illo rectius dixisse crederentur, sed Veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: "Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. "Coram me, ait, id est intus, ubi sepe multorum vita displicet, quae etiam foris hominibus placet.... nimirum quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur, etiam quae à veritatis itinere depravatur. Ecce Eliphaz, cum sociis, à Deo condemnatus in puncto remotissimo juris naturalis, in quo usque adeò probabilis videbatur ignorantia ipsius, ut omni humano judicio, laudabiliter egisse creditus fuisset, nisi Veritatis sententiã, non obstante probabilissimã ipsius ignorantia, condemnatus fuisset, velut iram Dei promeritus. Et ecce hinc radix alta Christianae humilitatis, dum Christianus hinc discit, ibi etiam justo judicio frequenter se condemnari, ubi laudabiliter se egisse putat, tam longae vias suas esse à viis Domini, ut sicut exaltatur caelum à terra, sic exaltatae sint cogitationes Dei à viis & cogitationibus hominis, saepeque apud Deum deficere, quod profectus putatur esse.

109 **S**ecundò probatur ex Matth. 15. ubi Judaei arguuntur velut culpabiles, in eo quòd contra jus naturae practice sequebantur sententiam Scribarum & Pharisaorum, docentium filios non deesse obligationi erga parentes indigentes, Deo vovendo, seu offerendo ea quae necessaria erant sublevandae parentum necessitati. Quòd enim per hoc excusati non fuerint, Salvator aperte declarat, caecos in praecipitium cadentes vocando non solum Scribas & Phariseos, sic populum docentes, sed & populum doctrinam istam sequentem: *Caecus sicaco ducatum praestet, ambo in peccati foream cadunt.* Tametsi Scribae & Pharisei in populo Judaeorum tanta à scientia & sanctitatis opinione forent auctoritatis, ut respectu istius populi non daretur humanitatis major, istamque ipsi sententiam rationibus valde plausibilibus fulcirent, à suisque praedecessoribus accepissent, quibus in Cathedra Moysi legitime

succedebant. Catum proinde illum circumstantia illa per accidens obscurum reddiderant; tamen alii per se clarum.

III Tertiò probatur ex sacris Oraculis, quibus Sapiencia aeterna, quæ est ipsa Veritas & lex aeterna (cujus signaculum est lex naturalis) sui cognitionem offert omnibus, ritè volentibus eam accipere; adeoque remouentibus obstacula illius, & adhibentibus media ad eam accipiendam requisita. Quid enim ad id demonstrandum evidentiùs, quam quod de Sapiencia illa dicitur Proverb. 1. *Foris quæ adicat, in plateis dat vocem suam: in castris turbarum clamiat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens: Uiquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigiliant ad me, inveniunt me. Sap. 6. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam. Clara est, & qua nunquam marcessit sapiencia, & facile videtur ab his qui diligunt eam, & inveniuntur ab his qui querunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce v. glaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet... Et qui vigila veritè propter illum, cido securus erit. Quomam dignos se ipsa circumquarent, & in vis ostendit se illis hilariter, & in omni providencia occurrit illis. Eccli. 1. Fili concupiscens sapienciam, conserva justitiam, & Deus prabeat illam tibi. Cap. 2. Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra... Qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Prov. 2. Si sapienciam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentie: si quaesieris eam quasi pecuniam... tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies... Tunc intelliges justitiam, & judicium, & aequitatem, & omnem semitam bonam. Sap. 3. Qui consistunt in illum, inveniunt veritatem. Non potuit certè evidentiùs aeterna Sapiencia cognitionem sui omnibus sui amatoribus & in se confidentibus offerre. Sine ulla ambiguitate tot divina promissa certos nos faciunt, quòd sicut sol omnes illuminat qui ad lucem ipsius recipiendam se ritè disponunt, lucisque obstacula remouent; sic aeterna Sapiencia, seu justitiæ Sol suæ lucis participes facit omnes, qui dispositiones ad id necessarias adhibent, impedimentaque remouent; ipsos (inquam) lucis suæ participes facit, saltem quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra aeternam justitiam, sapienciamque. Nam, ut Sapiens ait Sap. 9. divina Sapiencia scit omnia; & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in sua potentia. Et Psal. 24. Elevet de laqueo pedes meos. Prov. 2. Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter, servans semitas justitiæ, & vias Sanctorum custodiens... ut eruaris à via mala, & ab homine qui perversa loquitur. Quia, ut c. 3. Tom. I.*

dicitur, *Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum, ne capias.* Et ideo non ardeantur grossi tui, & curculio non habebis offendiculum. Ibid. c. 4. *Dicit enim inveniendus se significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti sui.*

Dixi quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra sapienciam & legem aeternam. Non enim absolute necesse est, quòd is qui se ritè disponit, obstaculaque remouet, totus legis naturalis cognitionem accipiat: utpote quam plerique etiam sanctissimi non acceperunt; neque cognitio illa necessaria est ad legem aeternam non transgrediendam: cum Deus innumereis modis legis illius amantes sic dirigere possit, ac protegere, ut nihil contra eam faciant, vel scilicet ipsius cognitionem tribuendo per gratiam illuminantem, vel per doctrinam, per exempla, per scripta aliorum, vel per hoc quòd ipsis ingerit dubium vel suspitionem aut timorem mali, docetque in dubiis tutius eligendum; vel per hoc quòd offendicula, peccatique occasiones remouet, vel ad lapsum inclinatos supposita manu sustinet, ne collidantur, &c. Hoc est enim quòd significant sacra Otacula proximè telata. Siquis ergo saltem hoc modo non præservetur à violatione legis aeternæ, signum est quòd divina lucis & protectionis obstacula non removeat, nec ad eam ritè dispositus sit. Ignorantia proinde & lapsus ipsius non est inculpabilis, nec invincibilis, sed in causa illa omnino vincibilis & culpabilis.

§. II.

Similiter probatur ex Patribus.

O Rigenes namque l. 1. contra Celsum, in- 112
excusabilem in divino judicio pronuntiat, quisquis contra legem omnium mortalium animis insuam, id est naturalem, aliquid facit: *Introducentes justum Dei judicium expleverunt, cum ipsi peccatorum poenis, nisi communis omnium seculi præsumptione de morali disciplina haberet insuam. Quapropter non est mirandum, Deum eorum quæ per P. ophetas & Servatorem docuit, semina inardisse omnium mortalium animis, ut in divino judicio sui inexcusabilis, habens mandatum legis scriptum in co. de suo.*

Hieronimus l. 1. adversus Pelag. c. 10. con- 113
tra legem naturalem facta, tanta cum generalitate damnat, ut ne quidem concubitum Lot cum filiabus suis (licet ex ignorantia facti commissum ex ebrietate) à vitio excuset. Ergo longissimè absuit ab excusandis factis contra legem naturalem ex ignorantia juris. Nec in hoc parvifacienda est autoritas ipsius, licet quoad ignorantiam facti non recipiatur. Quia quoad ignorantiam juris, ipsum secuti sunt alii Patres, licet non quoad ignorantiam facti; uti videre est in Augustino, qui licet facta per ignorantiam juris naturalis nunquam excuset, excusat tamen facta per ignorantiam

facti l. 2. contra Cresconium : Si unica ex lairocinis nesciens vestiretur , ex eo sit iniquitatis vestis illa , ex quo cognoverit ; & ipse iniquus , nisi abjecerit . Et qui nesciens uxorem duxit alienam , ex illo sit adulter , ex quo cognoverit , nisi discesserit .

114 Verum-enimverò facta per ignorantiam juris naturalis nusquam excusat Augustinus ; ubicumque de iis agit , ea damnat , tamquam facta per ignorantiam vincibilem , voluntariamque . Nullus est enim (ait conc. 25. in Pl. I 18.) qui faciat alteri injuriam , nisi qui sibi fieri nolit , & in hoc transgreditur naturæ legem , quam non sinitur ignorare (si agat debita cum reflexione) dum id quod facit , non vult pati .

115 Enarratione quoque in Pl. 57. Quis de justitia in te rogatus , quando non habet causam , non facile respondet , quid sit justum ? Quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus Veritas scripserit : quod tibi non vis fieri , ne facias alteri . Hoc & antequam lex daretur , nemo ignorare permissus est , ut esset unde judicaretur , etiam quibus non esset data . Sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur , scriptum est in tabulis , quod in cordibus non legebant . Non enim & scriptum non habebant , sed legere volebant . Oppositum est oculis eorum , quod in conscientia videre cogerentur , & quasi forinsecus admodum voce Dei , ad interiora sua homo compulsus est .

116 Sermone 44. de divers. c. 6. Justitia (æterna utique , in lege naturali descripta) præstò est justè viventi : secundum ejus regulam videt quemadmodum justè vivat : & sicut justus , bene vivendo , eam videt ; ita injustus , malè vivendo , eam non videt . Nam & ille justè vivit , cum eam videt , ut secundum eam actus suos dirigat : quia nisi secundum justitiæ regulam direxerit actus suos , in errorem iniquitatis impingitur . Atqui agens contra jus naturæ , etiam in remotioribus , non dirigit actus suos secundum regulam justitiæ æternæ . Ergo in errorem iniquitatis impingit . Nec esse potest nisi injustus . Quia , ut ait in Plal. 61. cum sis injustus , esse non potes justus , nisi convertendo te ad quandam justitiam (incommutabilem utique) a qua si recedis , injustus es ; ad quam si accedis , justus es .

117 Lib. 3. de lib. arb. c. 19. loquens de ignorantia causata per peccatum originale (juris proinde naturalis , non positivi , nec factorum) respondensque quæstioni hominum murmurantium contra Deum , & dicentium : Si Adam & Eva peccaverunt , quid nos miseri fecimus , ut cum ignorantia cecitate , & difficultatis cruciatibus nasceremur ? sic ait : quibus breviter respondetur , ut quiescant , & adversus Deum murmurare desinant . Reclè enim fortasse quererentur , si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret : cum verò ubique sit præsens , qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet , doceat & redentem , diligentem exhortetur , conantem

adjuvet , exaudiat deprecantem : non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras , sed quod negligis querere quod ignoras Ita tua propria peccata sunt nulli enim hominum ablatum est scire utiliter querere , quod inutiliter ignorat , & humiliter confitentem esse imbecillitatem , ut quærenti & confitenti ille subveniat , qui nec errat dum subvenit , nec laborat . Et c. 20. Anima nostra facultatem habet , ut adjuvante Creatore seipsam excolat , & pio studio possit omnes acquirere & capere virtutes , per quas & à difficultate cruciante , & ab ignorantia cecante liberetur non enim parum est accepisse naturale judicium , quo sapientiam præponat errori , & quietem à difficultati , ut ad hæc studendo perveniat . Quod si agere noluerit , peccati rea jure tenebitur , tamquam que non bene usa sit facultate quam accepit . Quamquam enim in ignorantia & difficultate nata sit (velut pœnis & effectibus peccati originalis) non tamen ad permanendum in eo quod nata est aliqua necessitate comprimitur Quandoquidem in ipsa ignorantia & difficultate liberam voluntatem petendi , & quærendi , & conandè non abstulit , daturus petentibus , demonstraturis quærentibus , pulsantibus aperiturus Hanc proinde ignorantiam & difficultatem , studiosè & benevolens evincendam , ad coronam gloriae valeat Deus præstare : negligentibus autem non ipsam ignorantiam in qua natus est pro crimine objicit ; sed quia in ea potius permanere , quam studio quærendi atque discendi ad veritatem pervenire voluerunt , justo supplicio vindicat . Igitur omnis ignorantia juris naturæ (juxta Augustinum) voluntaria est , culpabilisque , non quatenus in ea nati sumus (quomodo eam propriam voluntate non contraximus , sed alienam Protoparentis ; quod non sufficit ad peccatum actuale) sed quatenus eam non vincimus cum possemus , & deberemus . Quod enim non vincatur , in voluntariam hominis negligentiam Augustinus rejicit , tamquam qui bene usus non fuerit facultate petendi , quærendi & conandi , quam accepit .

Nec tamen naturalis facultas , seu potestas 118 quam cuilibet ad ignorantiam depellendam tribuit Augustinus , se solà sufficit (licet hoc ibi non explicet , quia dum libros illos de libero arbitrio conscripsit , à Semipelagianorum errore nondum ex toto immunis erat , prout ipse fatetur) quinimod ex iis quæ alibi tradit , certum est ad potentiam , completentem omnia necessaria ad ignorantiam illam actu depellendam , libeti arbitrii vires non sufficere , sed necessarium esse cælestè lumen , seu gratiam efficacem . Si enim ut sciat quemadmodum vivere debeat , sufficit ei liberum arbitrium evacuatur crux Christi , ait l. de nar. & grat. c. 40. Quis enim nesciat (inquit l. de spir. & lit. c. 35.) non esse in hominis potestate quid sciat ? Et ratio est quia sine gratia efficaci homines nunquam id agere volent , quod ad pellendam illam ignorantiam necessarium est , nec ad id requisita (cap. 13. memorata) unquam

præstabant, prout ex Augustino offendimus l. 9. Nunquam v. g. ut oportet orabunt: si quidem & ipsa oratio inter gratiæ munera reperitur, ait epist. 194. aliàs 15.

119 Et hinc ampliùs ostenditur, omnem juris naturalis ignorantiam (juxta Augustinum) esse vincibilem: quia, ut verè talis sit, sufficit quòd vincibilis sit per gratiam, et si de facto vinci nequeat per naturam solam. Quemadmodum enim Dei mandata, licet ab hominibus in hoc statu servari nequeant per naturam, ex hoc nihilominus verè possibilia sunt, etiam respectu hominum gratiæ efficaci defitorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quâ nullus destituitur nisi ob culpam; sic ignorantia juris naturalis, licet de facto vinci nequeat per naturam, ex hoc nihilominus verè est vincibilis, etiam respectu hominum gratiæ efficaci defitorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quâ nullus destituitur, nisi ob culpam. Et hoc est quod Augustinus in lib. de corrept. & grat. atque ex Augustino docet S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 5. ad 1. hinc verbis: *Si in potestate hominis esse dicitur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia præparante... sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ; quòd auxilium quibuscumque diviniùs datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Unde l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. Augustinus in hominum culpam refundit, quòd ipsis non detur gratia, quâ innotescat quòd latebat: *Ut innotescat quòd latebat, & suave fiat quòd non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates; quâ ut non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo. Enimverò, ut ait l. de nat. & grat. c. 17. Deus non dat omnibus quibuscumque sapientiam, sed his omnibus qui sic petunt, & tantùm petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est. Quòd quisquis non facit, vitio suo non facit. Siquidem, ut ait c. 22. prævaricatorem legis dignè lux deserit veritatis, quâ desertus unque fit cæcus, & plus necesse est offendat. Et c. 67. Justissima est peccati pœna, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit, erretque etiam in vitis.**

120 Et idèd epist. 105. ad Sixtum, *inexcusabilis est (inquit) omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento propria voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat... quia & ipsa ignorantia, in iis qui intelligere noluerunt, sine dabo peccatum est; in iis qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.*

121 Nec tamen est aliquis in hac vita, qui prorsus impotens sit ad jus naturæ intelligendum: quia licet plurimi id non possint potentiâ consequente, sive complectente omnia necessaria ad actum intelligendum; id tamen omnes possunt potentiâ antecedente: quia ad id possunt à Deo gratiam recipere; nec in hac vita gra-

tia lumen unquam ita penitus ab hominum mentibus abscedit, ut non aliquo ipsius fulgore identidem illustrentur, cui si ut oportet auscultarent, plenius illuminarentur. Sed idèd non auscultant, imò ab eo suâ se voluntate avertunt, quia affixivo creaturarum amore tenaciter alligantur. Et hoc est quod Augustinus docet in Psal. 6. dicens: *Ea est cæcitas mentis, in quam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur; sed nondum penitus, dum in hac vita est: sunt enim tenebra exteriores, quæ magis ad diem judicii pertinent, ut penitus extra Deum sit, quisquis cum vivit corrigi nolit. Et tr. 1. in Joan. Non idèd cogenti stulta corda, quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: ipsi enim propter peccata tenebra sunt; quomodo positus in sole cæcus, præsens est illi soli, sed ipse soli est absens.*

Denique ea quæ contra jus naturæ fiunt ex ignorantia prorsus invincibili, nusquam Augustinus damnat de peccato; imò l. 3. de lib. arb. c. 18. econtrà dicit: *An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Sed usque adèd indefinitè, & absque exceptione damnat quæcumque contra jus naturæ fiunt, ut absque ulla exceptione addat ibidem: peccatur autem in illis per fallaciam, seu ignorantiam: caveri igitur potest. Ne quidem in iis excipit, seu excusat facta ex necessitate quadam, ex peccato originali proveniente. Dicit enim l. 1. oper. imperf. contra Julian. n. 105. *Multùm erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis istius peccati esse pœnam, quòd nullâ necessitate commissum est... cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit, in agenda vita, quanto labore discatur (loquitur ergo de remotioribus, quæ sola magno labore discuntur) qui autem hoc nesciunt, ipsi boni appetendi malique vitandi ignorantia patiuntur peccandi necessitatem. Necessè est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quòd non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: "Delicta juventutis meæ, & ignorantia meæ ne memineris." Quòd genus delictorum si non imputares Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis. Et n. 6. Necessè est ut peccet, à quo ignoratur iniustitia (seu lex æterna prohibens id quòd facit) nunquid idèd cum justitiam cognoverit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commissit?... Non est igitur impunitas in necessitate peccandi; sed ut non obsit ista necessitas, donat Dei gratia... & præteritam dimittendo iniquitatem, & optulando, ne intremus in tentationem.**

Rursus epist. 47. aliàs 154. indefinitè ac sine exceptione dicit: *Siquis bonum putaverit, quòd malum est, hoc putando utique peccat (ex vincibili proinde ignorantia putat) & ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque benè fieri putat, quòd malè fit. Quòd indefinitè ac sine exceptione non dicit, nec dicere potest de omnibus quæ contra jus positivum igno-*

ranter fiunt; nec de iis quæ fiunt contra jus naturale ex ignorantia facti. Loquitur ergo de omnibus quæ contra jus naturale fiunt ex ignorantia juris. Ea proinde omnia fieri vult ex ignorantia vincibili.

124 Similiter de solis loquitur factis contra jus naturæ, scienter scientiâ facti, sed ignoranter ignorantia juris l. i. Retract. c. 15. dum indefinite dicit: *Qui nesciens peccavit, quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit; sed voluntate facti, non voluntate peccati; quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.* Neque enim peccatum vult voluntate facti, qui aliquid contra jus naturale facit ex ignorantia facti, v. g. dum Jacob accessit ad Liam, accedere putans ad Rachel. Hoc enim voluit, quod cognovit; cognovit autem hoc quod bonâ fide putavit esse verum, utique se accedere ad suam. Voluit ergo accessum ad suam. Per consequens non fecit peccatum voluntariè voluntate facti, sicut qui sciens accedit ad non suam, nesciens id esse prohibitum. Aliter proinde Augustinus loquitur de iis quæ contra jus naturæ fiunt ex ignorantia facti, aliter de iis quæ contra illud fiunt ex ignorantia juris, etiam positivi. Quia nec ille, qui die prohibito v. g. comedit carnes, nesciens esse prohibitum, vult peccatum voluntate facti: cum id in quod fertur voluntas ipsius, non sit peccatum, sed simplex esus carniæ, qui de se non est peccatum. Verum-enimverò id in quod fertur voluntas ejus, qui voluntariè mentitur v. g. est peccatum; est enim & cognoscitur esse mendacium; quod ex se indispensabiliter est peccatum. Ergo talis vult peccatum voluntate facti; licet illud non velit (formaliter utique) voluntate peccati. Tamen enim nesciat formaliter se peccare, voluntariè mentiendo, equidem voluntariè facit id, quod de se est contra legem æternam. Et ideo voluntariè facit quod voluntariè facere non debet, nec potest. Per consequens non excusatur secundum Augustinum. Excusaretur autem si ignorantia ipsius foret invincibilis. Talem ergo ignorantiam Augustinus vincibilem censet, non invincibilem.

125 Et ideo peccatum propriè dictum (formaliter proinde tale, non materialiter duntaxat) l. 22. contra Faustum c. 27. definit; *dictum, factum vel concupitum* (deliberatè utique) *contra legem æternam*; per consequens definit, omnem verè mendacem, id est, qui deliberatè loquitur contra mentem; omnem verè perjurum, id est, qui deliberatè contra mentem falsum jurat; omnem verè fornicatorem vel adulterum, id est, qui deliberatè cognoscit non suam, solutam vel conjugio ligatam, formaliter peccare: quia verè & propriè vult & facit actum in ea ratione, in qua lex æterna illum prohibet, mendacium utique in ratione mendacii, perjurium in ratione perjurii,

fornicationem vel adulterium in ratione fornicationis vel adulterii. Nihil verò amplius requiritur ad peccatum verè ac propriè dictum, formaliter proinde tale, quàm deliberatè velle & facere actum, ea in ratione, in qua lex æterna illum prohibet: cum omnis ejusmodi actus, sit dictum, factum vel concupitum deliberatè contra legem æternam; omnis proinde actus ejusmodi sit verè & formaliter peccatum, non obstante ignorantia legis æternæ ipsium prohibentis: utpote quæ secundum illam definitionem censenda est vincibilis, non verò invincibilis, quæ sola excusat à peccato. Vide quæ ad ipsum confirmandum dicemus infra §. 5.

De mente itaque Augustini non est relictus 126 ambigendi locus. Et ideo ipsi indefinite subscribunt alii Patres communiter: S. Prosper sent. 309. & in respons. ad dub. 8. Genuesium, S. Fulgentius l. 1. de verit. prædest. cap. 20. Gregorius Magnus l. 1. Moral. c. 2. S. Idorus Hispal. l. 2. sent. c. 17. S. Bernardus l. de præcept. & dispens. c. 18. sicut & Innocentius III. cap. per unas de simonia, ubi definit eum qui in sui ordinatione per ignorantiam aliquid promiserat, simoniacum esse, ignorantia ejus non obstante. Unius Properi verba ex respons. ad dub. 8. Genues. referam: *Divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis spiritum fidei, consilii, & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui: quæ bona si non dedisset nobis... cum his qui non cognoverunt Deum, aut, cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt... sed hoc ipsum sua sapientia deputantes, stulti facti, obscurato corde, evanuerunt in cogitationibus suis; cum his, inquam, sederemus in tenebris, & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excusationem de ignorantia, nec præsidium de natura.*

Ista enim verò fuit Sacerdotum omnium ratio (ait clarissimus vir Charalafius de opin. delectu c. 25.) qui humiliter confessione, lachrymis ac voluntariis castigationibus studebant abolere, quæ ignoranter commiserant contra jus naturale, quæque nos fortè omni culpâ vacasse censeremus. Iste etiam communis Ecclesiæ sensus esse videtur, dum in Offertorio Missæ sic orare jubet Sacerdotes omnes: *Suscipe sancte Pater... hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi, pro innumerabilibus peccatis, offensionibus & negligentis meis, &c.* Neque enim Sacerdotes sancti innumera peccata, offensiones, negligentias committunt scienter, sed ut plurimum ignoranter vel inadvertenter; pro iis nihilominus veniam deprecantur, & sacrificium offerunt. Enimverò cum Deus non possit non odisse quidquid æternæ legi suæ adversatur; veri etiam amatores Dei non possunt non odisse quidquid legi æternæ, ac per consequens naturali (quæ descriptio est æternæ) contrarium admiserunt, illudque pro viribus per poenitentiam expiare, attendendo

(uti

(ut attendendum monet Augustinus de spir. & lit. c. 36.) quam in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; & postea per Scripturam ejus, sive certâ & perspicuâ ratione communitis, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.

§. III.

Sanctis Patribus concinīs S. Thomas, concinīs & concors sententia veterum Theologorum. concinunt denique à Modernis nobilissimi.

128 **O**Mnem juris naturalis ignorantiam, etiam quoad remotiora, cognituque difficiliora, esse vincibilem, nec per eam à formali peccato excusari quemquam deliberatè agentem contra illud, perspicuè tradit S. Thomas quodlib. 8. a. 13. hisce verbis: *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur; alio modo faciendo contra conscientiam, etiamsi non sit contra legem..... illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc quòd est secundùm conscientiam.* Verba generalia sunt, & absque exceptione expriment omne quòd sit contra legem naturalem (in ea quippe exemplificat S. Doctor) esse peccatum, nec à formali peccato excusari per hoc quòd est secundùm conscientiam. Atqui dum agitur contra remotè vel remotiùs spectantia ad jus naturæ, agitur equidem contra legem naturalem. Ergo semper est malum, nec à peccato formali excusatur ex hoc quòd per ignorantiam est secundùm conscientiam. Nulla proinde conscientia seu ignorantia ejusmodi est invincibilis, sed semper vincibilis. Non excusatur (inquam) à peccato formali. Quia de eo tam manifestè agit S. Thomas in verbis posterioribus, quam in prioribus, quibus dicit, quòd *duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, id est peccati reus inexcusabiliter efficitur, vel faciendo contra legem, etiamsi non contra conscientiam, vel faciendo contra conscientiam, etiamsi non contra legem.* Nec minùs vult formaliter peccare eum, qui agit contra legem, etiamsi non contra conscientiam, quam eum qui agit contra conscientiam, etiamsi non contra legem. Non minùs etiam manifestè id significant verba ista: *Illud quòd agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc quòd est secundùm conscientiam.* A quo enim dicit non excusari, nisi à formali peccato: Aliarum responsionum, quas Adversarii faciunt ad textum illum S. Doctoris, insufficientiam demonstrabimus l. 11. cap. 82. §. 3. ubi & apparebit argumentum, pro assertione nostra ex textu illo petito, hætenùs solum non esse, nec solvendum.

129 Alter textus S. Thomæ pro eadem assertione desumitur ex opusculo ipsius de decem præceptis in principio, ubi etiam indistinctè & absque exceptione sic loquitur: *Lex natura...*

nihil aliud est nisi lumen intellectus, instum nobis à Deo, per quod cognoscimus quid agendum, & quid vitandum. Hoc lumen & hanc legem dedit Deus homini in creatione; sed multi credunt excusari per ignorantiam; si hanc legem non observent. Sed contra eos dicit Propheta Ps. 4. "Multi dicunt, quis ostendit nobis bona: quasi ignorent quid sit operandum. Sed ipse ibidem respondet: "Signatum est super nos lumen vultus tui Domine." In agente ergo contra legem naturæ S. Doctor non admittit excusationem per ignorantiam. Admitteret autem si ullam istius legis ignorantiam tenferet invincibilem, ac prorsus involuntariam. Igitur nullam tenfer esse talem, sed omnem tenfer vincibilem & voluntariam, saltem in causa, scilicet in peccato aliquo per quod induta est. Cujusmodi ignorantiam à peccato non excusare docet lect. 7. in cap. 1. ad Rom. hisce verbis: *Si ignorantia causetur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare.*

Unde 1. 2. q. 76. a. 3. docet quidem ignorantiam invincibilem excusare à peccato; sed ad 3. innuit, solam illam esse talem, seu à peccato excusantem (in materia utique juris naturalis) quæ totaliter aufert usum rationis. Cum enim sibi objecisset, hominem solum esse capacem peccati, in quantum est particeps rationis; per ignorantiam verò tolli scientiam, per quam ratio perficitur. Ergo ignorantia totaliter excusat à peccato. Respondet quòd *si esset talis ignorantia, quæ totaliter usum rationis excluderet, omnino à peccato excusaret, sicut patet in furiosis & amentibus; non autem semper ignorantia causans peccatum est talis. Et ideo non semper totaliter excusat à peccato.* Ibidem etiam q. 94. a. 6. hoc quòd ratio naturalis impeditur applicare commune principium legis naturalis ad particulare operabile, esse dicit *propter concupiscentiam vel aliam passionem, vel etiam (ut paulò post addit) propter malas persuasiones, vel propter pravas consuetudines, & habitus corruptos.* Quæ omnes causæ cum culpabiles sint, ignorantia quoque inde orta culpabilis & vincibilis est, non invincibilis & inculpata.

Accedit 1.º quòd juxta S. Doctorem 3. p. 131 q. 80. a. 4. ad 5. ignorantia juris (naturalis utique, in ea quippe exemplificat) non excusatur, ut dum quispiam reputat non esse peccatum quòd est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale: quamvis in certis circumstantiis cognitu difficile sit esse peccatum mortale, v. g. dum quis educatus est in locis, ubi integra natio, v. g. Turcica, eam credit, suisque filii verbo & exemplo docet esse licitam, nec quispiam docet illicitam esse. Insuper lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic. dicit, quòd *ignorantia, quæ quis ignorat quid oporteat facere, vel vitare... non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia: quia quilibet tenetur adhibere sollicitudinem ad sciendum quid oporteat eum facere aut vitare, secundùm legem, utique naturalem,*

de qua sola agit Philosophus, quem ibi S. Doctor commentatur. Et optima est ratio S. Doctoris; vel ipso enim naturali lumine notum est, eum qui aliquid facere vult vel debet, debere scire sine, vel non sit licitum; debere proinde sollicitum esse ut faciat quod in se est ut hoc addiscat.

- 132 Accedit 2°. quod S. Doctor 1. 2. q. 71. a. 6. admittit approbatque Augustinianam definitionem peccati: *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei aeternam*, ipsiusque bonitatem hanc probat ratione: *Peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex eo quod est voluntarius. Habet autem actus humanus, quod sit malus, ex eo quod caret debita commensuratione. Omnis autem commensuratione cuiuscumque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam; à qua si divergat, incommensurata, adeoque mala erit. Regula autem voluntatis humana est duplex; una propinqua, & homogenea, scilicet ipsa humana ratio. Alia est prima regula, scilicet lex aeterna. . . Et ideo Augustinus in definitione peccati posuit duo: unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit: „ dictum, factum, vel concupitum. „ Aliud autem quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit: „ contra legem aeternam. „ Quae duo cum reperiantur in actu deliberato, qui fit contra legem aeternam, licet ignoretur contrarietas ipsius ad legem aeternam; igitur actus ille iuxta S. Doctorem est actus formaliter malus & peccaminosus: utpote nulli suae regulae conformis; non enim legi aeternae (utpote ipsum prohibenti) nec ulli alteri morum regulae: cum nihil habeat rationem regulae actus humani, nisi quod legi aeternae conforme est, ab eaque derivatum. Eoque ipso quo actus ille est contra legem aeternam, est quoque contra aeternam iustitiam, contra aeternam sapientiam, contra aeternam honestatem, contra ordinem quem lex aeterna observari iubet. Igitur est formaliter injustus, insipiens, inhonestus & inordinatus, adeoque formaliter peccaminosus; nec à formali peccato excusatur per ignorantiam legis aeternae; nec proinde ignorantia istius legis esse potest invincibilis & involuntaria, sed voluntaria & vincibilis.*

- 134 S. Thomae & SS. Patribus concinunt veteres concorditer Theologi, uti testantur Gerson lect. 4. de vit. spirit. Alphonfus à Castro proximè referendus, Vasquez 1. 2. disput. 122. Comitulus 1. 5. respons. moral. c. 1. *Concors est sententia (ait Gerson) nullam in his qua legis divinae sunt, cadere ignorantiam invincibilem: quia facienti quod in se est Deus semper assistit, paratus illustrare mentem, quantum oportebit ad salutem. Theologi omnes (ait Alphonfus à Castro) concorditer docent, ignorantiam juris naturae neminem excusare à transgressione illius legis. Vasquez, licet isti doctrinam contrarius, pro ea refert Albertum Magnum, Alensem,*

Bonaventuram, Guilielmum Parisiensem, Guilielmum Altifiodorensis, Durandum, Gabrielem, Gersonem, Adrianum VI.

Insuper refert Henricum à Gandavo. Et referre etiam poterat Hugonem à S. Victore, S. Raymundum, S. Antoninum, S. Bernardinum Senensem, Gregorium Ariminensem, Cajetanum. Quos deinde secuti sunt Hesselius in explic. Decal. c. 21. Alphonfus à Castro 1. 1. de potest. legis pœn. c. 2. Comitulus loco citato per plura capita. Molanus in Compend. Theol. pract. tr. 5. c. 6. Sanbouius Doctor Sorbonicus, to. 2. tit. de probab. casu 194. Sinichius in Vindic. Decal. c. 8. & 9. Steyartius in suis Aphorismis disput. 2. Merenda in doctissimo suo adversus probabilitem volumine. Cardinalis Toletus tr. 7. de pecc. mort. c. 18. Facultas Theologica Lovaniensis, in articulis Innocentio XI. præsentatis. Antonius Charlasius de opin. delect. c. 21. (qui liber, uti supra dixi, Romæ anno 1695. in Typographia Camerae Apostolicæ impressus fuit, approbante Magistro S. Palatii, doctrinamque libri illius P. Josephus Alfaro Jesuita, ad examen ipsius ab eodem Reverendissimo P. Magistro S. Palatii deputatus, optimam censuit) Estius in 2. distinct. 22. §. 4. Ex sacro Prædicatorum Ordine eandem assertionem sequuntur Cajetanus in 1. 2. q. 76. a. 4. Contentsonus to. 3. dissert. 6. c. 1. q. 5. Jacobus à S. Dominico in suis Elucidationibus Apologet. Moral. Christianæ circa delect. opinion. pag. 211. 240. & seqq. Natalis Alexander Theol. dogm. to. 7. pag. 161. Norbertus Delbecque in Dissert. Theol. de advertent. necess. ad peccand. pag. 217. Et hanc sententiam probabiliorum agnoscit Mercorus in Responsione ad epist. Theologi Parisiensis in fine. Eandem sententiam tradit noster Carolus ab Assumpt. in Triumpho Thomist. Ex familia Capucinorum Bassæus v. ignorantia. Ex familia Augustiniana Eminentissimus Cardinalis Norisius in Vindic. Augustinian. Christianus Lupus de opin. probab. c. 9. Franciscus Farvacquius, Leonardus Van Roy, Thomas San Terre, uno verbo tota Schola Augustiniana. Tota etiam penè Ecclesia Gallicana in Censura Apologiae Casuistarum, signanter Eminentissimus D. Cardinalis Forbinus de Janson, Episcopus Bellovacensis (tunc Dinienfis) Vantadurius Archiepiscopus Bituricensis, Gondrinus Archiepiscopus Senonensis, Godæus Episcopus Venciensis, &c.

Solum hinc exhibebo verba quinque articulo-
136
rum ex iis quos Deputati sacrae Facultatis Lovaniensis anno 1677. Innocentio XI. examinandos obtulerunt. 1. *Duo nobis innata sunt vitia originalia, concupiscentia, & naturalis legis ignorantia. 2. Uti nulla concupiscentia est insuperabilis; ita nulla eiusmodi ignorantia est invincibilis. 3. Quippe sicut omnis illa per divinae gratiae auxilium; ita etiam haec per ejusdem gratiae lumen superari potest. 4. Opera igitur nostra, naturali legi contraria, quae ex tali ignorantia*

norantia procedunt, à peccato plene excusari nequeunt, ne favore quidem ullius verisimilitudinis, vel probabilitatis. §. Ad summam potest subinde mortalis macula dilui in venialem.

137 Hæc doctrina, post exactissimum integri bien-
nii examen, non semel duntaxat, sed iteratò
judicata fuit immunis ab omni censura: eò
quòd ad instantiam quorundam Adversario-
rum, primo examini non acquiescentium, re-
vocata fuerit ad secundum, ne maturius exa-
mem desiderari posset.

§. IV.

Observatio notabilis pro intelligentia Veterum.

138 **A**sertionis nostræ veritas vel solo naturali
lumine ab ipsis quoque Ethnicis Philo-
sophis agnita fuit. Prout ex Anthistene, Pla-
rone, Aristotele, Cicerone, Seneca, & Epi-
cteti Arriano demonstrat Doctor Claes Ethi-
cæ suæ p. 1. c. 49. Unius Aristotelis verba re-
feram, qui l. 3. Ethic. c. 1. expressè tradit,
ignorantiam quidem facti; seu particularium
circumstantiarum, actus nostros accidentaliter
afficientium (quam vocat ignorantiam par-
ticularem) à malo subinde excusare; igno-
rantiam tamen juris naturalis (quam vocat
universalem) non excusare: quia non efficit
ut actio sit involuntaria, sed mala: Non idèò
quisque involuntariè agere dicitur, quia quid
expediat, nescit. Omnino enim illa ignorantia,
quæ quis eligit certum aliquod malum, non effi-
cit ut involuntaria sit actio, sed ut sit mala.
Quod idem de ea dici potest, quæ quis præcep-
ta benè vivendi generatim ignorat: talem enim
ignorantiam vitio vertimus. Quæ verò involun-
tariis facti actiones.... circa singulares rerum
circumstantias tota versatur; & tunc proprie
est venia locus.

139 Circa quæ verba istud est advertendum,
quòd non idèò Philosophus juris naturalis igno-
rantiam vocat universalem, seu (ut S. Tho-
mas loquitur 1. 2. q. 76. a. 2.) universalium ju-
ris præceptorum, quòd sola universalium juris
naturalis præceptorum ignorantia culpabilis
sit: sed quia (uti S. Doctor explicat ad cita-
tum Philosophi locum, fateturque Vasquez
1. 2. disp. 122. c. 1.) per ignorantiam univer-
salem, eam juris ignorantiam intelligit, quæ
quis ignorat jus naturale omnibus universim
hominibus ostendens, quid agere, quid fu-
gere debeant, sive juxta communissima juris na-
turalis præcepta, sive juxta specialia, specta-
to cujusque officio & statu, ab unoquoque
specialiter observanda.

140 Et hoc benè notandum pro intelligentia
veterum quorundam Theologorum, aientium
difficilia quædam juris naturæ à nonnullis in-
culpate ignorari posse, & juxta hoc limitan-
dum istud, quod Gratianus cap. turbatur 1.
q. 4. dicit: Ignorantia juris naturalis omnibus
adultis damnabilis est. Sensus est enim, quòd
non omnes explicitè scire tenentur omnia par-
ticularia legis naturæ præcepta, sed aliquain-

Tom. I.

culpate ignorare possint ignorantia speculati-
vâ, v. g. casus subiles simoniæ, si in matè-
ria istorum casuum nihil agere velint. Et hoc
est quod dicit Alenfis, sanctorum Thomæ &
Bonaventuræ in Theologia Magister, p. 2. q.
113. membro 8. dum ad hanc objectionem:
Doctores dubitant in casibus subtilibus simoniæ,
& hujusmodi peccatorum. Ergo non possunt sci-
ri à Laicis. Ergo non tenentur. Respondet:
quilibet tenetur scire implicitè vel explicitè,
particulariter, vel ad minus generaliter, sub
illa scilicet generali ratione quam dicitur natu-
ra; sed Laici non tenentur scire de quolibet
mortali explicitè, licet teneantur vitare in propria
ratione. Ita etiam Adrianus VI. quodlib. 1. a.
3. alphab. 2. Ignorantia juris naturalis quoad
prima principia juris naturæ, & alia quæ quis
pro officio vel statu scire tenetur (uti mercator
scire tenetur casus difficiles juris naturæ, in
quorum materia vult operari) unicuique est
damnabilis; non quoad ea, quæ pro officio
& statu scire non tenetur. Et sic credo limitan-
dum illud (dictum Gratiani) & istud sentit D.
Thomas 1. 2. q. 76. a. 2. in corp. Nec sanè Vere-
rum quicumque negat culpabilem esse igno-
rantiam difficultium punctorum juris naturæ, quæ
quis pro officio vel statu scire tenetur, vel in
quorum materia vult operari. Quia in istis tenetur
peccatum vitare, ut omnibus notum est;
vel ergo scire tenetur sibi licitum esse quod fa-
cere vult, vel à faciendo abstinere.

Hinc nullum mercatorem à peccato excu-
141
fati posse docet Adrianus, si contractum inie-
rit jure naturæ vetitum, quantumvis doctissi-
mi viri licitum esse judicassent. Ob rationem
dictam: eò quòd utique ignorantia juris na-
turæ damnabilis sit, in iis quæ quisque pro of-
ficio & statu scire tenetur. Ad mercatoris ve-
rò officium spectat scire, an contractus, quem
inire vult, licitus sit. Nec refert (inquit) quòd
ignorantia fortè ipsi invincibilis sit quoad dis-
solutionem (id est quòd ob contrarietatem opi-
nionum devenire non possit ad notitiam veri-
tatis, discernendo eam à fallitate opposita ap-
parente) nisi etiam invincibilis sit quoad pec-
cati evasionem. Quia (ut ait quodlib. 4. alph.
3. l. 1.) ignorantia invincibilis quoad dis-
solutionem, & vincibilis quoad evasionem, non
excusat ex toto à culpa.

Sed dices fortasse (inquit) hæc sententia 142
ferè totum mundum involvit: cum sic merc-
cantes, contractu jure naturæ illicito, quan-
tumcumque sequerentur Doctorum sententias,
non excusarentur à peccato: cum ibi igno-
rantia sit vincibilis quoad evasionem, absti-
nendo à contractu. Et similiter in multis aliis,
ut contrahendo cum alio, postquam maritus
lapsus fuerit in hæresim; quòd olim declara-
verat Cælestinus Papa esse licitum. Ad hanc
objectionem, quam hodie tam operosè exag-
gerant Adversarii, respondet Adrianus, non
totum mundum involvi: quoniam in simili-
bus verè confugientes ad se non sinit Deus
peccati labe inquinari, sed dat membris se

Rrrr

significationem, ut fugiant à facie archæ, ut liberentur dilecti sui. Pl. 59. quasi dicat, quod metuentes ac diligentes se Deus instruat per internam inspirationem de modo fugiendi peccatum, v. g. abstinendo à contractu, vel occasionem illius removendo, &c. ut sic à peccato & damnatione liberentur.

s. V.

Eadem doctrina ratione multiplici comprobatur

143 **P**rima ratio est, quia quicumque deliberatè aliquid facit contra legem æternam, five quod secundum se est malum, perturbat naturalem ordinem, quem lex æterna conservari jubet, perturbarique vetat, etiam si ignoret se ordinem illum perturbare. Hoc enim facit quisquis v. g. deliberatè mentitur, pejerat, fornicatur, adulteratur; hoc enim sibi fieri non vult, & naturalis ordo quem lex æterna conservari jubet, est principium istud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Ergo quisquis hoc facit, inordinatè, adeoque turpiter & peccaminosè facit, poenâque dignus est: siquidem ut D. Anselmus l. cur Deus homo c. 15. ait: *Pœnas si divina Sapiencia, ubi perversitas rectum ordinem perturbare nititur, non adderet, fieret in ipsa universitate, quam Deus debet ordinare, quaedam ex violata ordinis pulchritudine deformitas, & Deus in sui dispositione videreur deficere.* Ne contingat verò ista deformitas, nunquam deformitas illa contingit sine decore vindictæ, ut Augustinus loquitur l. 3. de lib. arb. c. 15. Quia, ut S. Thomas ait l. 1. p. q. 103. a. 7. *impossibile est quòd aliquid contingat præter ordinem divine gubernationis, sed ex hoc ipso quòd aliquid ex una parte videtur exire ab ordine divine providentia... secundum aliquam causam, necesse est quòd in eundem ordinem relabatur secundum aliam causam.* Quia, ut ait l. 2. q. 93. a. 6. *quantum deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, prout scilicet in tantum patiantur quòd lex æterna dicitur de eis, in quantum deficiunt facere quòd legi æterna convenit.* Nec excusare se quis potest per ignorantiam istius legis æternæ. Quia, ut Augustinus dicit in Pl. 57. *semper habet in corde suo unde judicetur, qui contra dictum ordinem legis æternæ aliquid facit. Quandoquidem manu formatoris nostri in cordibus nostris Veritas scripsit:* *Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri.* Hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicarentur... Non enim scriptum in cordibus suis non habebant, sed legere volebant. Quia appetentes ea que foris sunt, à seipsis exules facti orant. Quia ergo & tu fugitivus ex cordis tui, ab illo qui ubique est... ad teipsum intrò revocaris, ibi visurus te nolle pati quòd facis alteri. Ibi proinde quisque videt malum esse alteri facere quòd pati non vult. In isto proinde generali principio, *quod tibi non vis fieri, &c.* unusquisque confusè saltem & in genere cognoscit malum

esse, quod contra jus naturæ facit. Ad peccandum verò, formaliter sufficit generalis illa, implicita & consula cognitio. Et hinc se protinus offert

Secunda ratio, quòd utique jus naturæ nemo ignoret in particulari operabili, si ad commune illud juris naturalis principium debite reflectat, illudque ad particulare operabile bene applicet. Quòd autem illud ad particularia operabilia male applicet, provenit ex eo quòd extra se exul factus, ea que foris sunt inordinatè appetat; provenit proinde ex inordinatis concupiscentiis, passionibus, pravis consuetudinibus ipsius, sicut & ex malis persuasionibus, & habitibus corruptis. Neque enim aliam causam (cum Apostolo & sancto Augustino) S. Thomas assignat l. 2. q. 94. a. 6. ubi sic: *Ad legem naturalem pertinent primò quaedam præcepta communissima, que sunt omnibus nota; quaedam autem secundaria præcepta magis propria, que sunt quasi conclusiones propinqua principiis. Quantum ergo ad illa principia communia lex naturalis nullo modo potest à cordibus hominum deleri in universali; deletur tamen in particulari operabili, secundum quòd ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum verò ad alia præcepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones... vel etiam propter pravas consuetudines & habitus pravis: sicut olim apud quosdam non reputabantur atrocina peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus docet ad Rom. 1. Quæstione etiam 77. a. 2. ad 4. dixerat quòd ille qui habet scientiam in universali, propter passionem impeditur, ne possit sub illa universali assumere, & ad conclusionem pervenire, sed assumit sub alia universali, quam suggerit inclinatio passionis. Videri etiam potest S. Doctor 2. 2. q. 15. a. 1. ubi dicit esse aliquod principium intelligibile per quòd homo intelligit alia; cui quidem homo potest intendere, vel non intendere. Et quòd ei non intendat, contingit dupliciter, sed utroque modo culpabiliter. Quandoque quidem ex hoc quòd habeat voluntatem spontaneè se avertemem à consideratione talis principii... alio modo per occupationem mentis circa alia que magis diligit, quibus ab inspectione hujus principii mens avertitur, &c. Et utroque modo cecitas est peccatum. Unde Bernardus serm. 80. in Cant. *Cur ignorat (inquit) homo ea que scire debet? nisi quia inclinans se ad hæc infima & terrena, thesaurizat sibi iram.**

Tertia ratio: ignorantia à peccato, & propter peccatum inducta, à culpa non excusat, quia est voluntaria in causa, uti docet idem S. Doctor lect. 7. in cap. 1. Rom. hæc verbis: *Ignorantia aliquem excusat, quando sic procedit & causat culpam, quòd non causatur à culpa, &c. Si verò ignorantia causatur à culpa, non potest culpam subsequentem excusare.* Atque hinc infert, Gentes (de quibus

Apostolus Rom. 1.) ob hoc quod scienter Deum non sicut Deum glorificaverunt, incidisse in ignorantiam & insipientiam, ex eaque immunditias multas commisisse. Dicit enim Apostolus: *Et non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte;* & nihilominus in illis excusationem non habuisse, sed inexcusabiles fuisse, prout & Apostolus expresse ait ibidem.

146 Quarta ratio: omnis ignorantia, etiam invincibilis per naturam, si vincibilis sit per gratiam, simpliciter est vincibilis, uti docet S. Thomas n. 119. laudatus cum S. Augustino; & per se clarum est, si gratia per quam vinci potest à Deo obtineri possit. Sed omnis ignorantia juris naturæ, etiam illa quæ (ob materiæ difficultatem) invincibilis est per naturam, vincibilis est per gratiam, & gratia per quam vinci potest, à Deo obtineri potest. Ergo simpliciter est vincibilis. Sola secunda pars subsumptæ propositionis indiget (si tamen indiget) probatione. Probatur autem ex divinis Oraculis, & Augustini testimonio num. 111. & 121. laudatis, necnon ex eo quod Deus (qui teste Evangelio, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*) semper paratus sit suam nobis gratiam dare, dummodò parati simus illam accipere, faciendo quod in nobis est ad illam obtinendam, juxta dicta c. 13. cor scilicet nostrum ab inordinato creaturarum amore expurgando, peccatum vitando, voluntatem Dei cognitam faciendo, veritatem toto corde quærendo, parati eam sequi quamcumque in partem eam cognoverimus, ejus denique cognitionem humillimis precibus à Deo postulando, quantum res tanta postulanda est. Quod profectò omnes homines in hac vita possunt, & si fecerint, gratiæ suæ lumen non defuturum Deus ipse promissit, quo saltem instruamur ut fugiamus à facie arcûs, uti probatum est n. 111. Et multa alia ad idem Scripturæ testimonia proferri possunt, illud v. g. quo Salvator ait: *Perite & accipietis, querite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Enimverò lumen illud, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, non irrationabilium animalium oculos pascit (ait Augustinus l. 1. Retract. c. 10.) sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint... quamvis ii tantum velint, quibus voluntas à Domino preparatur. Quod ergo non illuminemur, nos ipsi in causa sumus, dum vel corporalium seu temporalium rerum amore tenebramur; vel non facimus quod in nobis est ad veritatem cognoscendam. Et sic ignorantia nostra nobis imputatur, utpote in causa ista vincibilis ac voluntaria.

147 Nec verò soli affectus erga res ex se malas putandi sunt intellectum nostrum obtenebrare; sed quicumque cor nostrum creaturis affigunt. Quia dum de creaturis illis quoquo modo obtinendis vel amittendis agitur, affe-

Tom. I.

ctus isti non solum non fiunt nos ea considerare quæ actionis alicujus malitiam ostenderent, sed insuper, quasi mali humores oculum inficientes, faciunt rem aliter apparere, quam aliis appareret.

Quinta ratio: vel homo, constitutus in 148 remotioribus juris naturæ, peccator est, vel justus? Si peccator, de eo Augustinus epist. 105. ad Sixtum rectè dicit: *Inexcusabilis est omnis peccator*, &c. Sibi namque peccator imputare debet, quod gratiâ ad veritatem cognoscendam necessariâ privetur; eâ namque ex justitia privatur ob peccata sua, per quæ indignum se omni reddidit gratiâ. Quod si eâ non privetur, sed misericorditer præveniatur; vel ei peccator fideliter cooperatur, vel non? Si sic: per Dei misericordiam magis & magis illuminabitur. Si non: sibi rursus imputare debet defectum ulterioris luminis, quodque ipsius defectu per ignorantiam peccet.

Si homo ille non sit peccator, sed justus: 149 vel vult & conatur (secundum præsentem quas habet vires) cognoscere quid Deus ab ipso talibus in circumstantiis exigat, vel non vult nec conatur? Si primum: facienti quod in se est viribus gratiæ, Deus gratiam non denegabit, quâ fugiat à facie arcûs, & liberetur à peccato. Si secundum: jam ex hoc culpæ suæ negligentiaque imputet, quod gratiam non obineat, quâ se illuminetur, adjuveturque, ut fugiat à facie arcûs.

Non melater, Bruynium Soc. Jesu S. Theol. 150 Lovanii Professore in Theibus ibi defensis 23. Novembris 1689. tit. de peccat. ignor. ut vim istius argumenti eluderet, dixisse, quod homo, absque culpa sua, aliquando privetur gratiâ necessariâ ad depellendas ignorantia tenebras.

At credendum potius Augustino & Aquinati, pronuntiantibus, quod auxilium gratiæ, quibuscumque non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati. Hoc enim conformius est divinis Scripturis, quas vel ipsi proferunt Molinistæ, qui tam liberaliter gratias distribuunt Molinistice sufficientes, ut eas omnibus omninò hominibus, quamlibet sceleratis, excæcatis & obduratis concedant.

Respondebit fortè Bruynius, gratiam suf- 151 ficientem concedi quidem omnibus omninò hominibus urgente præcepto. At Deum non urgere præcepto nisi dum præit auxilio. Et ideò cessare præcepti obligationem, dum gratiâ necessariâ quis absque culpa privatur.

At hoc est divinare, de divinisque præcep- 152 tis non philosophari ex divina Scriptura, neque ex traditione (in qua responsio ista nullum habet fundamentum) imò neque ex solida aliqua ratione; quin potius contra rationem, quæ docet, legis naturalis præcepta esse indispensabilia, adeòque indispensabiliter urgere & obligare: cumque simpliciter & absolute scripta sint in cordibus nostris, velut signacula legis Dei aeternæ & incommutabilis, absolute & incommutabiliter obligant absque

restriccionead casum concessa vel non concessa gratia, quam Bruynius rationabilius diceret nulli denegari, nisi ob peccatum, quam legem incommutabilem & indispensabilem non obligare, dum secundum infundatam imaginationem ipsius necessarium deest auxilium. Sic enim cum Scriptura & Patribus loquere- tur, qui alias sine Scriptura & Patribus, imò & sine ratione loquitur, contra Theologos pas- sim omnes veteres ac modernos.

153 Accedit quòd si præcepta legis naturalis, ob defectum gratiæ, desinerent urgere & obligare, desinerent esse præcepta (cum de ratione præcepti sit urgere & obligare subditos.) Atqui non possunt desinere esse præcepta, magis quàm lex æterna, cuius sunt descriptio: cum perpetua sint, fixa, immobilia, im- mutabilia, sicut lex æterna. Nec certè ulla est veri species, quòd præcepta illa, ob defectum gratiæ, desinant esse præcepta: cum gratia non detur ut præcepta sint præcepta, sed ut serventur præcepta.

154 Sexta ratio: dantur peccata ignorantia, etiam non affectata, quæ putatur bonum esse, quod malum est, nec menti recurrit ulla cogitatio vel suspicio actualis de malitia, prout ex Scriptura, traditione, ratione demonstra- bimus p. 5. Atqui nulla sunt ignorantia peccata, quæ minus excusari possunt, quàm ea quæ contra naturam legem committuntur. Cum enim istius legis præcepta taliter scripta sint in cordibus nostris, ut forent omnibus natura- liter nota, si talis foret hodie natura homi- nis, qualem Deus creavit, eaque homo ra- tione utens consideraret ut oportet, debita- que considerationis impedimenta removeret, saltem per gratiam, quæ nullus privatur, nisi in pœnam peccati, saltem originalis (quo- modo scripta non sunt sic præcepta legis posi- tivæ, nec facta contingentia) minor est ap- parentia invincibilis seu excusabilis ignorantia præceptorum legis naturalis, quàm positivæ, & factorum illorum.

155 Septima ratio: ad peccatum propriè & for- maliter dictum sufficit quòd liberè & volun- tariè fiat aliquid, quod ex se sit contra legem æternam, ut constat ex definitione peccati per Augustinum tradita, à Theologisquæ omnibus recepta: *Peccatum est dictum, factum vel concupitum contra legem æternam.* Atqui quod- cumque liberè & voluntariè dicitur, fit, vel concupiscitur contra naturam legem, ex se est contra legem æternam. Igitur est peccatum propriè & formaliter; nec ad hoc necesse est ut formaliter voluntarium voluntate peccati; sed sufficit quòd directè & formaliter volun- tarium sit voluntate facti, prout Augustinus suprâ n. 124. dicit. Cum enim factum istud ex se contrarium sit legi æternæ, eo ipso quo di- rectè & formaliter voluntarium est voluntate facti, indirectè & virtualiter voluntarium est voluntate peccati, uti probabitur p. 5. cap.

156 Octava ratio: non datur actus humanus seu voluntarius, indifferens in individuo, juxta

S. Thomam, communioremque graviorum Theologorum sententiam. Daretur autem, si daretur ignorantia inculcata legis naturæ, sal- tem in remotioribus, v.g. ignorantia præcep- ti naturalis, referendi omnes actus nostros in Deum, vel aliquid alium finem honestum (quod profectò præceptum, utpote contro- versum, non est de propinquantibus præcep- tis legis naturæ: cum hæc à nemine Catholico controvertantur) talis namque foret omnis actus ex se indifferens, factus ob finem ex se similiter indifferenter (id est neque bonum, neque malum) ab homine inculpatè ignoran- te præceptum faciendi omnes actus suos prop- ter Deum, vel propter finem honestum & bo- num.

Nona ratio: sumitur ex omnibus divina 157 Scripturæ & SS. Patrum testimoniis, rationi- busque, quibus l. 8. demonstravimus obliga- tionem actualiter vel virtualiter referendi om- nes actus nostros deliberatos, in Deum prop- ter se dilectum, ita ut nunquam non peccet, qui actum aliquem deliberatum voluntariè fa- cit, non propter Deum. Ista namque relatio fieri nequit nisi per actum dilectionis Dei prop- ter se; nec ista dilectio in hoc statu naturæ corruptæ haberi potest nisi per gratiam, sal- tem actualem, ut constat ex dictis l. 9. At- qui gratia actualis inclinare non potest volun- tatem ad faciendum aliquid contra legem æter- nam, vel naturalem, magis quàm Deus ipse, qui talem actum indispensabiliter prohibet, sibi que proinde contrarius foret, si ad eum per gratiam suam moveret & inclinaret. Er- go nec Dei propter se dilectio, ad talem actum movere potest, nec eum imperare.

Confirmatur: vera Dei propter se dilectio 158 imperare non potest actum ab homine delibe- ratè volitum in ea ratione, sub qua per eum violatur lex æterna, etiam in circumstantiis, in quibus violatio ista ignoratur. Quando- quidem imperare nequeat actum quo creatu- ra amatur contra amoris ordinem, à lege æ- terna præscriptum, quo utique creatura prop- ter se amatur cum præiudicio divini amoris, etiam si taliter amans ignoret se amoris ordi- nem perturbare, imò putet se rectè amare; neque enim per ignorantiam istam magis evadit malum culpæ, quàm mala anima citato l. 9. enumerata, servitutum scilicet, immundi- tiam, subjectionem sub inferiori bono con- tra naturam suam dignitatem, &c. Neque vera & ordinata Dei dilectio imperare potest a- ctum, qui non potest amanti non displicere, dum reflexerit ad inordinationem illius. At- qui Deum verè diligenti non potest non displicere inordinatus ille amor creaturæ, dum reflexerit ad inordinationem illius, licet igno- ranter admittam; nec potest de ea non dolo- re, de eaque pœnitentiam non agere, uti suo nos exemplo docuerunt Sancti, qui de tali amore doluerunt, pœnitentiamque egerunt. Neque enim ordinata dilectio ipsorum con- quievit in distinctione inordinationis materia-

lis & formalis, in qua Casuista nonnulli con-
quiescunt, nimis facile ex peccatis formalibus
evidentes materialia, & ex materialibus penè
nulla. Quo in puncto ipsis melius philosopha-
ti sunt Ethnici, v. g. Tullius l. 1. de leg. dum,
nullà habità ratione ignorantia; dixit, quòd
eorum quæ sunt contra naturam legem, *turpitu-
do ex ipsis vitiis facillimè perspici potest. Quid
enim fedius avaritià, quid immanius libidine,
quid contemptus umiditate, &c.* Italica quo-
quæ & Romana Philosophia apud Stobæum
& Demophilum: *Servire* (inquit) *afflictibus
gravius est quàm tyrannis. Multo satius est mori,
quàm corporis incontinentià voluntarià ani-
mum offuscare.* Similiter Philosophia Sancto-
rum formalem censuit inordinationem eorum
quæ contra naturam legem etiam ignoranter
fiunt. Nec verus amator patris sui aliter cen-
feret de patricidio à se commissio, per actio-
nem voluntariam ex se occisivam ipsius.

159 Atque hinc deducitur ratio decima: nun-
quam enim homo, ratione utens, securus esse
potest, vel alios securos reddere, quòd incon-
sideratio sua, vel ignorantia quæ ignorat actio-
nem suam esse contrariam juri naturæ, etiam
in remotioribus, malitiam omnem formalem
absterferit à violatione istius juris. Nunquam
proinde securus esse potest quòd sua ignorantia
profus invincibilis fuerit ac involuntaria.
Quod dupliciter demonstratur. Tum quia ar-
gumenta hæcenus producta ostendunt, tam
ab autoritate Scripturæ, sanctorum Patrum,
& gravissimorum Theologorum, quàm à mul-
tiplici ratione, magis probabile esse quòd omnis
ignorantia practica juris naturalis, etiam quoad
conclusiones remotiores, vincibilis sit, & aliquo
modo voluntaria. Tum quia dato, non conce-
sso, quòd certum esset dari inculpatam, seu in-
vincibilem istius juris ignorantiam practicam;
nunquam tamen certus esse quis posset, ignoran-
tiam suam, ex qua naturam legem violasset, ta-
lem fuisse, etiam si talem fuisse certò existima-
ret. Quia statim multa occurrunt quæ istam
suam existimationem insecuram reddunt. Pri-
mò scilicet ipsa rationum ipsius defectibilitas:
frequentè namque contingit hominem taliter
opinantem errare, aliaque esse judicia Dei,
alia hominum. Secundò fieri potuisset ut igno-
rantia ipsius provenisset ex peccato aliquo à se
commissio, in cujus pœnam ipsi defuisset gra-
tiæ lumen ad ignorantiam depellendam. At
hoc sufficit ad hoc ut ignorantia ipsius culpa-
bilis fuisset, ac voluntaria in causa illa. Ter-
tiò fieri potest, quòd Doctores ab ipso con-
sulti, etiam citra culpam suam, permisi fuisset
errare, in pœnam alicujus peccati ab ip-
so commissi. Ergo qui non est certus se Deum
non offendisse, certus esse non potest suam
illam ignorantiam profus invincibilem fuisse.
Uno verbo nunquam securus esse quis potest
de non data ulla culpabili causa istius suæ igno-
rantia; sive per peccatum, sive per defectum
alicujus ex requisitis ad impetrandam à Deo
gratiam, quæ ipsum à peccato ignorantia præ-

servet, dando ipsi significationem ut fugeret à
facie arcus.

Et augetur difficultas ex hoc quòd lex na- 160
turalis, etiam in remotioribus, per se luceat,
saltem in aliquo generali principio, si debite
consideretur. Quisquis enim cognoscit men-
daciū v. g. cognoscit rem per se malam,
quàm sibi ab alio fieri nollit. Et quamvis lex
illa aliis clariùs, aliis minùs clarè luceat, ali-
quando etiam tam tenuis sit lux, ut ad eam
non attendatur; idèdque homines aliquando
negent, & constanter negent sibi cognitam
fuisse malitiam actionis suæ: ex hoc equi-
dem suspecta esse debet illa negatio, quòd
aliquando adhibeatur rebus adèd turpibus,
adèd horridis, adèd lumini naturali contra-
riis (inquit clarissimus vir Charlasius) ut in-
credibile sit, omnem profus abfuisse istius
turpitudinis, ac repugnantia; cum ratione no-
titiā. Jure proinde metuere debent illi, ne
mentes ipsorum adèd fuerint per cupiditates
occupatæ, ut ipsis acciderit quod Marci 4. 12.
scriptum est: *Videntes videant, & non videant;
audientes audiant, & non intelligant.* Metuere
etiam debent ne subluentem veritatem negle-
xerint, ne falsam pacem ipsorum perturbaret;
ac per consequens ne quod tam leviter, tam
negligenter, tam obscure viderunt, minime
vidisse arbitrentur.

Ut enim qui tabulam cernit, videt omnia 161
quæ in ea exprimuntur, licet unum quid, v.
g. hominis depicti faciem, tam attentè consi-
deret, ut cætera ne vidisse quidem sibi videat-
ur; sic qui cognoscit quod facturus est (cog-
noscit autem quisquis deliberatè agit) cognos-
cit ejus malitiam (liquidem ex natura sua ma-
lum est) sed qui suam voluntatem exequi ar-
dentius appetunt, quàm divinæ obsequi, ani-
mum in eo quod sibi arridet desipientes, ad
legem non advertunt. Huc usque Charlasius.

Perperam igitur aliqui probant, ignorantiam 162
juris naturalis, etiam circa gravissima deli-
cta, invincibilem esse, ex eo quòd qui ea
commisserunt, firmiter asseverant, se ne suspi-
ceatos quidem fuisse, legem naturalem à se vio-
lari. Cum id multis ex causis, eos non om-
niò excusantibus, evenire poterit. Primò
vel quòd subluentem veritatem neglexerint.
Secundò vel quòd cupiditatibus abrepti, aliò
converterint oculos mentis. Tertio vel quòd
cum initio tenuis esset cognitio, iteratis pec-
catis paulatim eam extinxerint. Vel quartò
quòd nimia credulitate Scriptorum, præcipuè-
que Magistrorum suorum dictis fidem habue-
rint, non tam eorum pondere ducti, quàm
commoditate, &c. Si enim ista efficere pos-
sint, ut quis, gravissimum crimen patrans,
arbitretur obsequium se præstare Deo Joan.
16. 2. aut existimet, se adversus nomen Jesu
Nazareni debere multa contraria agere Act.
26. 9. multò magis ut non cognoscat se pec-
care, aut postea non recordetur se peccati ma-
litiā cognovisse, dum illo se obstringeret.

Ergo si quid contra legem divinam, seu na- 163

turalem fecerimus, cum B. Paulo, aliisque Sanctis, veniam & remedium quaeramus in poenitentia, potius quam excusationem ex ignorantia, quam invincibilem non esse tot & tam graves Theologi cum sanctis Patribus docent. Ultima ratio assertionis nostrae petitur ex absurdo gravissimo quod sequitur ex opposita doctrina. Admittendam utique ignorantiam inculpatam, non solum praeceptorum remotiorum juris naturae, sed & propinquo- rum, v. g. Decalgorum, & sic à toto excusari posse gravissima peccata, v. g. homicidia, adulteria, fornicationes, peccata contra naturam facta, &c. si non secundum se absolute spectata, saltem spectata sub speciali aliqua circumstantia malitiam eorum hinc & nunc obscuram, cognituque difficilem reddente. Sunt enim revera circumstantiae quaedam, quae malitiam peccatorum istorum (licet simpliciter & absolute loquendo perspicuam cognituque facilem) obscuram reddunt, cognituque difficilem, praesertim indoctis & simplicioribus. Si ergo, ob cognitionis difficultatem, admitti queat inculcata ignorantia malitiae actorum contra praecepta remotiora legis naturalis, ob eandem similiter admitti poterit inculcata ignorantia malitiae actorum contra praecepta propinquiora ejusdem legis.

165 Exemplum primum fit in homicidio, quod licet facile cognoscatur illicitum per se & absolute loquendo; sine operoso tamen discursu non cognoscitur an injustum pudicitiae, vel vitae nostrae invasorem non liceat occidere, si aliàs eam salvare nequeamus. An non sit licitum suffocare hominem rabie correptum, brevi equidem moriturum, ne plures alioqui inficiat & perdat. Quamvis etiam compertum sit, occisionem innocentis per se absolute esse vetitam; non perinde compertum est eam vetitam esse Judici, innocentiam ipsius privatam scientiam cognoscenti, dum in iudicio probatur esse nocens.

166 Exemplum secundum fit in adulterio. Tame- ti enim compertum sit istud esse crimen gravissimum per se & absolute loquendo; id non perinde compertum, an copula cum conjugata, consentiente marito, ad salvandam vitam ipsius sit illicita. Fuerunt enim qui licitam putarunt, deque malitia ipsius Augustinum dubitasse l. 1. de serm. Dom. in monte c. 17. In Republica quoque Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter Cato uxorem suam alteri cognoscendam tradidisse perhibetur, inquit Augustinus l. de fide & operib. c. 7. sicut & apud Graecos id majorum & sapientissimorum disciplinam licitum existimatum, & communi usu practicum Tertullianus testatur in Apolog. c. 39. Igitur communis usus, & sapientum illorum disciplina, in regionibus illis, adeo obscuram reddere potuit malitiam adulterii, marito consentiente, ut eam indocti saltem & simpliciores facile cognoscere non potuerint, copulamque illam, consentiente marito, dile-

ctionis actum existimare potuerint, sicut existimarunt Gnostici apud S. Epiphanium heresi 26. *Vir (inquit) concedens uxorem alteri, ait ad ipsam: Surge, & fac dilectionem cum fratre.*

Exemplum tertium fit in incestu cum patre; 167 quem esse per se & absolute flagitiosum facile cognoscitur; non in extrema aliqua circumstantia, in qua necessarius crederetur ad salvandum genus humanum, aliàs periturum. Quandoquidem S. Chrysostrum homil. 44. in Genes. Irenaeus l. 4. adversus haereses, & Theodoretus q. 69. in Genes. ab omni crimine excusent filias Lot, quae ex ignorantia putarunt accessum ad patrem sibi licitum, ad dictum finem. *Vide scopum diligenter (ait Chrysostrum) & omni eas liberalis crimine. Putaverunt generalem totius Orbis factum interitum, nullumque amplius superstitem.... Nullus igitur audeat filias condemnare, &c.*

Exemplum quartum in mendacio, quod 168 compertum est per se esse illicitum; sed ignorantia Ecclesiae definitionem non perinde compertum est, ne quidem licitum esse ad salvandum vitam patris. Cum mendacium officiosum, talibus in circumstantiis, licitum putarint sapientissimi Doctores, Origenes, Hieronymus, Chrysostrum, Didymus, Eusebius Emislenus, Theodoretus Heracleotes, Cassianus, aliique Patres, quorum sequelam magnam post se traxit Origenes, ait Sinnichius in Saule exrege l. 1. §. 458.

Exemplum quintum fit in idololatria, cu- 169 jus malitia per se comperta est absolute loquendo, sed simplicibus saltem comperta non est, imò cognitu difficilis, iis in regionibus, in quibus non communi dumtaxat consuetudine usitata fuit tamquam pia & religiosa, sed & Principum edictis ac legibus praescripta, ab ipsisque etiam sapientibus Gentilitatis practicata. Item in immolatione filiorum idolo Moloch apud Canaanos habita inter legitima terrarum. In amoribus puerorum apud Romanos & Graecos. In latrociniiis apud Germanos olim frequentatis & laudatis. Item in fornicatione, quae ab integris nationibus (v. g. Turcica) frequentatur ut licita. Et similibus horrendis, quae licet vetita sint Decalogi praescriptis, simpliciores tamen facile cognoscere non possunt esse mala, dum vident in communi gentis suae more posita, & suae sectae sapientum iudicio approbata, majorumque auctoritate firmata; maxime si in eis veluti licitis insuper parentum suorum imitatione & instructione adeo constanter educati fuerint, ut de eorum malitia ne suspicionem quidem haberint ullam, magis quam filia Lot de malitia dicti incestus, in sententia Chrysostrum, aliorumque Patrum laudatorum. Nec tamen ista per ignorantiam excusari possunt, nec puerum ab idololatriis parentibus in idololatria velut licita & laudabili ab infantia educatum Augustinus excusat, uti nec Apostolus, uti vidimus n. 100. & 103.

Nec istud dumtaxat absurdum sequitur ex opinione admittente ignorantiam juris naturæ in totum à peccato excusantem id quod agitur contra illud, sed & alia multa. 1.º. quòd ignorantia ista non esset malum naturæ, sed bonum; nec peccati supplicium, sed Dei beneficium; quippe quæ innocentes redderet innumeratas actiones, quibus alioquin infernus deberetur. 2.º. quòd quando Deus *indefatigabili lege spargit penales cecitates super illicitas cupiditates* (prout Augustinus loquitur 1. Confess. 18.) peccatoresque, cum in profundum venerint, percutit cecitate, non puniat eos, sed misereatur. Cum tamen juxta Patres, nulla pœna in hac vita, gravior sit illà cecitate. 3.º. quòd à Deo petenda non esset illuminatio ad legem Domini cognoscendam (quam tamen Ecclesia in orationibus suis absque intermissione petit) sed potius ignorantia postulanda. 4.º. quòd animus sedulò excolendus non foret divinæ legis & sacrarum literarum studio, sed in sua potius ignorantia relinquendus. 5.º. quòd Pastores & Confessarii hominibus sibi commissis pessimè confulerent, eos diligenter de agendis & omitendis instruendo, Decalogique præcepta enucleatius ipsis exponendo. Satiùs quippe foret eos in profunda rerum istarum caligine relinquere, ut haberent unde excusarentur. Quæ omnia cum manifestè absurda sint, ad ea cavenda necessariò dicendum, quòd quodcumque homo amovet impedimenta omnis legis naturalis notitiæ impediencia; tam ex parte intellectûs, quàm ex parte voluntatis, omniaque adhibet media, quæ adhibere potest ac debet ad comparandam legis notitiæ, nihil ipsi sit in jure naturali tam abstrusum, quod ipsi practicè non sit cognitum, sufficienter ad cavendum peccatum. Hoc enim divina probant promissa supra allegata.

§. VI.

Satisfit objectionibus.

170 **O**bjicies 1.º. Unum ex præcipuis argumentis nostris est, quod licet aliqua juris naturalis ignorantia sit invincibilis per naturam corruptam & cæcam; omnis tamen juris naturalis ignorantia vincibilis sit per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. At istud argumentum nimis probat; adeoque nihil probat. Probat enim omnem juris etiam positivi vel factorum contingentium ignorantiam vincibilem esse per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. Consequenter probat non dari infidelitatem negativam contra Ecclesiæ definitionem.

Respondeo negando minorem, ad ejus probationem nego assumptum. Est enim disparitas magna, quoad hoc, inter legem naturalem & positivam, & utriusque ignorantiam. Nam imprimis ignorantia juris naturalis non

velat objectum per se malum, nec tollit cognitionem illius, in ea ratione in qua est malum, ideòque non efficit objectum; in ea ratione quâ ex se malum est, esse involuntarium; ignorantia verò juris positivi velat objectum, in ea ratione in qua est malum, quia malum non est secundum se, sed secundum prohibitionem ipsi accidentalem & extrinsecam, cujus dum tollit cognitionem, nihil relinquit in objecto cognito quod malum dici possit. Qui enim aliquâ die carnis esum vetitum esse nescit, licet velit esum illum, non vult aliquid quod ex se aliquid habeat pravitatis, sed quod ex se indifferens sit, atque ex se possit licitè fieri. Deinde qui vult objectum per se malum, licet directè & formaliter non velit ipsius malitiam, seu contrarietatem ad legem, vult tamen indirectè, & virtualiter, quia vult, id cui malitia seu contrarietas ad legem per se & essentialiter est annexa. Non sic homo qui vult carnis esum die vetito, nesciens esse vetitum. Denique homo creatus est à Deo legi naturali subditus, statim atque ratione utitur; eò quòd lex naturalis sit ipsi innata: non est autem creatus eodem modo subditus legi positivæ, eò quòd hæc non sit ipsi innata; eâ proinde non obligetur confessim atque ratione uti cœperit; sed tunc demùm, cum fuerit ipsi sufficienter notificata. Unde cum infidelis non peccet contra fidem, non credendo in Christum nullò modo sibi prædicatum (sicut peccat qui voluntariè facit aliquid contra legem sibi innatam) necessaria non est ipsi gratia ad non peccandum infidelitate istâ: utpote quæ non est peccatum. At omni homini naturæ legem ignorantem necessaria est gratia ad non peccandum, agendo contra illam: cum hoc vitare nequeat nisi illam cognoscat; ad quod in valde obscuris & difficilibus necessaria est in hoc statu gratia, quam Deus nemini negat, nisi ex culpa. Cum doctrina proinde nostra, seu potius Sanctorum, stat infidelitas purè negativa. Cum infidelitate etiam purè negativa communis stat doctrina veterum Doctorum, Hugonis à S. Victore, Alensis, Guilielmi Parisiensis, Alufiodorensis, S. Bonaventuræ, Gersonis, Adriani VI. &c. quòd facienti quod in se est viribus gratiæ, & non apponenti obstaculum culpa, Deus semper assistat per misericordiam suam, & vel per se, vel per Angelum, vel per hominem sufficienter ipsum illuminet ut credat necessaria necessitate mediæ ad salutem. *Hoc enim piè credendum est de misericordia Dei, ait Guilielmus Parisiensis, & ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ipsius non impediatur;* ait S. Thomas q. 14. verit. a. 11. credere autem necessaria necessitate mediæ omninò necessarium est ad salutem.

Non ideò tamen infideli, non facienti quod in se est, ad peccatum imputatur quòd non credat necessaria necessitate mediæ, nullo modo sibi annunciata. Quia iste fidei necessariæ

defectus non est ipsi voluntarius in causa ista, in qua nullo modo potuit adverti. Ut autem effectus secutus ex causa culpabili, ad peccatum imputeretur, necesse est ut in causa illa potuerit adverti: cum nullo modo potuerit esse voluntarium, quod nullo modo potuit esse cognitum, ut constat ex definitione voluntarii.

172 Adversarii tamen similiter dicere non possunt, ea quae voluntariè fiunt contra jus naturæ ignoratum (ignorantiâ per peccatum inductâ) ad peccatum non imputari. Quia de iis dici non potest quòd nullo modo potuerint adverti; lex quippe naturalis, utpote sic scripta in cordibus hominum, ut nulla ipsam deleat iniquitas (ut Augustinus dicit l. 2. Confess. c. 4.) externo non indiget annuntiatore, ideòque semper adverti potest ab eo qui voluntariè aliquid facit contra legem illam: cum voluntariè faciat id quod est de se intrinsecè malum, quodque ipse malum esse cognosceret, si debite reflecteret ad naturale lumen, quod in se semper habet, v. g. ad generale istud principium quod ignorare non potest, *quod tibi non vis fieri*, &c. à qua reflexione non impeditur, nisi per inordinatum sui & creaturarum amorem. Non sic est de illo, qui non credit necessaria necessitate mediis, sibi nullo modo annuntiata, v. g. Verbi incarnationem, mortem, resurrectionem, quia nullum habet in se lumen, vel principium naturale, in quo ea cognoscere valeat, ad illud debite reflectendo; ideòque ad id externâ indiget annuntiatione, vel certè internâ Dei revelatione supernaturali.

173 Ad id verò quod in objectione addebat, quòd si vera esset doctrina nostra, nulla etiam factorum contingentium ignorantia foret invincibilis inculpabilisque: quia similiter depleri posset faciendo quod in se est, scilicet orando, conscientiam expurgando, &c. Prorsus neganda est sequela, ob dissimilem prorsus rationem juris naturalis, factorumque illorum: lex namque naturalis homini connaturalis est, innocentique naturæ ipsius debita cognitio illius, nec nisi peccato, cordisque corruptione amissa, etiam quoad puncta remotiora. Unde nec cognitionem illam Deus negat cuiquam facienti quod in se est ad eam impetrandam, imò concedit, quantum necesse est ad salutem. At factorum illorum cognitio nec naturalis est homini, nec naturæ innocenti debita, nec peccato vel cordis corruptione amissa, nec ad salutem, sive ad vitandum peccatum necessaria. Et ideò non ita tenentur homines eam à Deo deprecari, nec tam certò impetrant, sicut impetrant ea quae ad salutem prorsus necessaria sunt. Nec Deus ita paratus est illuminare errantem in facto, sicut errantem in iure illo. Dum enim solius facti ignorantia hominem fallit, objectum in quod fertur voluntas ipsius, turpe non est & inordinatum, sicut dum fallitur per ignorantiam juris naturalis. Patet hoc posterius, dum

quis occidit inimicum, putans id sibi licitum. Patet & illud prius, dum occidit hominem sibi charissimum, putans esse feram.

Objicies 2°. Non omnes fufus ad Deum precibus vincere & à se depellere possunt juris naturalis ignorantiam. Nec enim hoc possunt infideles. *Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?*

174 Respondeo omnes id posse, mediâ vel immediatè. Unde quamvis infideles, eo instantu, id non possint immediatè; possunt mediâ: quia nullus est qui non possit & debeat se & Deum cognoscere; se, ut in plebisque, vel cæcum, vel caligantem; Deum, ut sapientiæ largitorem. Orandum proinde Deum pro sapientia. Nec verò ad vincendam hâc ratione ignorantiam necesse est speciatim nosse, quid in illa nos lateat; satis enim generatim nosse, nos multa ad directionem nostram necessaria ignorare. Quia hoc pacto satis admonemur, poscendam à Deo sapientiam, qui eam omnibus ut oportet petentibus dat sufficienter ad salutem.

Objicies 3°. Tametsi actus lege naturali vetitus sit ex se malus, si equidem non sit voluntarius voluntate mali, id est si agens non velit illum in ratione mali, eò quòd non cognoscat esse malum, non est hic & nunc malus moraliter & formaliter, sed physicè & materialiter duntaxat. Quia nihil est malum moraliter & formaliter, nisi sit voluntarium voluntate mali. Non est autem voluntarium voluntate mali, nisi cognitum sit in ratione mali. Quia, ut S. Thomas ait q. 3. de malo a. 8. *vultur voluntarium quoad id quod est ignoratum.... sive ignoretur deformitas actûs (puta cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum) sive ignoretur circumstantia actûs; sicut cum aliquis accedit ad mulierem, quam credit esse suam; voluntariè quidem accedit ad mulierem, sed non voluntariè ad non suam.* Ubi S. Doctor perinde dicit, non fieri voluntariè peccatum, dum ignoratur deformitas actûs, v. g. fornicationis, ac dum ignoratur circumstantia actûs, v. g. dum maritus accedit ad non suam, putans esse suam.

Respondeo 1°. argumentum istud esse sophisticum, nihilque omninò probare, quia nimis probat, nulla utique dari peccata ignorantia, etiam crassa. Quod est contra fidem: utpote contra Scripturam, quæ nos orare docet pro peccatis ignorantia. Nam Turca v. g. qui voluntariè committit fornicationem, crasse ignorans deformitatem ipsius, non peccabit moraliter & formaliter fornicando, sed physicè & materialiter duntaxat, secundum argumentum istud. Nec enim vult fornicationem secundum quod est deformis & mala, defectu cognitionis, sed secundum quod est fornicatio duntaxat. Unde in forma

Respondeo 2°. cum Cajetano, Estio, Gonetio, Contensonio, &c. eum qui vult actum

ex se malum, cognitum in ea specifica ratione, in qua intrinsecè, & quasi essentialiter malitiam involvit, non velle quidem malitiam directè formaliter & explicitè, eam tamen velle indirectè virtualiter & implicitè; atque hoc etiam modo eam cognoscere. Quisquis enim vult & cognoscit mali speciem, vult & cognoscit mali genus. Et qui formaliter vult unum ex duobus intrinsecè & inseparabiliter connexis, virtualiter vult & alterum, saltem si alterum virtualiter cognoscat. Virtualiter verò ipsum cognoscit, si possit & debeat cognoscere. Quod profectò potest & debet qui deliberatè facit actum ex se intrinsecè malum: scite enim potest & debet, an legi Dei æternæ conformis sit, an non. Cùm vel ipso naturali lumine notum sit, eum qui deliberatè aliquid agit, debere illud scire; atque adeò inquirere, studiumque, operam & diligentiam debitam non omittere, ut sciat. Si autem ad hoc faciat quod in se est, Deus ipsi per gratiam suam non deerit, saltem ut fugiat à facie arcûs. Si autem non faciat quod in se est, ignorantia ipse est culpabilis, maximè cùm sit ignorantia juris, quod potest & debet scire. Quam Theologi passim cum S. Thoma culpabilem censent.

177 Accedit quòd, in peccante contra jus naturæ, licet hic & nunc non semper alluceat explicita & perspicua malitia actûs quem voluntariè facit, semper tamen alluceat principium agenti innatum, in quo actum luum damnat, & implicitè cognoscit, licet non explicitè. Nullus est enim, qui alterum decipit per mendacium, vel fraudat per furtum, adulterium, &c. qui interrogatus, an vellet per mendacium decipi, vel per furtum, &c. fraudari, non responderet id se nolle. Igitur omne illud damnat, & malum esse cognoscit in innato isto generali principio, quod tibi non vis fieri, &c.

178 Ex his facilè intelligitur S. Thomas: dum enim dicit: *Cùm aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum*, loquitur de voluntario directo & formali: voluntariè enim formaliter facit fornicationem, sed non voluntariè formaliter facit peccatum, licet voluntariè virtualiter & indirectè faciat peccatum. Ita S. Thomam interpretantur meliores Thomistæ, quos inter Gonet tr. 6. de leg. disp. 3. Quòdque interpretatio ista sit legitima, constat ex iis quæ S. Doctor scribit 1. 2. q. 19. a. 6. *Si ratio errans dicat quòd homo tenetur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala; eò quòd error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur*. Quibus verbis apertè declarat, ignorantiam juris naturalis, quam quis scire tenetur, non excusare à peccato, quia semper est volita indirectè, & in sua causa: partim scilicet in negligentia, quâ (sux salutis incurius) ad cognoscendam veritatem studium & operam, quam debet, adhibere non curat.

Tom. I.

Partim quia ea bona sponte diligit, ex quorum dilectione cæcitas mentis sequatur necesse est. Nam, ut Ambrosius 1. de bono mort. c. 9. art. *errat oculus, ubi errat affectus: affectus ergo deceptio, est deceptio visus*. Quia dum affectus hominis est corruptus, quærit ut concupiscat, non ut verum cognoscat. Et (ut profequitur serm. 4. in Psal. 118. *amor inordinatus meretricis nos quibusdam illucibus capit, &... corporalium voluptatum facis illius, ut lateat in his veritas*). Ignorantiam ergo inde causatam non excusare, adeò verum est, ut S. Augustinus in exposit. inchoata in epist. ad Rom. doceat, peccata carnalia ne in ipsis quidem pueris & adolescentibus à mortali excusari per ignorantiam, ut suprâ vidimus. Recolenda etiam sunt verba S. Petri Damiani, ne quidem excusantis simplicem illum Eremitam; nam, ut ipse ait, *cui propensius remissio indulgentia competeret, quam illi, videlicet Eremitæ, qui nescientia malitiam pollutionis peccavit, qui per simplicitatis imperitiam cecidit, qui sibi hoc licere velut naturalis officii debuit aestimavit?* Nihilominus propter istud peccatum damnatus fuit. Quia per negligentiam ipsius accidit, quòd istius actûs malitiam nescierit. Siquidem ut S. Thomas 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. *ex hoc ipso quòd ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, sive cogitet de lege æterna, sive non. Cùm enim cogitat de lege Dei actum, eam contemnit: cùm verò non cogitat, eam negligit per modum omissionis cuiusdam*. Cur ita? quia (uti suprâ ipsum audivimus lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic.) *ignorantia quâ quispiam ignorat quid oporteat facere, vel vitare, non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia*. Aliud proinde est ignorare quid positivis Dei vel hominum legibus ordinatum sit; aliud verò ignorare quid secundum sempiternas divinæ justitiæ regulas justum sit. Illud enim nosse, disciplinæ est; hoc intelligere, sapientiæ. Illud diligentem investigatorem latere potest, quia non nisi ab alio homine, secundum viam ordinariam, disci potest: hoc verò, sic ab initio omni rationali creaturæ inscriptum est, ut ne ipso quidem potuerit totaliter deleri peccato. Nemini proinde in materia illius agentis absconditur, nisi qui vel culpabiliter investigare neglexerit, vel mentem ad alia culpabiliter averterit. Veritas enim non potest nisi veraciter loqui de justorum sapientia dicens: *Investiga illam, & manifestabitur tibi*. Eccli. 6. Siquando hominem, suis viribus derelictum, divina Scriptura dicit, non posse discernere, quid naturali lege præceptum sit, vel vetitum: sensus non est, quòd id non possit impotentia omninò involuntaria, quæ invitum premit; sed voluntaria, quæ nihil aliud est nisi voluntas obfirmata in amore visibilibus, per quem obstaculum ponit signato super nos lumini vultûs divini, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et,

Sfff

ut homo subinde, ob materiæ obscuritatem, & difficultatem, tenebrasque per originale peccatum affusas, id non posset per naturam; saltem potest per gratiam, quam à Deo semper obanere potest, faciendo quod in se est.

179 Objicies 4°. S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. non solum (inquit) id quod est indifferens potest accipere rationem boni; sed etiam id quod est bonum, potest accipere rationem mali, vel illud quod est malum rationem boni, propter apprehensionem rationis: puta abstinere a fornicatione bonum quidem est: si ergo proponatur ut malum à ratione errantem, voluntas erit mala, quia vult malum. Hinc Adversarii quidam inferunt: si abstinere à fornicatione propter ignorantiam invincibilem potest esse malum: ergo, durante errore, fornicatio ex apprehensione rationis erit bona, consequenter meritoria. Nam actuum oppositorum si unus est malus, alter est bonus.

180 Admissis verbis S. Thomæ, nego consequentiam, & mirum est consequens, Theologo Christiano tam indignum, à nonnullis Theologis Christianis admitti, ob rationem tam futilem. Tamen enim malè agit, qui à fornicatione abstinet, dum fornicationis abstinence per errorem illicitam putat (peccat enim contra conscientiam) non idè in eo positus errore fornicando benè agit, & meritorie. Imò malè agit, quia agit contra legem æternam; & illud quod agitur contra legem æternam semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam, ut S. Doctor ait quodlib. 8. a. 13. Qui etiam loco objecto a. 6. ad 2. expresse docet, quod voluntas concordans rationi erranti non semper est recta, quia non semper est concordans legi æternæ. Hanc autem concordiam ad 1. dicit esse necessariam ad voluntatem rectam & bonam: quia bonum (inquit a. 6.) causatur ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus. Et idè ad hoc ut dicatur malum id in quod fertur voluntas, sufficit, sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum: sed ad hoc quod sit bonum, requiritur quod utroque modo sit bonum. Unde in corp. dicit, quod si ratio errans dicat quod homo teneatur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala: eò quod error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Et lect. 2. in lib. 6. Ethic. Si electio debeat esse bona, oportet quod & ratio sit vera, & appetitus sit rectus.

181 Axioma verò additum in objectione, actuum oppositorum, si unus malus est, alter bonus est, plerumque fallit: cum sæpè contingat actuum oppositorum utrumque malum esse; unum quia contra conscientiam, alterum quia ex se contrarium legi æternæ; vel quia viciatum circumstantiâ malâ, v. g. negatio eleëmofynæ mala est, cum potest & debet fieri eleëmofyna; datio etiam eleëmofynæ mala est, dum fit ex vana gloria. Nec oportet prodigalita-

tem, avaritiæ oppositam, esse bonam, ex hoc quod avaritia sit mala.

Objicies 5°. Sicut peccatum contra legem 182 positivam, idè malum est, quia prohibitum lege positivâ; sic peccatum contra legem naturalem, idè malum, quia prohibitum lege naturali. Ergo ignorans prohibitionem legis naturalis, tam non potest velle facere contra eam in ratione mali, quàm ignorans prohibitionem legis positivæ.

Respondeo; dissimulato antecedente, negando consequentiam: utpote in qua obiciens supponit falsum, dari videlicet ignorantiam invincibilem & profus involuntariam prohibitionis per legem naturalem. Non est ita; sed cum omnis ignorantia istius prohibitionis sit vincibilis, proveniatque ex negligentia, vel alia culpa voluntaria; etiam malum quod ad illam sequitur, in ista causa voluntarium est, sicut & prohibitio illius indirectè saltem cognita; cum cognosci potuerit, debentque.

Objicies 6°. Actus, idè malus quia lege 183 positivâ prohibitus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus sit in ratione prohibiti. Ergo actus, ex se malus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus in ratione ex se mali. Non eò ipso verò cognoscitur in ratione ex se mali, quo cognoscitur in ratione specificæ, quæ ex se mala est, seu malitiam involvit: quia actus ex se malus (v. g. mendacium) non eò ipso ex se malus est in humana cognitione, quo ex se malus est in re: quandoquidem actus, ex se mali in re, intellectui non raro proponantur, non in ratione mali, sed in ratione boni, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. cum ait: Illud quod est malum, potest accipere rationem boni, propter apprehensionem rationis.

Respondeo 1°. istud & præcedens argumentum nimium probare, adèdque sophistica esse: probat enim, si quid probat, non dari peccata ignorantie, neque contra legem positivam, neque contra naturalem.

Respondeo 2°. aliquando peccari contra 184 legem, etiam positivam, non cognitâ prohibitionem illius, dum scilicet culpa tua est quod eam non cognoscas, v. g. esum carniū tali die esse prohibitum, quia neglexisti ire ad Missam parochialem (in qua hebdomadæ obligationes annuntiantur) & ab iis qui ierunt inquirere.

Respondeo 3°. omnem hominem qui de 185 liberatè vult actum per se malum, eò usque eum cognoscere, ut ipsi nota sit ratio, sub qua intrinsicam habet malitiam, saltem indirectè, virtualiter, & interpretatè; vel certè non ignorare invincibiliter involuntariè & inculpate, sed vincibiliter voluntariè & culpâ suâ: quia potest & debet eam advertere, adverteretque si faceret quod in se est, à seque amoveret voluntarium advertentiæ impedimentum.

Deus enim *semper paratus est dare suam lucem nobis*, (ait Augustinus l. 2. de ferm. Dom. in monte c. 3.) *sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia, & rerum corporalium cupiditate obtenebramur.*

186 Porro cum dicimus, omnem juris naturæ ignorantiam esse vincibilem, hoc intelligimus practicè, non speculativè, sic ut si fecerimus requisita ad vincendam ignorantiam, practicè sic vincemus illam, ut nos inductura non sit in peccatum: vel enim Deus latentis mali notitiam infunder, vel aliquod immittet illius dubium, vel suspicionem, in qua positus, si magis inquirat, nec tamen ad perfectam veritatis notitiam perveniat, Deus docebit, ut, tutam partem sequendo, actionem illam omitat, vel alio modo hominem divertet, ne peccet, uti dixi num. III.

187 Objicies 7°. In omni alia scientia sunt conclusiones à principis suis adeo remotæ, abstrusæ, cognituque difficiles, ut earum plurimæ, post quodcumque studium, invincibiliter ignorentur ab hominibus, etiam in scientia illa verissimilis. Similiter ergo in scientia morali: utpote in qua etiam corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; & difficile æstimamus que in terra sunt, & que in prospectu sunt invenimus cum labore. *Sensum autem tuum (Deus) quis sciet, nisi in Deus dederis sapientiam?* Sap. 9.

Respondeo negando consequentiam, in materia juris naturæ, in qua facientibus quod in se est, & non ponentibus obicem, Deus sapientiam promissit, quæ saltem fugiant à facie arcûs, & à peccato liberentur dilecti sui.

188 Objicies 8°. Licet Sancti veritatem & sapientiam tam sollicitè, tantæque cordis munditiæ, & tam frequentibus, tamque ferventibus orationibus quæsierint, Deus tamen ipsis veritatem in omnibus abstrusioribus punctis, jus naturale concernentibus, non manifestavit (uti constat ex eo quod alter alteri in ejusmodi contradixerit) igitur eam in nonnullis ejusmodi invincibiliter ignoraverunt. Certum quippe videtur, invincibilem meritò censei ignorantiam, quam tanta quærendi sollicitudo superare non potuit. Nec probabile videtur, Sanctos non fecisse quod in se est ad eam superandam.

Respondeo concedendo ipsos veritatem in nonnullis jus naturale concernentibus invincibiliter ignorasse speculativè, non practicè. Tamen ergo Sancti, ob rationem in objectione significatam, cæteris longè abundantius sapientiam à Domino consecuti sint, eisque Deus dederit significationem, ut in praxi (naturale jus concernente) fugerent à facie arcûs, à peccatoque liberarentur: quia tamen homines erant, nonnulla (ut homines) speculativè ignorare permitti sunt, ignorantia per tantam ipsorum diligentiam invincibili, & ideo alter alteri in ejusmodi doctrina nonnunquam contradixerunt inculpate; per consequens ab-

Tom. I.

que præjudicio sanctitatis suæ. Verum nec docendo, nec agendo permitti sunt ignorare practicè saltem ignorantia graviter culpabili; sed siquando in istis ut homines practicè erraverint, error ipsorum, ob negligentia levitatem, (à qua immunes non fuerunt Sancti) venialis fuit. Nec tamen existimandum quod practicè erraverint in multis, multò minùs in omnibus quæ contra jus naturale docuerunt. Quia mentem quidem suam super propositis sibi quæstionibus exposuerunt, declararuntque quid certum, quid probabile, quid dubium, quid periculosum sibi videretur (in quo nihil mali) sed sequacibus doctrinæ suæ in rebus controversis securitatem non promiserunt; imò eam cautelam docendo adhibuerunt, ut doctrina ipsorum causa esse non posset ruinæ aliorum: siquidem monuerunt securitatem à se dari non posse, nec datam valere, si à cælesti Patrefamilias non acceptaretur. Ita Augustinus homil. 11. inter 50. Unde super re non nihil difficili consultus, *Dico (inquit) in conspectu Dei timori vestro, timorem meum: penitentiam dare possum, securitatem dare non possum.* S. Thomas quoque supplem. q. 6. a. 5. cum docuisset peccatorem non teneri statim datâ opportunitate confiteri, sed contritum differre posse, dum tempus urgeat: addidit *periculosum esse differre.* S. Raymundus, libro seq. sub finem referendus, ne quidem ausus fuit securitatem dare retinenti bona legitime præscripta, Domino postea comparente, tamen si sententia permittens, in jure fundata, per univertum Orbem Christianum usu esset recepta. Denique S. Augustinus, S. Thomas, & alii sancti Doctores, tamen in casibus particularibus sensum suum expresse, generalia tamen principia tradiderunt, quibus monuerunt nullam opinionem vel doctrinam falsam à peccato excusare posse agentem contra legem æternam, uti videbitur loco proximè relato. Et ipsimet suis adeo diffisi sunt opinionibus, ut Augustinus l. 22. de Civit. Dei c. 23. testetur, quod *vigiliis continuis excubant justi, ne opinis verisimilis fallat, ne decipiat sermo verus, ne se tenebra alicujus erroris offundant, ne quod bonum est malum, quod malum est bonum credatur.* Quia, ut S. Gregorius ait in 1. Reg. 3. *est in sanctorum virorum oculis rehta sunt ea qua agunt; ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt scire non possunt.* Unde & bona qua prevalent incessanter agunt, & super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt. Et ut ait l. 5. Mor. c. 6. *sua etiam bene gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat.* Sciunt enim quia, corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt; & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hac ipsa in se nonnunquam & qua approbant metuunt, & totâ quidem mente in eterna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quò gradiantur ignorant. Et c. 7. *justi in ipsis bonis*

SSII 2

operibus positis trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Nec dubium quin de iis Augustinus gemens cum Psalmista dixerit: *Ab oculis meis munda me Domine.* Dicit enim epist. 95. aliàs 250. ad Paulinum, loquens de intellectu difficilibus: *Ego in his quotidie me peccare fateor, & ignorare quando, quovè modo custodiam id quod scriptum est, peccantes coram omnibus argue...* Quis in his omnibus tremor, mi Pauline, sancte homo Dei? Quis tremor, quæ tenebræ? nonne putamus de his esse dictum: „timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ? „ Qui etiam l. 4. de orig. anim. c. 1. *Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nullâ temeritate culpari.* Et epist. prælimin. in l. ad Simplician. *Unde tanta felicitas literario labori nostro, quo in librorum quorundam conscriptione sudavimus, ut à tua dignatione legerentur? Nisi quia Dominus... consolari voluit curas meas, & à timore recreare, quo me in talibus operibus necesse est esse sollicitum, necubi fortè in doctior vel incautior, quamvis in planissimo campo veritatis, offendam? Idèd ergo epist. 122. ad Paulinum in præmio dicebat: *Nolo auctoritatem meam sequaris, ut idèd pures tibi aliquid necesse esse credere, quoniam à me dicitur. Quia (ait epist. 7.) plura fortasse quàm etiam maledici opinantur, verba dixerim, quæ mallet revocare si possem... sed angit me planè Horatiana sententia: nesci vox missa reverti.* Et in l. de dono persev. c. 21. prope finem: *Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrarem.**

190 Nihil ergo ex doctrina Sanctorum, sive ex consiliis, judiciis, scriptis, & doctrinis ipsorum contra assertionem nostram erui potest: cum ex una parte in iis erroris se obnoxios humiliter fassi fuerint, & idèd sequacibus suis securitatem promittere ausi non fuerint. Ex alia verò parte omnes juris naturæ violatores generatim (absque exceptione remotiorum conclusionum ipsius) peccare pronuntiaverint, nec unquam eos per ignorantiam excusaverint.

191 Hoc unum ex doctrina & moribus ipsorum erui potest, culpam (per juris illius ignorantiam) de mortali venialem fieri posse. Cum enim (inquit Steyartius in Aphorismis suis disp. 2. n. 12.) certum sit culpam per talem ignorantiam saltem minui; nec usquam in Scriptura, aut SS. Patribus, limes iste aut terminus habeatur, quod solum ita minui possit, ut tamen mortalis maneat; cumque insuper in factis & jure positivo constet diminutionem illam, ratione indeliberationis fieri usque ad venialem; nec Sancti dicendi sint mortaliter deliquisse, si quando inadvertentiâ vel negligentia levi contra jus illud per ignoran-

tiam deliquerint, ut se aliquando cum omni sanctitate sua deliquisse humiliter fassi sunt; nihil est quod asserere cogat, diminutionem usque ad culpam venialem in materia difficilima juris naturæ, fieri nunquam posse.

Causa talis diminutionis (prosequitur Steyartius) plures esse possunt, sed inter alios hic est illustrior, & magis indubitatus. Coarctatur quis inter duo præcepta juris naturalis ex remotioribus. Fluctuat utram in partem sibi eundem sit, ut peccatum declinet. Tandem verò eligit eam quæ sibi tutior videtur; sed tamen reipsa falsa est: adhibuit autem omnia requisita ad vincendam practicè ignorantiam; sed non adhibuit omnino plenè, ita ut fortè superfit negligentia levis. Talem ita leviter negligentem non permittendum à Deo ut in errorem cadat, nulla est in Scripturis promissio, quæ nos certos faciat; casurum verò mortaliter quis ausit aut velit asserere? Cæterum ne istiusmodi diminutio nimium extendatur, observanda sunt sequentia. Primò, nonnulla adèd esse gravia, ut nulla ignorantia eorum malitiam diluat in venialem.

Nonnulla etiam, minus enormia, talia esse, ut minimo negotio cognoscatur gravis eorum malitia, si homo mediocriter faciat quod in se est. Tertio, in cognitu difficilibus consideranda sunt quæ pro vincenda ignorantia vel adhibita fuerunt, vel neglecta remedia: cum hinc judicandum sit, an magis, an minus voluntaria sit ignorantia. Denique habenda est ratio incapacitatis subjecti, sive ratione ætatis, sive ratione hebetudinis ingenii ad cognoscenda cognitu difficilia; sicut & defectus occasionis adhibendi ea per quæ cognitio veritatis acquireretur.

Objicies 9°. Sicut non omnibus, propriâ culpâ obicem non ponentibus, datur gratia impediens omnem concupiscentiæ motum; ita nec gratia impediens omnem juris naturalis ignorantiam.

Respondeo: sicut omnibus facientibus quod in se est datur gratia impediens ne quis peccet per concupiscentiam; ita & gratia impediens ne quis peccet per ignorantiam. Istud proinde argumentum, & similia solum probant dari ignorantiam juris naturæ speculativè invincibilem; non practicè.

Objicies 10°. Si nulla ignorantia à peccato formali excuset agentes contra jus naturale, etiam in remotioribus; consequenter, nec ulla probabilitas, sive nulla opinio, vel inter probabiles probabilissima, vel etiam moraliter certa, si falsa sit. Hujus argumenti aliorumque plurimorum huc spectantium solutio efficax videri potest libro sequenti, à capite 82. ad 89. ubi & ostendemus ex assertionem nostram consequens non esse, quòd in omnibus agibilibus nostris necessaria erit fidei vel evidentie certitudo. Talis namque certitudo non requiritur v. g. de statu gratiæ ad dignam Communionem, sed sufficit certitudo moralis. Qui etiam moraliter certus est se confessum aliquod mortale, non tenetur amplius illud confiteri,

Qui probabilius existimat se legisse horas, ad amplius non tenetur, &c.

195 Objicies 11°. Sequitur ex doctrina nostra semper accipitem ac periculi plenam rem esse alii consilium de moribus date secundum opinionem non omnino tutam in materia juris naturalis: cum ea in materia error & ignorantia nec in remotissimis excuset, sive doctorem, sive agentem.

Respondeo ita esse, si securitas promittatur, quae in sola veritate est, uti probabitur citato cap. 82. Enimvero manet semper immota Dominicae sententiae veritas: *Si caecus caeco ducatur praestet, ambo in foveam cadunt.* Caecus est autem quisquis opinionem aeternae Veritatis contrariam sequitur: cum verum lumen, veritatem utique non cernat. Corruet proinde in foveam, si secutus fuerit fallax illud lumen, quod ipsi falsitatem exhibet, similitudine veritatis fallentem, & alios in eandem secum foveam trahet, si ducatum ipsis praestiterit securitatem promittendo: quia ipsis causa erit praecipitii. Tamen peccaturus non sit, nec alius futurus causa spiritualis ruinae, si simpliciter exponat ipsis mentem suam, eo modo quo de Sanctis dixi supra n. 188. sub finem.

196 Objicies 12°. S. Augustinus l. 22. contra Faust. c. 75. docet militem sub Rege (etiam sacrilego) recte posse illo jubente bellare, cui quod jubetur vel non esse contra Dei praecipitium certum est, vel utrum sit, certum non est. Per consequens id posse in dubio de justitia belli, tamen bellare injuste sit contra jus naturae.

Respondeo (cum S. Antonino) dubium militis de justitia belli, non esse dubium juris, sed facti. Quia est dubium an Rex habeat vel non habeat justas bellandi causas. Quod ad subditos non pertinet examinare.

197 Eadem est solutio ad varios ejusmodi casus. Verbi gratia controvertunt Theologi, an Judex ad mortem damnare possit innocentem, probatum in judicio nocentem. Judex alius irreprehensibilis, constitutus in isto casu tentationis, Deum pro instructione saepius instanter oraverit, viros doctos consuluerit, ex eorumque directione concluderit, datam Judicibus a Deo potestatem occidendi talem, non agit contra jus naturae, ipsum ad mortem condemnando, etiam si Deus hanc potestatem Judicibus non dederit; sicut nec Deus dispensaret in jure naturae, si hanc potestatem Judicibus daret. Quia jure naturae non prohibetur occisio innocentis facta auctoritate divina, sed facta auctoritate privata. Ignorantia proinde Judicis est ignorantia facti, non juris naturalis. Non enim ignorat an liceat occidere innocentem auctoritate Dei; sed hominis, qui non est auctor vitae & necis.

198 Item matrimonium juxta communem sententiam jure naturae est indissolubile, per se loquendo. An vero Deus dederit potestatem illud dissolvendi propter adulterium, multi

dubitarunt, etiam integra Synodi, tam provinciales, quam nationales, potestatem ad id a Deo datam olim affirmarunt, sinistre interpretantes illud Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, reprobatur.* Non omnes tamen qui, has Synodos secuti, talia matrimonia dissolverunt, & alias uxores duxerunt, damnati fuerunt: quia non peccaverunt contra jus naturae ex ignorantia juris, sed ex invincibili ignorantia facti, invincibiliter credentes sibi datam a Deo hanc potestatem, qui eam haud dubie dare potuit. Est autem indubitatum dissolvi posse matrimonium auctoritate divina.

Neque ista sunt contra nostram de ignorantia juris naturae doctrinam, quae dicit ex toto excusari non posse, quod voluntarie fit contra jus naturae, in ea ratione in qua est contra jus naturae, v. g. mendacium in ratione mendacii. Quod profecto nulla excusat verisimilitudo vel probabilitas, etiam fundata in auctoritate nonnullorum Sanctorum, qui licitum crediderunt aliquando uti mendacio, velut helleboro, ad vitandam v. g. mortem innocentis. Quancumque enim fuerit Sanctorum illorum auctoritas, excusare non potuit ex toto illos, qui ipsorum opinionem in praxi fuerunt secuti, prout in proximè memoratis casibus excusare potuit probabilissimè praesumpta auctoritas Dei.

Denique isto etiam sensu S. Chrysostomus excusavit filias Lot, penes invincibilem ignorantiam facti; quia crediderunt Deum, qui dixit, *crescite & multiplicamini*, &c. concessisse potestatem utendi corpore patris, ne genus humanum periret, in casu quo existimarunt solum patrem cum filiabus suis in mundo superare.

Objicies 13°. Idem Augustinus l. 1. de serm. Dom. in monte c. 16. non audeat peccati damnare eum, qui, ad evadendam mortem, uxoris suae usum alteri viro permisit, judicans usum illum eo casu non esse adulterium.

Respondeo negando antecedens, utpote tanto Doctore injuriosum, qui serm. 243. dicit, quod secundum omnium Scripturarum auctoritatem adulterium committere nunquam licet. Et loco objecto negat dictum Apostoli: *mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir*, &c. posse in tantum valere, ut femina, permittente viro, vel vir, permittente femina, cum non suo vel non sua possit concumbere. Quod (inquit) omnium sensus excludit. Narrato quidem facto mulieris Antiochenae, quae, ut maritum a morte liberaret, ipso jubente, corporis sui copiam alteri fecisse narratur: dicit, *non ita respuere hoc sensum humanum, quod in illa muliere, viro jubente, commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus.* Sed hoc non est asserere, quod non sit contra Scripturarum omnium auctoritatem, sed solum quod ob particularem illam circumstantiam non ita clare sit contra rationem purè humanam, quae ple-

rumque fallit, & quæ nisi per Scripturarum divinarum auctoritatem corrigeretur, forte etiam non ita horreret, permittere concubium uxorata cum non suo, pro honore & fama, quam alioqui prostituere paratus esset inimicus homo. Cum apud Casuistas quosdam

202 Objicies 14°. Ex doctrina nostra sequitur, eum qui contra naturæ legem peccavit ex ignorantia illius, & idè peccatum illud nunquam confessus fuit, teneri generalem vitæ confessionem instituere, saltem à tempore quo tale peccatum commisit: cum peccatum illud remitti non potuerit, quod idè nec confessus nec detestatus fuit, quia peccatum esse ob ignorantiam non credidit.

Respondent plerique Veteres, negando sequelam: quia potuit interim confessiones validas fecisse, sed informes.

203 Alii qui confessiones validas & informes non admittunt, sequelam admittunt, nec in ea majus absurdum inveniunt, quàm in communi Theologorum doctrina, de confessionibus factis cum omissione alicujus necessarij necessitate medi ad justificationem. Norunt quippe Confessarii, qui penitentes suos diligenter examinant, quàm multi ex ipsis non satis instructi sint circa quædam ex illis, quàmque verè S. Carolus Borromæus p. 2. c. 18. dicat: *Si Confessarius majorem industriam in iis examinandis posuerit, non dubium est quin plures deprehendet, qui nunquam (ut oportuit) Sacramento penitentia peccata sua expiarint. Quod cum fuerit ab eo animadversum, ostendet eis, quòd... totius vitæ confessionem instituere, ac studio vehementi in salutem suam incumbere tenebuntur.*

204 Non videntur tamen invalida universim fuisse confessiones omnes eorum, qui peccatum aliquod contra naturæ legem ignoranter commissum non exposuerint. Maximè si semel dumtaxat vel rarò illud commiserint, nec am-

plius habuerint propositum simile quid deinceps committendi: cum solùm confitenda sint peccata, quibus post debitum examen se Deum mortaliter offendisse fideles meminerint, & quorum conscientiam habent. Tale proinde peccatum dimitti potuerit per generalem peccatorum detestationem, perceptamque de illis absolutionem, eo modo quo dimittitur peccatum oblitum. Tunc ergo sufficit peccatum illud ignoranter commissum confiteri cum iis quæ de novo commissa fuerint.

Objicies 15°. Nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed juris naturalis ignorantiam, circa remotiora, plerique minus docti vitare non possunt: cum ne docti quidem omnem vitare possint.

Respondeo juris naturalis ignorantiam, in iis quæ à nobis agenda sunt, vel cavenda, semper vitari posse practicè, licet non semper speculativè. Nec à peccato excusare ignorantiam juris naturalis invincibilem quoad dissolutionem, dummodò vincibilis sit quoad evasione, ut loquitur Adrianus VI.

Objicies 16°. Ista nostra doctrina nova est & Janseniana.

Respondeo eos qui hoc objiciunt, vel doctrinam nostram per insignem calumniam traducere, vel inscitiam suam manifestè prodeire, explosioneque magis, atque contemptu, quàm responsione dignos esse. Cum enim doctrinam nostram tradiderint SS. Patres, & passim Theologi veteres, superiorique saculo (ante Jansenium) Theologi illustres (ut supra monstravimus, etiam ex testimonio duorum insignium è Soc. Theologorum) quomodo nova, quomodo Janseniana? Docuerit, vel non docuerit eam Jansenius, ubi & quando propterea damnatus? Puerilis ergo, sanctisque Patribus, totque illis Theologis, Veteribus ac Recentioribus injuriosa, atque inscitæ plena est objectio illa.

P A R S V.

De peccatis ignorantia.

C A P U T P R I M U M.

De fide est dari peccata ignorantia.

IX ignorantia nullum peccatum committi, unus est ex erroribus Abaelardi, propter quos Guilielmus Abbas ad Gaufridum, Episcopum Carnotensem, & ad S. Bernardum, in hæc verba scripsit: *Dico vobis, periculose fletis, tam vobis, quam Ecclesia Dei.* At non siluit Bernardus: nam errorem illum epist. 77. ad Hugonem de S. Victore fidei contrarium esse, clarissimis S. Scripturæ testimoniis demonstravit, ut sequitur.

Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius Prophetam irridet, deprecantem & dicentem: "Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris: " Forsitan reprehendit Deum, exigentem pro peccatis ignorantia satisfactionem. Loquitur enim in Levitico ad Moysen, dicens: " Anima, si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & pecca-